

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

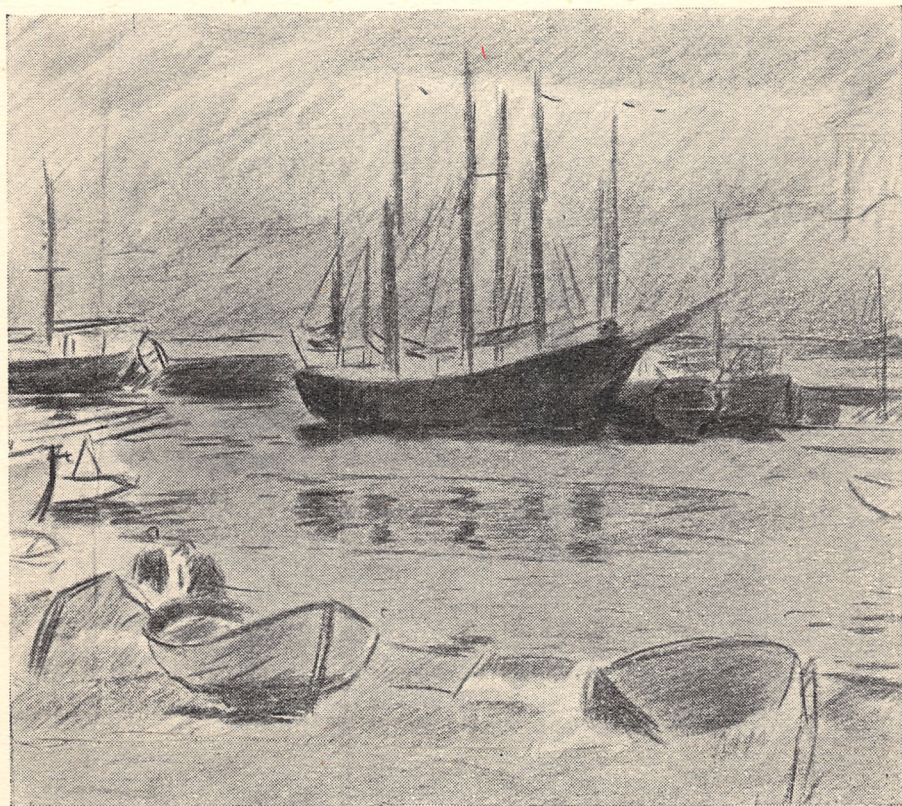
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra det gamle Gilleleje

1944

Redigeret af H. C. Terslin

R. O. Hillier

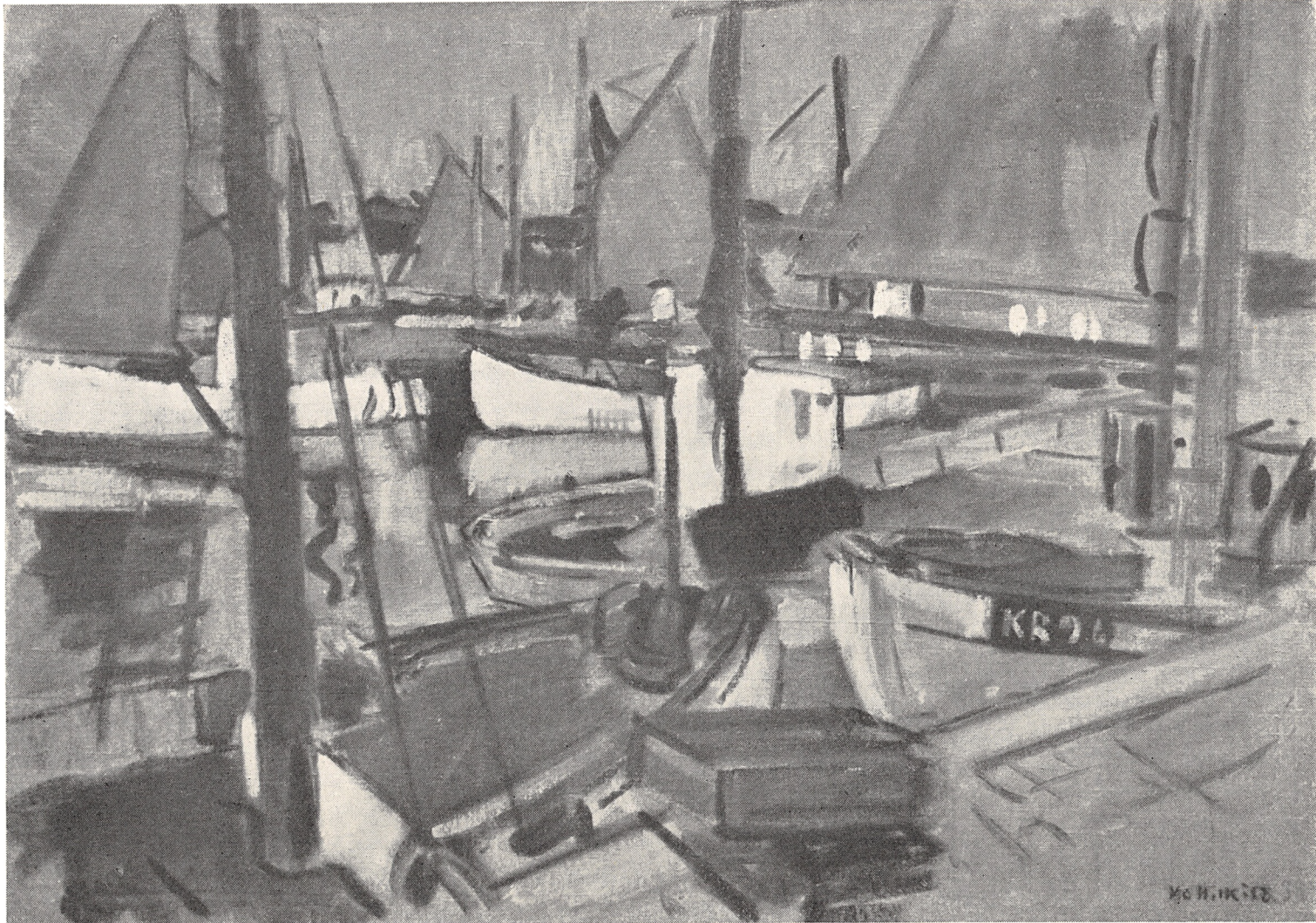
Gilleleje Museums Aarbog XII

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side:
Maleren <i>K. O. Hilkie</i> : Fra Gilleleje Havn. 1942. (Efter Pastel)	Omslaget
do. Aften, Gilleleje Havn 1938. (Efter Maleri)	2
do. Kanalen Gilleleje 1940. (Efter Maleri)	4
Redaktør <i>Niels Friis</i> , M. Jfb.: Tragedier paa Havet. Af Fyrinspektør Chr. Fabers Indberetninger fra Nakkehoved	5
<i>H. C. Terstìn</i> : Gilleleje-Egnens Fugle III (afsluttet)	13
Arkitekt v. Nationalmuseet <i>C. M. Smidt</i> : Ærkebiskop Eskil. (Med 4 Billeder)	29
Arkivar, cand. mag. <i>Hans Ellekilde</i> : Folkeminder fra det gamle Ellekilde II (afsluttet). Livet i den gamle Hegnsgaard. (Med 4 Billeder)	41
Journalist <i>Gunnar Fogh</i> : Nordsjællands Fiskerimuseum paa et Skoleloft	68
Folkemindesamleren <i>Arnold Olsen</i> , Esrum: Nordsjællandsk Folketro. (Med 4 Billeder.) Herunder Forfatteren <i>Tom Kristensens</i> Digt om de gamle Træer (til <i>Martin Olsens</i> Tegning af Sibbergaard)	72
Fhv. Realskolebestyrer i Gilleleje, cand. mag. <i>Otto Jensen</i> : Af Nakkehoveds Krønike. Fyrinspektør N. Thykie ..	79
<i>H. C. Terstìn</i> : Runeskrifterne i Søborg Kirke	92
Annoncer	93

FRA DET GAMLE GILLELEJE

1944

K. O. Hilkie: Aften Gilleleje Havn. 1938. Charlottenborgs Efterårsudstill.

Fra det gamle Gilleleje 1944

Aarbog XII
redigeret af S. C. Terslin

Gilleleje Museums Forlag
1944

K. O. Hilkie: Kanalen Gilleleje. 1940. Charlottenborgs Efteraarsudstill. 1940.

TRAGEDIER PAA HAVET

AF FYRINSPEKTØR CHR. FABERS
INDBERETNINGER FRA NAKKEHOVED

VED

NIELS FRIIS

Ved Gilleleje, som overalt, hvor Fiskeriet drives ved vore Kyster, har dette haarde og farefulde Erhverv mellem Aar og Dag krævet store Ofre. Der haves intet Tal paa, hvormange af Lejets gode Mænd, Havet gennem Tiderne har bortrevet, medens de øvede deres daglige Dont, og kun faa nærmere Omstændigheder er overleveret til Belysning af de Sø-Ulykker, som er indtruffet her i ældre Tid; man kender i Hovedsagen kun Omrids af dem fra Kirkebøger og andre officielle Kilder. Det kan derfor nok have sin Interesse at stifte Bekendtskab med Førstehaandsskildringer af nogle af de største af disse triste Begivenheder, som for lange Tider kastede deres mørke Skygger over Livet i det lille Fisker-Samfund ved Nordsjællands-Kysten. Saadanne Skildringer foreligger bl. a. fra Fyrinspektør Chr. Fabers Haand. I de godt tyve Aar, denne dygtige, virksomme og særprægede Mand sad paa Nakkehoved, indberettede han omhyggeligt til sine Overordnede alt, hvad der indtraf af særlige Hændelser indenfor hans Distrikt; det er adskillige dramatiske Strandinger og Sø-Ulykker af større og mindre Format, om hvilke Mindet paa denne Maade er bevaret for Eftertiden. Her skal blot de Indberetninger gengives, som skildrer Ulykker, der ramte den lokale Befolkning; de er ikke alene de længste og udførligste, men ogsaa, hvilket jo iøvrigt er ganske naturligt, skrevet med sær-

lig Varme, og tillige med Udfoldelse af hele den udprægede Fremstillingsevne i Tidens blomstrende Stil, som var saa karakteristisk for den gamle Fyrinspektør.

Den 1. November 1827 skrev Chr. Faber i en Indberetning om Fyrenes Virksomhed i den forløbne Maaned bl. a. følgende:

— — — fra inat Kl. 3 har Veiret været meget haardt. Endnu Kl. 3^{1/2} Eftermiddag raser Storm af Norden; Havet er i et skrækkeligt Oprør; Luften er tyk og regnfuld; og i det fraadehvide Farvand kjæmper 3de Skibe Sundet ind; Gud hjælpe dem til Natten! rædsomt mørkner det allerede. De kongelige Bygninger have taget nogen Skade paa Tage og Plankeværker — — —

Fyrinspektøren havde ikke overdrevet sin Beskrivelse af det frygtelige Uvejr, og de bange Anelser, der læses mellem Linjerne, kom desværre til at gaa i Opfyldelse. Fire Dage senere, den 5. November 1827, afgik paa ny fra Nakkehoved en „Underdanigst Indberetning til det kongelige høistviselige Generaltoldkammer- og Commerce-Collegium“. Den lød saaledes:

„I Dags Formiddag kom Rygtet med denne sørgelige Efterretning, at til Gilleleie var indløbet Budskab om, at nogle Baade, Byen tilhørende, vare forliste og derved flere Mennesker omkomne. For at erfare det sande, gik jeg strax til Gilleleie, hvor jeg Gaden igiennem hørte af næsten hvert andet Huus Fortvivlelsens stærkeste Jamren og Klagen.

Af Lods Anders Nielsen Willingebek, som selv havde været i Faren, fik jeg følgende Underretning: I Onsdags den 31. October gik 4 af Gilleleie Baade fra Aalborg ladte med ferske Sild destinerte til Hjemstedet, hvorfra Silden skulde kjøres til Kjøbenhavn til Forhandling. Paa samme Dag gik ogsaa 3 ballastede Baade fra Gilleleie til Aalborg i dette mercantilske Øiemed, og var saa-

ledes paa den Dag 7 af Gilleleie Baade i Fart mellem denne Bye og Aalborg. Om Dagen var Vejret godt og Seiladsen ønskelig; men — en sorgfuld Nat indviede dem Alle til Nød og Fare, og nogle af dem til Død og Undergang. Midnattens Time omfattede dem med et tiltagende Uveir! Søen rullede stedse høiere og stærkere! Havet brusede imens værre og vildere! og omtrent Kl. 3 blev Rædselsscenen fuldkommen formedelst rygende Storm, skyllende Regn og en forfærdelig Tykning, der røvede dem deres sidste Trøst: de veiledende Fyre. Videre at beskrive Nøden og Faren, Jamren og Elendigheden, hvori de nu alle maatte for Takkel og Toug, i forskellige Retninger, med yderligste Anstrængelser, stræbe at bierge Liv og Velfærd — det forbyder sig selv; thi de Frelste kan ei forklare deres ubegribelige Redning; og de undergangne tie om Nøden, hvori de sank.

Af de førstnævnte 4 Baade ere de 2de bjergede med Mandskab og Ladning; de andre To er total forliste, alt Mandskabet druknet, begge Baadene som Vrag drevne i Land, den ene ved Sjællands Odde, den anden ved Yderhave i Mundingen af Isefjorden; I hvilken sidste en Mand død surret til Masten.

Af de sidstnævnte 3 ballastede Baade er 2de bjergede med Mandskab; men den ene total forlist, alt Mandskab druknet og Baaden, som Vrag dreven iland ved Liseleie. Af Omstændighederne at slutte ere de alle forliste Sønden for Hesseløen imellem Sjællands Odde og Gilleleie i en orkanagtig Byge imod Dagingen den 1ste dennes; og i hvilken deres sørgelige Skjebne Fyrene ikke kan tillægges nogen Skyld.

I alt ere 3 Baade forliste og 8 Mand omkomne. Baadene med Vahrer og rede Penge ere for Byen et Tab af henimod 3000 Rdl Sedler. De omkomne vare alle otte Kjernen af Byens raskeste Sømænd; og til hvor stoer

Skade for Byen er ikke Savnet af de kraftfuldste Arme naar herefter Hornet lyder til Samling enten i almindelig Fare eller til fælleds Hverv. Og hvor ubeskrivelig stoer er desuden ikke Sorgen: For 2de af de omkomne klage sig 2 forladte Hustruer med faderløse Børn og Nøden for Døren! For 2de andre jamre sig 2 unge Piger for hvis ægteskabelige Forbindelse med disse skete igaar den sidste Tillysning fra Prædikestolen! Og for de andre 4 græde bitterligt Fædre og Mødre som her tabte deres elskede Sønner, deres daglige biestaaende Hjælpere, deres Alverdens Haab og Støtter.

O at dog Barmhjertigheden vilde igien med rund Haand række Trøst og milde Gaver til det modfaldne atter betrængte Gilleleie, der over et saa smerteligt Tab er som iført dybeste Sørge dragt!

Nakkehoved, den 5. November 1827.

Underdanigst

Faber, const.

De otte Fiskere, der omkom ved denne Lejlighed, var, som H. C. Terslin har oplyst i sin Artikel: „Søulykker ved Gilleleje i gamle Dage“ i Aarbogen 1939, følgende: Lars Nielsen, Tisvilde (26 Aar, efterlod Kone og 2 Børn), Rasmus Hansen, Nakkehoved (38 Aar, efterlod Kone og 2 Børn), samt Ungkarlene Christian Larsen (26 Aar), Ole Jacobsen (27 Aar), Carl Christiansen (23 Aar), Carl Andersen (27 Aar), Svend Larsen (19 Aar) og Lars Magnussen (32 Aar). Deres Død var et haardt Slag for Lejet, og det saa meget mere som dette faa Aar i Forvejen, den 29. Oktober 1823, var blevet ramt af en tilsvarende Ulykke, ved hvilken ligeledes 8 Mand omkom (se H. C. Terslins anf. Art.). Det er dette, Fyrinspektør Faber siger til, naar han i Slutningen af den citerede Indberetning taler om „det atter betrængte Gilleleje“. Og saa skulde

Skæbnen endda knapt to Aar senere, i Juni 1829, ramme den lille By endnu haardere. Vi lader atter Chr. Faber tale; i en Indberetning, dateret Nakkehoved den 4. Juni 1829, siger han følgende:

I Løverdags gik fra Gilleleie en Baad med 9 Mand paa Fiskerie til Hesseløen. I Mandags retournerede derfra en anden Baad til Gilleleie, af hvis Mandskab det erfarede at hiine ei endnu ved dennes Afreise fra Hesseløen var der ankommen; hvilket gav Anledning til de sørgeligste Formodninger. Man lod derfor strax en Baad afseile til Rørvig i Isefjorden for at forhøre om den savnede Baad var der anløben; men — den hverken var eller havde været der!

Endelig kom igaar det Sorgens Budskab: at paa Sjelands Odde var ilanddrevne noget Tøi mærket med adskillige af de Personers Navne hvormed den savnede Baad var bemanded og er desværre altsaa ingen Tvivl om, at den jo, i det haarde Veir i Løverdags, er totalt forlist!

Det samtlige druknede Mandskab bestod af 4 givte og 5 ugivte Personer — alle vakkre Søemænd, duelige Fiskere og i deres raskeste og bedste Alder.

Formedelst denne ulykkelige Begivenhed vrider 4 Mødre Hænder som vorden Enker! 16 Børn græder som blevne faderløse! og Byen sørger atter over en saa stor Afgang blandt dets raskeste Mandskab hvis kraftfuldeste Biestand i den fælleds Næringsvei paa det farefulde Element vil saamegetmere savnes som Havets Bølger nu paa en kort Tiid saaledes have begravet 25 af dette Leies unge Fiskere.

Iblandt de sidst druknede var en Mand ved Navn Hansen, der som uheldig forhenværende Eier af Hesseløen havde for ei længe siden boesadt sig i Gilleleie og der i Fiskernes tunge Hverv ledte han nu om Brød til sin altid syge og sengeliggende Hustrue og 6 smaa Børn — —

Dette var den største af de Sø-Ulykker, der overgik Gilleleje i Fabers Fyrinspektør-Periode, og vel samtidig den, der satte sig de dybeste Spor, fordi ikke færre end 4 Familiefædre kaldtes bort fra store Børneflokke. Ogsaa Nablejet Hornbæk havde sørgelige Oplevelser af denne Art, men tilsyneladende dog ikke saa mange og haarde som Gilleleje; en af dem kender vi fra en Indberetning fra Fabers Haand, ikke dateret, men indgaaet til General Toldkammer og Commercekollegiet d. 10. April 1832. Han meddeler underdanigst, at:

— i Dags Formiddag tildrog sig ved Fiskerleiet Hornbæk følgende ulykkelige Begivenhed: Fem af Leiets Fiskere vare i en Baad dragne ud for at trække deres Garn. Veiret var just ikke saa overmaade haardt; men Garnet stod nærved Revlerne, hvor Søen med paalands Vind, altid især bryder værst paa. Næppe havde de begyndt at drage Garnet, førend en svær Bræksøe styrtede over dem og deels skyllede 1 Mand overbord, deels næsten fyldte Baaden med Vand. Ved Synet, baade heraf og af nok en fremstyrtende Bræksøe, sprang 2 Mand i Vandet for maa-ske ved Svømmen at bjerge Livet; og næppe vare de i Vandet, førend Baaden tilligemed de andre 2 Mænd be-gravedes under den skummende Bræksøe. — Kuns med Nød og Næppe, og ved Hjelp af hver sin medhavende Aare, frelstes hine To, ved Svømmen iland. Disse ere begge unge Karle; men de tre, som tilsatte Livet, vare alle Familiefædre, og det siges eenstemmig, at disse just vare 3 af Byens driftigste, raskeste og retskafneste Mænd. — De arme Mødre! Underdanigst

Faber, const.

Den sidste af de store Sø-Ulykker, vi kender fra Fyrinspektør Fabers Beskrivelser, er den, der indtraf den 7. Januar 1839. Den 16. Januar d. A. afsender han fra Nakkehoved følgende Melding:

Til det høie Collegium indberettes underdanigst: at om Morgenen den 7de hj.: drog 7 Fiskere [6 Fædre og 1 Ungkarl] fra Gilleleie i en Baad og med godt Veir, ud paa Havet at kaste Kroge til Fiskefangst. Næppe vare de komne paa Dybet førend pludselig et løsbrydende Uveir førte dem uforberedte i en ulige Kamp paa Liv og Død med, navnlig, over dem: en rygende Storm; omkring dem: de saa farlige Hvirvelvinde; og — under dem: den voldsomste Søgang. Fra Landet trak en tyk Sneebyge formørkende ud over det frygtelige Hav, og det var, som vilde den skjule for hiint den sørgelige Scene, der foregik paa dette. Da Bygen svandt i det fjerne, var Baaden forliist og alt Mandskabet druknet! og — [o, vi see dem aldrig meere!] saa klage nu saa ynkelig de vordne Enker og faderløse hist og her i den sørgende Bye.

At [Nakkehoved] Fyrene ikke tilskrives nogen Skyld i denne ulykkelige Begivenhed, det tillader jeg mig at legitimere med vedlagte Attest [fra Lodsformand Jørgen Jørgensen og Lods Bjørn Larsen]. Og, at min Indberetning kommer noget sildig er fordie et svagt Haab nærredes om, at disse dygtige Sømænd havde i Sneebygerne dog muelig bierget sig enten til Hesseløen eller andetsteds hen; men dette Haab er nu tabt formedelst at Baaden er funden! Den er igaar, som Vrag, drevet i Land ved Kighavn — — —

Ved denne Ulykke, om hvilken iøvrigt Beretninger fandt Vej til Datidens Aviser, omkom følgende Fiskere og Husmænd fra Gilleleje: Niels Frederiksen (49 Aar), Jens Nielsen (59 Aar), Chresten Ibsen (50 Aar), Niels Peter Frederiksen (27 Aar), Lars Ambjørn Nielsen (36 Aar), Poul Nielsen (36 Aar) og Marius Larsen (54 Aar).

Da Skæbnen næste Gang ramte Gilleleje og en ny, større Sø-Ulykke indtraf — det var den 12. December 1845, da fire Mand omkom paa Havet — levede Faber

ikke mere; hans Embede var paa det Tidspunkt overtaget af hans Søn, der ikke var nær saa skrivende af sig som Faderen, og fra hans Haand ses ikke at foreligge længere Indberetninger af nogen Art. Men med sine Beskrivelser af Tragedierne paa Havet udfor Gilleleje — der alle beror i Nakkehoved Fyrs Sager i Rigsarkivet — har den gamle Fyrinspektør ydet et baade smukt og levende Bidrag til Belysning af de haarde Vilkaar, under hvilke Nordsjællandskystens Fiskerbefolkning i hine Tider maatte tjene deres daglige Brød.

*

H. C. TERSLIN:

GILLELEJE-EGNENS FUGLE

III

160. TORN SANGER, *Sylvia communis*. — Yngler paa Strandbakkerne; 2—3 Reder ses. — Falder af og til ved vore 2 Fyr: 23. 9. 1909 Nakkehoved (1), 13. 5. 1920 Gilleleje Flak (1), 13. 5. 1929 smst. (1).

Yngler maaske paa Hesselø, faldet enkelte Gange, saaledes 16. 5. 1937: 2 (Fb.). Alm. paa Helsingegnen (R. O.).
— — — Alm. Yngleflugl paa Kullen.

161. GÆRDESANGER, *Sylvia curruca*. — Yngler paa Gilleleje Strandbakker (A. K.), 23. 8. 1920: 1 faldt Gilleleje Flak (Fb.). 7. 7. 1929: 1 skudt paa Udsholt Str.

Alm. paa Helsingegnen (R. O.). Yngler vist paa Hesselø; Fald fra de senere Aar: 9. 5. 1931 (1), 28. 4. 36 (1), 13. 5. 37 (1) if. Fb.

— — — Yngler paa Kullen.

162. MUNK, *Sylvia atricapilla*. — Yngleflugl. 22. 9. 1909: 1 faldt Nakkehoved (Fb.), 11. 4. 1920: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 13. 5. 1936: 1 faldt Gilleleje.

Alm. paa Helsingegnen (R. O.). Faldet flere Gange paa Hesselø; i de senere Aar: 4. 5. 1934 (1), 28. 4. 1936 (1), 1. 11. 1938 (1) if. Fb.

— — — Sjældent Yngleflugl paa Kullen, sparsom paa Træk.

163. HAVESANGER, *Sylvia borin*. — Yngleflugl i næsten hver Have. — 22. 9. 1909: 2 faldt Nakkehoved (Fb.),

23. 9.: 2 smst., 20. 8. 1912: 1 smst., 21. 8. 1917: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 23. 8. 1920: 3 smst., 25. 5. 1936: 1 faldt Smidstrup Str.

Alm. paa Helsingeeegnen (R. O.). Faldet nogle Gange paa Hesselø; i de senere Aar: 6. 5. 1934 (3), 29. 9. 1935 (3), 16. 5. 1936 (1), 16. 5. 1937 (1) if. Fb.

164. HØGESANGER, *Sylvia nisoria*. — Faatallig dansk Ynglefugl. — Begyndelsen af Juni 1922: 5 ynglende Par set i en Have og levende Hegn (Tjørn og Brombær) i Gilleleje; nær dens Reder fandtes Rede af *Lanius collyrio* (A. K., D. O. F. T. 16. S. 126 fg.). — Om Arten findes endnu, vides ikke.

Aldrig set eller hørt paa Helsingeeegnen (R. O.).

— — — 2 set i Foraarstræk paa Kullen.

165. GULBUG, *Hypolais icterina*. — Alm. Ynglefugl paa Gilleleje Strandbakker og i Haver. — Aug. 1936: 1 fundet død.

I en Thuja i Nellerupgaards Have fandtes 1941 1 Grønirisk-, 2 Tornirisk- og 1 Solsortrede, og i en Syrén ved Siden af var en Gulbugrede (I. P.).

Alm. paa Helsingeeegnen (R. O.).

166. RØRSANGER, *Acrocephalus scirpaceus*. — Set flere Gange i Bedsmose (I. P.).

167. SIVSANGER, *Acrocephalus schoenobaenus*. — Set enkelt Gang i Bedsmose (I. P.).

Fald fra de senere Aar paa Hesselø: 9. 5. 1931 (1), 6. 5. 32 (1), 28. 4. 36 (1), 13. 5. 1937 (1) if. Fb.

168. LØVSANGER, *Phylloscopus trochilus*. — Ynglefugl (A. K.). Faldet 17 Gange ved vore to Fyr i Aarene

1904—32, 27 Stk. indsendt, 1 faldt i Apr., 19 i Maj, 6 i Sept., 1 i Okt. — 17. 5. 1934 og 23. 5. 1936: 1 fundet død i Gilleleje. — 9. 5. 1908 var der Tusinder af Smaafugle ved Nakkehoved Fyr, Fyrmesteren havde aldrig set saa mange; kun 4 faldt, blandt disse 1 Løvsanger (Fb.).

Alm. paa Helsingegnen (R. O.). Faldet mange Gange paa Hesselø. I Tiden 1888—1921 kun opgivet faldet een Gang v. Lappegrundens Fyr.

— — — Alm. Yngleflugl paa Kullen.

169. GRANSANGER, *Phylloscopus collybita*. — 1. 10. 1929: 1 ung Hun faldt Gilleleje Flak (Fb.). 13. 4. 1936: 3 v. Esrumso (D. O. F. T. 31. S. 164).

Kun truffet 1 Gang paa Helsingegnen: 25. 4. 1890 (R. O.). 9. 7. 1935: 1 ved Hellebæk (D. O. F. T. 29. S. 125). Faldet nogle Gange paa Hesselø, bl. a. 28. 4. 1936 (1 Han) if. Fb.

— — — *Phylloscopus collybita abietinus* ses paa Træk over Kullen.

170. FUGLEKONGE, *Regulus regulus*. — Enkelte Par truffet i Yngletiden i Granplantage v. Nakkehoved. Faldet og set 24 Gange ved vore to Fyr, 28 Stk. indsendt, i Aarene 1899—1934; 1 faldt i Marts, 5 i Apr., nogle set ved Fyret i Maj, 2 faldt i Sept., 20 i Okt. — Set v. Gilleleje om Vinteren, saaledes flere i Jan. 1931 og i Vinteren 1935—36; mange Febr.—Apr. 1936 i Naaetræs-Plantagerne v. Gilleleje, Smidstrup og Munkerup, 25 i en Have 24. 2.

Alm. paa Helsingegnen, Rede set 1894 i Valby Hegn (R. O.). Talrig især Efteraar paa Træk over Hesselø; faldet mange Gange. If. Lappegrundens Fyrjournal er kun 1 faldet i Tiden 1888—1921, nemlig 3. 11. 1903.

— — — Ses, men ikke truffet ynglende paa Kullen.

171. ENGPIBER, *Anthus pratensis*. — Truffet ynglende i Bedsmose (I. P.) og paa Gilleleje Strandbakker. — 23. 9. 1909: 1 faldt Nakkehoved (Fb.); 29. 4. 1924: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 26. 4. 1936 smst. (1).

29. 9. 1900: 1 Lappegrunden (Fb.). 20. 3. 1910 Hille-rød (D. O. F. T. 5. S. 184). 19. 3. 1911: faa ved Arresø, 23. 4.: mange (D. O. F. T. 6. S. 190). Alm. paa Træk, men ikke hyppig ynglende paa Helsingegnen (R. O.). Alm. paa Træk ov. Hesselø, 17. 9. 1903: 1 faldt; fra de senere Aar: 4. 5. 1934 (1), 13. 10.: 1 (Fb.).

— — — Yngleflugt paa Kullen.

172. SKÆRPIBER, *Anthus spinoletta littoralis*. — 26. 4. 1936: 1 Hun fundet død Smidstrup Str.

Yngler paa nogle Kattegatsøer (Heilmann og Manniche).

— — — Enkelte Par yngler paa Kullen.

173. MARKPIBER, *Anthus campestris*. — Faatallig Yngleflugt nogle faa Steder i Danmark. — Faa Par yngler konstant ved Nordsjællands Kyst (Heilmann og Manniche). Efter at den tidligere kun var kendt ynglende i Vendsyssel fandt R. Jul. Olsen 1901 1 Par ved Raageleje, 1902 traf han 2 i Ungedragt smst. (Fb. 1902). 28. 5. 1904: 1 fundet død Gilleleje (Fb. 1904). 1906: 1 ynglende Par i Klit v. Hornbæk, 4 Unger (Fb. 1906). Meget alm. v. Gilleleje Str., yngler i Marehalm, if. A. Koefoed, der har set Reder flere Gange i Arealet ved Gilleleje Badehotel, 2 Par i Aarene 1912—22, 1917 var den meget alm., Rede m. 4 Æg 27. 5. 1920; truffet 2 Par mellem Nakkehoved Fyr og Hulerød. — 2 Par er i de senere Aar truffet i Yngletiden i Strandarealet ved Gilleleje Havn (I. P.).

I gl. Tid truffet i Omegnen af Helsingør (Kjærbølling). 1914: Rede m. Æg Tisvilde (R. O.). c. 1920: Rede m. 4

Æg smst. (D. O. F. T. 25. S. 82). 1928 smst. (Heilmann og Manniche). 2. 8. 1927: Unger set i Marehalm Melby Overdrev (Hans Pedersens Dagbog v. A. K.). 1936 truffet ynglende mellem Liseleje og Tisvildeleje (K. M.).

— — — Set 24. 7. 1927 v. Lerhamn, Kullen; om den yngler, vides ikke.

174. SKOVPIBER, *Anthus trivialis*. — 23. 9. 1909: 1 faldt Nakkehoved (Fb.). 21. 3. 1936: 1 Hun skudt v. Havnen.

Findes i Skove paa Helsingegnen (R. O.).

— — — Sjældnere Ynglefugl paa Kullen.

175. GUL VIPSTJERT, *Motacilla flava*. — Ses om Foraaet paa Træk langs Stranden V-Ø. Yngler vist v. Søborg, hvor den ses hele Sommeren (1 set med Mading i 1941) (I. P.).

Yngler, men ikke i stort Tal paa Helsingegnen (R. O.). 15. 5. 1907: c. 20 i Flok v. Nødebo, den nord. Race *M. flava thunbergi* (D. O. F. T. 2. S. 168). 24. 5. 1908: i Gribskov (ib. 2. S. VII). 14. 5. 1911 Arresøegnen (ib. 5. S. XIV) og Hillerød (ib. 6. S. 191). Ret alm. paa Træk ov. Hesselø; 4. 9. 1891: 1 faldt.

— — — Yngler paa Kullen.

176. HVID VIPSTJERT, *Motacilla alba*. — Alm. Ynglefugl ved Stranden; Rede set i Havnens Bolværk og under Havnebroen (A. K.). 20. 3. 1931: 1 fundet død. 10. 5. 1933: 1 Hun fundet død, Nakkehoved. 26. 4. 1936: 1 fundet død i Paarup. — Rede er truffet i en gl. Tekedel, der var henkastet paa Stranden (I. P.).

Ret alm. paa Helsingegnen (R. O.). Yngler paa Hesselø; talrig paa Gennemrejse; faldet nogle Gange; i den nyere Tid: 13. 4. 1937 (1).

— — — Yngler paa Kullen.

177. VINDROSSEL, *Turdus musicus*. — Ses hvert Foraar og Efteraar. — 31. 10. 1913: 1 Nakkehoved (Fb.). 11. 4. 1920: 5 Gilleleje Flak (Fb.). 23. 10. 1921: 1 smst. 14. 4. 1923: 1 smst. 17. 10.: 1 smst. Okt. 1927: 1 Han fundet død Hulerød. 22. 10. 1930: 1 Nakkehoved (Fb.). Jan. 1931: 1—5 i Gilleleje. 11. 3.: 20 i Flok smst. 18. 4.: 1 fundet død. 30. 10. 1932: 4 i en Have. Jan. 1933: 1—4 set. (23. 1.: 10 i Flok). 10. 5. 1939: 2 i en Have.

30. 10. 1910: Hillerød (D. O. F. T. 5. S. 186). Foraaret 1923: 1 Han skudt i Helsing, hvor Arten ses Foraar og Efteraar (H. A.). Falder særdeles hyppigt paa Hesselø.

— — — Ses i stort Tal paa Træk paa Kullen.

178. SANGDROSSEL, *Turdu ericetorum*. — Alm. Ynglefugl. Meget alm. paa Træk. Faldet ved vore 2 Fyr 45 Gange (61 Stk. indsendt) i Aarene 1887—1934; 3 faldt i Marts, 38 i Apr., 7 i Maj, 2 i Sept. og 11 i Okt.; af 53 kønsbestemte var 30 Hanner, 23 Hunner.

Paa Hesselø faldt 1163 Stk. i 50 Nætter i Aarene 1886—1925.

— — — Yngler i Vegeholmsskovene (Kullen).

179. MISTELDROSSEL, *Turdus viscivorus*. — Ret faatallig dansk Ynglefugl; hyppigere paa Gennemrejse. — 10. 4. 1933: 1 Hun fundet død i Gilleleje. 3. 3. 1936: 2 skudt paa Gilbjerg. 2 truffet sammen i Efteraarstrækket 1941 (I. P.).

Omkring Midten af forrige Aarhundrede temmelig alm. som redebyggende i Gribskov, nu ikke hyppig; 5. 6. 1931: 1—2 v. Donse, 25. 5. i Nødebo, 17. 3. 1935: 2 v. Gurre, 1 v. Hellebæk, 13. 4. 1936: nogle v. Esrum. 13. og 16. Maj 1930 i Tibirke Bakker, 20. 8. 1933: 2 smst., 5. 6. 1934: 1 i Tisvilde Hegn, 7. 4. 1935: 1 smst. og flere i St. Lyngby Skov, 22. 3. 1936: 3—4 i Gribskov (D. O.

F. T. 32. S. 62). 26. 5. 1939: 2 i Tisvilde Hegn (ib. 33. S. 213). Ikke alm. paa Gennemrejse over Hesselø; faldet nogle Gange; i nyere Tid faldet 17. 3. 34 (1) if. Fb.

— — — Ses af og til i Foraarstræk paa Kullen; 1 set 15. 12. 1910.

180. SJAGGER, *Turdus pilaris*. — Ses hvert Aar paa Træk og overvintrende. — 20. 11. 1911: 3 faldt Nakkehoved (Fb.). 9. 10. 1917: enkelte set v. Gilleleje Flak (Fb.). 14. 11. 1923: 1 smst. 23., 25. og 26. Nov. 1924: 1 faldt smst. Maj 1927: 1 Hun fundet død Gilleleje. 11.—12. Apr. 1932: 7—8 v. Kanalen. 5. 5. 1933: 1 fundet død i Fjellenstrup. Jan.—Febr. 1935: c. 10 i Flok i Villa Solbakkens Have, Gilleleje, hvor ogsaa ses Solsorter, med hvilke de dog ikke har Samkvem; i Febr. Flokke i Byen (20. 2.: 20 i Flok); i Apr. mange; 5.—12. Maj mange paa Træk (c. 100 i Flok v. Søborggaard og flere paa Træk 5. Maj, 50 i Flok v. Søborggaard 12. Maj, R. F.). I Vinteren 1935—36 set fra 20. 10. til 25. 4. i Gilleleje, enkeltvis eller i Smaaflokke, 28. 3.: c. 20 i Solbakkens Frugthave, 25. 4.: c. 200 i Flok i Tjørn paa Gilbjerg, 12. 5.: 1 fundet død i Dronningmølle. Jan. 1937: Smaaflokke i Gilleleje; 24. 1.: store Flokke trak hele Dagen V-Ø. 7. 2.: 1 dræbt ved at flyve mod en Bil.

Talrig paa Træk ov. Hesselø; falder hyppigt. Ses Efteraar, Vinter og Foraar paa Helsingegnen (R. O. og H. A.). Febr.—Apr. 1910 og Apr.—Maj 1911 Hillerød (D. O. F. T. 5. S. 187 og 6. S. 193).

— — — Ses ofte i store Flokke Efteraar—Foraar paa Kullen.

181. RINGDROSSEL, *Turdus torquatus*. — Ikke sjælden, men faatallig paa Gennemrejse i Danmark. — 15. 9. 1890: 1 v. Søborggaard (D. O. F. T. 32. S. 72). 26. 9.

1919: 1 ung Hun faldt Gilleleje Flak (Fb.). 7. 5. 1927: 1 Hun fundet død i en Have i Gilleleje; 28. 5.: 1 Hun fundet død smst.; havde ligget nogen Tid. 13. 5. 1931: 1 Hun fundet død v. Havnen. 21. 4. 1935: 1 v. Gilbjerg. 6. 5. 1936: 1 i en Have, Gilleleje.

Foraaret 1925: 1 skudt v. Helsing (H. A.). Ikke alm. paa Gennemrejse ov. Hesselø; faldet 2 Gange (9 Stk.); skudt et Par Gange; i nyere Tid faldt 1 Han, 28. 4. 1936 (Fb.). 17. og 19. Okt. 1937: 1 paa Kysten Frederiksværk — Hundested (D. O. F. T. 32. S. 72). Ofte set Apr.—Maj v. Snekkersten, 27. 1. 1940 i Hørsholm (D. O. F. T. 35. 234).

— — — Ses i Okt. i Faatal paa Kullen.

182. SOLSORT, *Turdus merula*. — Meget alm. Ynglefugl. Standfugl; Antallet steget stærkt i de sidste 20 Aar p. Gr. a. tiltagende Bevoksning. If. Gilleleje Flak Fyrskibs Journaler faldet og set nogle Gange: 17. 3. 1918 (enkelte), 23. 3. 1920 (1), 8. 4. (1), 7. 3. 1927 (1), 25. 11. 1928 (2), 30. 10. 1932 (1 faldt, en mindre Flok om Fyret).

Yngler paa Hesselø; er ofte faldet.

— — — Yngler paa Kullen, overvintrer.

183. DIGESMUTTE, *Oenanthe oenanthe*. — Yngler sikkert; mange ses om Sommeren. — Data: 11. 4. 1920 3 Gilleleje Flak (Fb.), 14. 4.: 1 smst., 13. 4. 1923: 1 smst., 28. 4. 1924: 1 Nakkehoved (Fb.), Apr.: 1 Gilleleje, 4. 5. 1935: 1 Str. Esbønderup, 4. 5. 1936: 1 smst., 9. 5.: 1 smst., 15. 5.: 1 fundet død Smidstrup Str.

Hyppig paa Gennemrejse ov. Hesselø; faldet ret ofte. Ret alm. paa Helsingegnen (R. O.).

— — — Yngler paa Kullen.

184. BYNKEFUGL, *Saxicola rubetra*. — Ynglefugl. — 8. 5. 1920: 1 faldt Gilleleje Flak (Fb.), 23. 8.: 1 smst., 16. 5. 1922: 1 smst., 9. 5. 1931: 1 Nakkehoved.

Alm. Ynglefugl paa Helsingegnen (R. O.). 1 Par skal ruge paa Hesselø; alm. paa Træk; faldet nogle Gange.

— — — Yngler sjældent paa Kullen.

185. RØDSTJERT, *Phoenicurus phoenicurus*. — Yngler paa Gilbjerg og Nakkehoved (I. P.). — Ses paa Træk; faldet flere Gange. 7. 5. 1904: 1 Nakkehoved (Fb.), 22. 9. 1909: 3 smst., 23. 9. 8 smst., 26. 9. 1919: 1 Gilleleje Flak, 25. 4. 1920: 1 smst., 23. 8.: 1 smst., 7. 5. 1923: 3 smst., 23. 5. 1930: 1 Nakkehoved (Fb.). — 5. 5. 1935: Træk ov. Søborg (R. F.). 27. 4. 1936: 1 Gilbjerg, 13. 5.: 1 Gilleleje, 3. 6.: 1 fundet død.

Alm. i Træktiderne paa Helsingegnen; ikke set i Yngletiden (H. A., R. O.). Flere Par skal yngle paa Hesselø; faldet mange Gange. Meddeles faldet 2 Gange v. Lappegrunden i Tiden 1888—1921.

— — — Alm. paa Træk ov. Kullen.

186. HUSRØDSTJERT, *Phoenicurus ochrourus gibraltariensis*. — Ynglede 1935 ved Hornbæk (D. O. F. T. 29. S. 126) og v. Kronborg 1926 (ib. 24. S. 154). Set v. Nivaa 1939 (D. O. F. T. 33. S. 213).

— — — Et Par saas 1930 i Höganäs; et Par ynglede der i 1929.

187. RØDHALS, *Erithacus rubecula*. — Talrig i Træktiderne. Faldet 50 Gange ved vore to Fyr, 112 Stk. rapporteret, i Tiden 1899—1932; af 73 kønsbestemte Stk. var 35 Hanner, 38 Hunner; 4 faldt i Marts, 33 i Apr., 12 i Maj, 11 i Sept., 52 i Okt.. — Natten til 1. 4. 1923 et usædvanligt stort Træk ved Nakkehoved Fyr; jeg talte om Morgenen et halvt Hundrede faldne Rødhalse, og inden

jeg kom, havde Fyrpasserens Hund ædt en Del; samtidig saas Masser af Rødhalse i Buske og Træer, de forsvandt i Løbet af nogle Dage. — Arten ogsaa truffet om Vinteren. 2. 11. 1918: enkelte v. Gilleleje Flak (Fb.). Febr. 1936: enkelte v. Gilleleje; Marts—Midten af Maj en Del i Plantagerne mellem Hornbæk og Smidstrup Str. — Nogle ses hele Sommeren; Rede set paa Strandbakkerne (I. P.).

Ret alm. Ynglefugl paa Helsingegnen (R. O.). Alm. paa Træk ov. Hesselø; 167 faldt i 57 Nætter i Tiden 1886—1925; angives faldet 3 Gange (4 Stk.) ved Lappegrunden i Aarene 1888—1921.

— — — Sparsomt ynglende paa Kullen; overvintrende set. —

188. BLAAHALS, *Luscinia suecica*. — Ikke hyppig paa Gennemrejse i Danmark. — 4. 5. 1924: 1 Hun faldt v. Gilleleje Flak (Fb.). 14. 5. 1926: 1 Han tilhørende den nordlige-østlige Race fundet død i Gilleleje. 21. 5. 1929: 1 Han fundet død.

4. 9. 1829: 1 Han og 1 Hun v. Helsingør. 13. 5. 1893: 2 faldt paa Hesselø. 23. 5. 1930: 1 Hesselø (Fb.).

— — — Muligt er 1 truffet paa Kullen.

189. NATTERGAL, *Luscinia luscinia*. — Ustadig Gæst v. Gilleleje, hvor enkelte høres synge de fleste Aar i nogle Dage efter Ankomsten for derefter at forsvinde; i de senere Aar er en enkelt hørt synge i Yngletiden paa Gilbjerg. Yngler ved Kanalen ved Søborggaard, i Søborg og enkelte andre Steder i Omegnen.

Høres med Aars Mellemlum paa Helsingegnen (H. A.).

— — — Alm. Ynglefugl paa Kullen.

190. BROGET FLUESNAPPER, *Muscicapa hypoleuca*. — Ret alm. Ynglefugl; yngler bl. a. i Mejskasser. — Passerer i stort Antal paa Træk. En Mængde opholder sig da i Haverne nogle Dage for saa atter at fortsætte Rejsen, og nye Træk ankommer. Faldet 13 Gange (27 Fugle) ved vore 2 Fyr i Aarene 1903—39, 19 i Maj, 4 i Aug., 4 i Sept. — Andre Data: sidste Dage i Apr. 1933: en Del i Haverne, sidste Dage i Apr. 1936: enkelte, 9. 5.: en Mængde, 12.—14. Maj: en Del i Kystens Plantager og Haver.

Alm. paa Træk over Hesselø; Data over Fald i nyere Tid: 9. 5. 1931 (11 Stk.), 6. 5. 32 (6), 4. 5. 34 (1), 6. 9. (1), 10. 5. 37 (1), 13. 5. (2), 14. 5. (6), 16. 5. (2). Alm. i Foraarsstræk, Helsingø; truffet ynglende en enkelt Gang (1894) if. R. O.

— — — Ses i Foraarsstræk paa Kullen.

191. GRAA FLUESNAPPER, *Muscicapa striata*. — Nogle yngler vist hvert Aar; 1 Par set ynglende 1936. Ret alm. i Foraarsstræk. 9. 5. 1931: 1 faldt v. Nakkehoved sammen med flere andre Smaafugle. 3. 5. 1936: 1 fundet død Gilleleje.

Skal yngle paa Hesselø; 2 faldt 9. 5. 1931 (Fb.). Ikke hyppig paa Helsingegnen; truffet ynglende et Par Gange (R. O.).

192. GRAASPURV, *Passer domesticus*. — Meget alm. Ynglefugl og Standfugl. 13. 11. 1935 var der 3 paa Skibet (Gilleleje Flak, if. Fb. 1935).

193. SKOVSPURV, *Passer montanus*. — Alm. Ynglefugl og Standfugl.

Faatallig Yngle- og Standfugl paa Hesselø.

— — — Ses i større Antal end Graaspurvne paa Kullen.

194. BOGFİNKE, *Fringilla coelebs*. — Alm. Ynglefugl; overvintrende. Talrig paa Gennemrejse, saaledes store Træk 21.—25. og 29.—30. Marts 1936. — Set og faldet 15 Gange (15 Stk.) v. Gilleleje Flak i Tiden 1918—39; Iagttagelserne fra Jan., Marts, Apr. og Dec. (Fb.).

Yngler paa Hesselø; alm. paa Træk; faldet nogle Gange.

— — — Yngler og overvintrer i stort Tal paa Kullen.

195. KVÆKERFINKE, *Fringilla montifringilla*. — Ses paa Træk hver Vinter i Flokke paa indtil c. 100 Stk. — Nogle Data: 11. 10. 1907: 1 Nakkehoved (Fb.). 6. 10. 1913: 2 smst. 29. 3. 1920: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 11. 4.: 2 smst., 12. 4.: 1 smst., 24. 3. 1927: 1 smst., 6. 5. 1929: 1 smst. — Jan. og Febr. 1933: nogle i Gilleleje. 8. 12. 1933: stor Flok trak V-Ø langs Kysten. 21. 1. 1934: meget stor Flok (Luften formørket som ved oprækkende Uvej) paa Træk over Gilbjerg Ø-V. 13. 2.: stor Flok i Bellevueskoven (en Bøgeplantage) Gilleleje. En Dag i Jan. 1935: c. 100 i Flok over Gilbjerg. Jan.—Febr. 1936: enkelte paa Egnen. 17. 2. 1937: c. 25 i Flok, Gilleleje. 20. 10. 1938: 1 fundet død.

Hyppig om Vinteren paa Hesselø; faldet mange Gange. Periodisk talrig om Vinteren paa Helsingegnen (R. O.).

— — — Store Skarer i Træktiderne paa Kullen, overvintrende ses.

196. KÆRNEBIDER, *Coccothraustes coccothraustes*. — Ikke talrig, men regelmæssig Vintergæst. 28. 1. 1936: 2, Nov.: enkelte (27. 11.: 10 i Flok), Febr.—Marts 1937: enkelte. 16. 1. 1942: 9 i en Have. Er set om Sommeren; 1 død Unge fundet i Søborg (I. P.).

Enkelte paa Hesselø nu og da om Vinteren; faldet enkelte Gange. Ikke hyppig Ynglefugl paa Helsingegnen

(H. A., R. O.). 14. 8. 1936: 1 gl. Hun og 1 ikke udfarvet Unge i Mørdrup (K. M.).

— — — Ses om Vinteren paa Kullen.

197. GRØNSISKEN, *Carduelis spinus*. — Ses om Vinteren langs Nordsjællands Kyst (H. A.). — 1. 2. 1936: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 26. 3.: 1 Han fundet tilskadekommen i Gilleleje, 8. 4.: 1 Smidstrup Str. Plantage. 25. 11. 1936: 1 Gilleleje Flak (Fb.). Jan. 1942: 5—6 i Nellerupgaard's Have (I. P.).

Juni 1931: 1 v. Gribsø (D. O. F. T. 25. S. 147). Ses ikke sjældent om Vinteren paa Helsingegnen (R. O.). Ses om Vinteren paa Hesselø.

198. STILLIDS, *Carduelis carduelis*. — Ret faatallig Vintergæst; Jan.—Febr. 1936 var der en Del. Jan. 1942: en Del set (I. P.). Yngler sikkert, da Arten er set (i Faatal) i Yngletiden (I. P.).

Ses oftest om Vinteren paa Helsingegnen (H. A.). Fin-des paa Hesselø; alm. Vintergæst.

— — — Sjælden Ynglefugl paa Kullen; ses om Vinteren.

199. SVENSKE, GRØNIRISK, *Chloris chloris*. — Alm. Ynglefugl. Ses hele Aaret.

Alm. paa Helsingegnen (R. O.). Yngler paa Hesselø.

— — — Yngler paa Kullen; ses om Vinteren.

200. TORNIRISK, *Carduelis linota*. — Meget alm. Ynglefugl; ogsaa set om Vinteren; talrig paa Træk i Foraarstiden (Marts—Apr.), da mange en Tid opholder sig i større Flokke i Plantagerne ved Kysten.

Alm. paa Helsingegnen. Alm. Ynglefugl paa Hesselø.

— — — Yngler paa Kullen; ikke set om Vinteren.

201. GRAASISKEN, *Carduelis flammea*. — Ses alm. om Vinteren ved Nordkysten (H. A.). 11. 11. 1928: 1 sk. Udsholt Str. Jan. 1942 var der mange ved Kysten og paa Markerne; Flokke paa c. 50 Stk. (I. P.).

202. DOMPAP, *Pyrrhula pyrrhula*. — Ses i Reglen hver Vinter, ofte i stort Tal. Vinteren 1932—33 set fra 30. 10. til 4. 3., enkeltvis eller i Flokke paa indtil 15 Stk.; Vinteren 1933—34: faa. Vinteren 1934—35 set 18. 11. til 17. 5., enkeltvis eller i Smaaflokke. Usædvanligt mange i Vinteren 1935—36, set 1. 10.—5. 4.; Flokke paa indtil 50 Stk. i Gilleleje og Omegn samt i Hornbæk, Saunte, Haagendrup, Smidstrup, Alme, Dronningemølle. — Set om Sommeren: 28. 9. 1934 Hornbæk: 2 Stk.; den ene vistnok Unge (D. O. F. T. 29. S. 13). Juli—Aug. 1935: 1 Han og 1 Hun v. Trouville, Hornbæk, 6. 6. 1937 v. Hornbæk (D. O. F. T. 31. S. 166 fg.). Sept. 1936: 1 ikke udfarvet Han smst. (K. M.).

26. 6. 1932: 1 Par v. Nyrup, 11. 8. 1933: 1 i Gribskov, 20. 5. 1934: 1 Par i Gribskov (D. O. F. T. 29. S. 13 fg.). 1934 rugende i Tisvilde Hegn (Fb. 1933). Maj 1936 set i Teglstup Hegn, Gl Hellebækvej, Nyrup og Tisvilde Hegn (D. O. F. T. 31. S. 166 fg.). Maj—Juli 1939: 1 Par set daglig mellem Nødebo og Hillerød (I. P.). 20. 7. 1940 Gribskov (D. O. F. T. 34. S. 212). Juli 1940 et Par v. Helsingør (D. O. F. T. 35. S. 234). 1 Par med 4 Unger set mellem Esbønderup og Nødebo først i Juli (I. P.). Ret hyppig Vintergæst paa Hesselø.

— — — Ses Efteraar og Vinter paa Kullen.

203. LILLE KORSNÆB, *Loxia curvirostra*. — Under Invasionen 1927 set bl. a. i Hornbæk, mellem Dronningemølle og Nakkehoved, Villingebæk, Munkerup, Smidstrup, Raageleje. (D. O. F. T. 23, Skovgaard 2. S. 247). 13. 9. 1927 omkom 1 Hun i en Flok paa c. 20 Stk. ved at

flyve mod en Cyklist paa Smidstrup Str. Dec. 1927: 1 Hun Gilleleje. 1941: 4—5 i Toppen af en Gran v. Nakkehoved; 2 blev skudt, nemlig 1 gl. Hun og en Unge (Han) if. I. P.

16. 2. 1907: Rede m. 2 Æg i Gribskov v. Esrum (A. K.). 1919 ynglede Fuglen i Tisvilde Hegn (Skovgaard 2. S. 242). — Under Invasionen 1927 mange paa Helsingegnen (H. A.).

— — — Sjælden paa Kullen, 1927 dog mange.

204. STOR KORSNÆB, *Loxia pityopsittacus*. — Under Korsnæb-Invasionen 1929 blev fortrinsvis denne Art iagttaget i Nordsjælland (Ramløse og Tisvilde Hegn), if. D. O. F. T. 24. S. 101, Skovgaard 3. S. 77 og Fb. 1927 og 1929. If. Skovgaard blev tillige *Hvidvinget Korsnæb*, *Loxia leucoptera* set i Tisvilde Hegn. — Stor Korsnæb saas i stort Tal i Plantagerne fra Gilbjerg til Udsholt Str. (1 Han skudt Dec. 1929, if. P. P.).

205. RØRSPURV, *Emberiza schoeniclus*. — Ses alm. om Sommeren i Moserne, f. Eks. Bedsmose (I. P.). — Data: 15. 10. 1907: 1 Nakkehoved (Fb.), 2. 10. 1919: 2 Gilleleje Flak (Fb.), 1. 10. 1929: 1 smst., 28. 9. 1930: 1 smst.

Yngler paa Helsingegnen (R. O.). Faldet enkelte Gange paa Hesselø; fra de senere Aar noteres: 14. 10. 1934 (1).

— — — Yngler paa Kullen.

206. GULSPURV, *Emberiza citrinella*. — Meget alm. Ynglefugl; ogsaa alm. om Vinteren. — 20. 10. 1906 faldt 1 v. Nakkehoved Fyr (Fb.).

Yngler paa Hesselø; Fald i de senere Aar: 7. 4. 1937 (1), 19. 4. (1) (Fb.).

— — — Alm. Ynglefugl paa Kullen; overvintrer.

207. KORNVÆRLING, *Emberiza calandra*. — Ses i stort Tal om Sommeren.

Ikke alm. paa Helsingegnen; 3. 2. 1929: 1 skudt (H. A.).

— — — Enkelte yngler paa Kullen.

208. SNESPURV, *Emberiza nivalis*. — Regelmæssig Vintergæst, der træffes i Tang og Havskum ved Kysten, bl. a. ved Havnen, og i de sandede Strandmarker. 19. 3. 1900: 1 faldt v. Nakkehoved (Fb.), 27. 3. 1909: 1 smst., 11. 12. 1923: 1 Gilleleje Flak (Fb.), 2. 3. 1927: 1 smst. Sept. 1927: 1 skudt Udsholt Str. — — Vinteren 1932—33 set fra 20. 11. til 5. 3., Flokke paa indtil 50 Stk. ved Havnen. 20. 12. 1934: c. 30 i Flok i Fjellenstrup. 14. 4. 1935: c. 50 i Flok i Paarup. Vinteren 1935—36 set fra 12. 10. til 10. 4., Flokke paa indtil c. 75 Stk. ved Havnen. 19. 3. 1937: 1 faldt Gilleleje Flak (Fb.).

Om Vinteren ses store Flokke paa Hesselø; faldet nogle Gange. Ikke set paa Helsingegnen (R. O.).

— — — Ses om Vinteren paa Kullen.

Til Litteraturlisten føjes *Fritjof Persson*: Kullaspetsens häck- och sträckfåglar (Særtr. a. Fauna och Flora 1928 og Tillæg hertil), ved Kullen forstaas den Spids af Skåne, der ligger N. f. Ängelholm—Hälsingborg. — — Museumsinspektør *R. Hørring* har hjulpet mig med en Del af de nyeste systematiske Navne.

*

ÆRKEBISKOP ESKIL

AF ARKITEKT VED NATIONALMUSEET

C. M. SMIDT

Vurderingen af Ærkebiskop Eskil er undergaaet en betydelig Forandring i den sidste Menneskealder. For tidligere Slægtled stod han afgjort

i Skygge af Absalon, og denne ældre Vurdering gaar langt tilbage. Den skyldes i Virkeligheden Saxo, Absalons samtidige og hans ubetingede Beundrer, for hvem ingen stod Maal med, endsige overgik ham. Moderne Historikere ser unægtelig anderledes paa Sagen og yder Eskil fuld Honnør. Og som Reaktion mod Saxos Bedømmelse af Eskil og Absalon er enkelte gaaet til den modsatte Yderlighed stærkt at forringe Absalon.

Hvem af disse to Mænd — to af Danmarks betydeligste historiske Personligheder — der har gavnet sit Land mest, er vel vanskelig at afgøre; men Eskil er Forgænger, den store, skelsættende Banebryder, der ledede den europæiske Kulturstrøm ind over Danmark og kæmpede kraftigt, ofte hensynsløst, for Kirkens Selvstændighed overfor den verdslige Magt, mens Absalon med lykkelig Hånd fortsatte hans Værk og tillige med Smidighed og Klogskab forstod at mildne og udligne Modsætningerne og at faa Kirkemagt og Kongemagt til at arbejde sammen til Landets og Folkets Vel og Fremgang.

Mens Absalon er født 1128, kendes Eskils Fødselsaar ikke, men da han blev Biskop i 1134, kan han senest

være født i 1104, idet ingen kunde opnaa Bispeværdigheden inden det fyldte 30te Aar. — Eskil tilhørte en gammel jysk Stormandsslægt. Hans Fader var den kendte Høvding Christiern Svenssøn, og hans Farbroder Ærkebiskop Asser, mens Farfaderen var den jyske Stormand Svend Thrugotsøn.

Som Dreng, vistnok som 12-aarig, blev Eskil sendt til Domskolen i Hildesheim, dengang en berømt Skole for unge, der vilde gaa den gejstlige Vej. Efter Studieaarene kom han hjem. Han blev Kannik i Lund under sin Farbroder, Ærkebiskop Asser, og valgtes, antagelig i 1131, til Domprovst her. Allerede 1134 ser vi ham som Biskop i Roskilde, og da Asser døde kun tre Aar efter, blev Eskil i Lund valgt til Ærkebisp; men paa Grund af Strid med Kongen, Erik Emune, kunde han først tiltræde sit Embede efter, at Kongen i September 1137 var blevet dræbt paa Tinge i Jylland.

Et af de første Aar efter 1100 var den nordiske Kirke blevet løst fra sin Afhængighed af Ærkebispedømmet i Bremen — hvorunder den hidtil havde hørt — og Ærkebispesædet i Lund oprettet. Men i 1133 havde Paven atter lagt Norden ind under Bremens Ærkebisp. Det er Eskils Fortjeneste, at han, endnu mens han var Biskop i Roskilde, ved sin kloge og energiske Indsats naaede igen at faa Pavens Sanktion af den danske Kirkes Selvstændighed og at faa Ærkebispesædet i Lund genoprettet. Endelig opnaaede han i 1156 — under en Rejse til Rom — at Lunds Ærkebisp ved en pavelig Bulle blev den svenske Kirkes Primas og Pavens Legat for hele Norden.

Eskil var en brændende Tilhænger af det gregorianske Dogme, at Kirkemagten stod over den verdslige. Og ved sin stærke Personlighed og ubøjelige Fasthed bragte det ham Gang paa Gang i Konflikt med Konge- og Statsmagten. Allerede mens han var Biskop i Roskilde, brød han

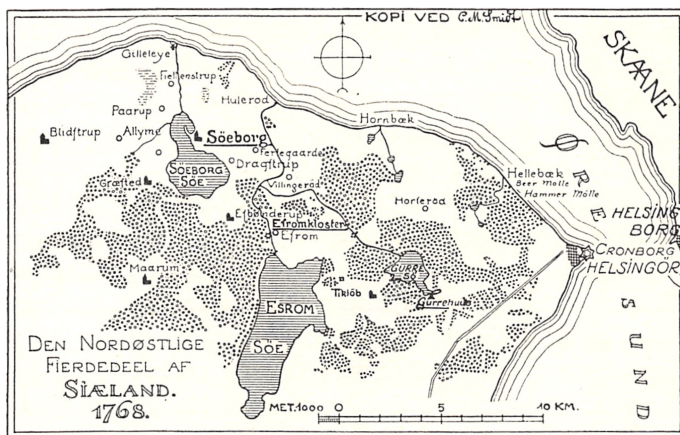
med Erik Emune, rejste Sjællænderne mod ham og fordrev ham. Men senere kom Erik tilbage og besejrede Eskil, der maatte betale en stor Bøde.

Kort efter at Erik Lam var blevet Konge, lod en Kongeætling, Oluf (Harald Kesjes Søn), sig i Skaane udraabe til Konge. Ærkebisp, der med en Skare gik mod ham, blev slaaet og maatte anerkende ham; men snart efter flygtede Eskil til Sjælland, hvad Oluf besvarede med at ansætte en anden i hans Sted. Hans Landflygtighed varede dog kun kort, og i Sommeren 1139 kunde den unge Ærkebisp, der da neppe har været meget over 35 Aar, afholde en Provintsalsynode i Lund for hele den nordiske Kirkeprovins, hvor ikke alene danske Biskopper, men Biskopper fra Sverige, Norge og Færøerne var tilstede. Sit særlige Stempel fik denne Synode ved, at en pavelig Legat var mødt som Repræsentant for Rom. — I det hele og store havde Eskil, mens Erik Lam var Konge, en forholdsvis lykkelig Tid under frugtbart Samarbejde med Kongemagten, et Samarbejde, hvor Eskil som den betydeligste Personlighed sikkert har været den ledende. Vi har et Vidnesbyrd om dette Samarbejde i den Omstændighed, at der under Erik Lam, for første Gang i Danmarks Historie, blev slaaet en Mønt, som bærer baade Kongens og Ærkebispens Billede (se Afbildningen Side 29). — Netop paa denne Tid kunde Eskil (i 1145) indvie Østpartiet med Højalteret og et Sidealter af den storslaaede og pragtfulde Domkirke i Lund, Nordens stolteste Kirkebygning.

Men efter Erik Lams Død forandredes alt i de Aar (1146—57), da danske Kronprætendenter streedes om Kronen. — Endnu i 1147 kunde Eskil dog samle de to Konger Svend og Knud i et fælles Korstog til Venden; men Toget mislykkedes. Og skønt Ærkebisp, der i Begyndelsen støttede Svend, blev der snart Strid mellem denne

og den højtbegavede og selvfølende Ærkebisp. Under Striden fangede Svend Eskil, som maatte liden den Tort at blive spærret inde under Taget i sin egen Domkirke, hvad Svend dog senere gjorde Bod for.

I disse urolige Aar opstod den Tanke hos Eskil at opgive sit Embede som Nordens store Kirkefyrste og blive simpel Munk i det burgundiske Cistercienserkloster Clairvaux. Clairvaux's berømte Abbed, Bernhard, fik

ham dog til at frafalde dette Ønske, fordi han kunde gavne sin Kirke mere som Ærkebiskop. Men i 1152 drog Eskil derned. Det er hans første Clairvaux-Besøg, som vi kender, og det har været ret kortvarigt. Ihvertfald var han hjemme i Danmark, da hans elskede og højt beundrede Bernhard døde i 1153. Men snart efter rejste han atter hertil, og paa denne Rejse, der varede lige til 1157 eller 58, besøgte han tillige Pave Hadrian IV i Rom*).

Vel var Eskil i sin inderste Kærne, af Sind og Karakter Dansk; men han følte sig som et Led af den store,

*) Det var under dette Besøg, Eskil opnaaede at blive den svenske Kirkes Primas og Pavens Legat for de nordiske Lande.

almindelige Kirke, og med sin fine, alsidige Aandsdannelse, tilhørte han sin Tids bedste europæiske Kulturkreds og stod højt hævet over Omgivelserne i sit Hjemland. Ingen af vor Middelalders store Gejstlige vides saa ofte og saa længe at have opholdt sig i Udlandet. Til sit elskede Clairvaux rejste han, naar Uroen eller Striden hjemme voksede ham over Hovedet, eller naar Længslen efter at gense Bernhards Kloster blev ham for stærk.

Da den bitre Strid mellem den retmæssig valgte Pave Alexander III og den af den tyske Kejser støttede Modpave Victor IV udbrød, tog Eskil klart og uden Betænkning Alexanders Parti. Det var i 1159. To Aar før var Tronstridighederne i Danmark endt. Valdemar den Store var Enekonge. Han havde følt sig tvunget til, ligesom flere af sine Forgængere, at anerkende den tyske Kejser som sin Lensherre. Han kunde vanskelig sætte sig op mod Kejseren, og han anerkendte Pave Victor. Eskil maatte naturligvis føle sig dybt forarget herover, og da han — ifølge Saxo — samtidig mente sig uretfærdig behandlet af Valdemar, udæskede han ham mod Absalons Raad saa voldsomt, at der opstod aaben Fejde. Kongen belejrede Søborg, den af Eskil anlagte Borg i Nordsjælland, og da han havde faaet den i sin Haand, flygtede Ærkebisp (1161) ud af Landet.

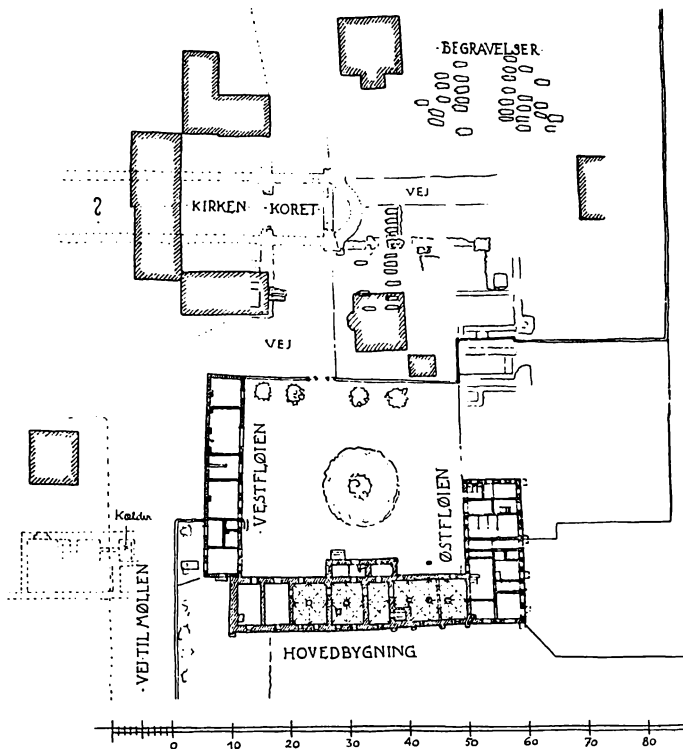
For tredie Gang drog han til Clairvaux, og hans Ophold her varede i syv Aar. Indenfor dette Tidsrum opholdt han sig en Tid i den franske By Sens hos den da landflygtige Pave Alexander, og her indviede Eskil, som den svenske Kirkes Primas, Sveriges første Ærkebiskop i 1164. — Samme Aar døde Pave Victor. Alexander blev Enepave, og han opfordrede den danske Konge til at hjemkalde Eskil. Alligevel varede det endnu nogle Aar, inden han kunde vende hjem. Først i 1168 var han atter i Danmark.

Nu begynder der et Samarbejde mellem Ærkebisp og Konge. Eskil støttede overfor Paven Valdemars Ønske om at faa sin Fader, Knud Lavard, anerkendt som Helgen, og den 25de Juni 1170 foretog han ikke blot den højtidelige Skrinlæggelse af Knuds Ben i Ringsted Benedictinerkirke, men ogsaa Kroningen af Kongens ældste Søn Knud, den senere Knud VI. Selv paa Valdemars Tog mod Venderne var han med, skønt han dog nu var højt i 60-erne.

I disse Aar gav Samarbejdet mellem Ærkebiskop og Konge sig ogsaa Udslag i den betydningsfulde skaanske og sjællandske Kirkeret, der efter Vedtagelsen besegledes af Valdemar, Eskil og Absalon. De tre Mænd, der indledede Danmarks Storhedstid, stod nu samlede. Men for Eskil var Clairvaux blevet hans aandelige Hjem, som han længtes mod, og hvor han helst vilde indtræde som Munk. Hans Anmodning til Paven om at fritage ham for det høje Embeds Pligter, saaledes at han kunde blive Cisterciensermunk, blev dog afslaaet. Men i Aarene 1174 til 76 gæstede han for fjerde Gang sit Yndlingskloster. Ved sin Hjemkomst til Danmark fra denne Rejse mødte han imidlertid Modgang fra en Side, han ikke havde ventet, sin egen Familie.

Eskil havde været gift, og i Ægteskabet var der en Datter. Hendes to Sønner Karl og Knud konspirerede mod Kongen sammen med Erik Lams Søn Magnus og Henrik Skadelaars Søn Buris. Oprøret blev slaaet ned, og Eskils Dattersønner fik en krank Skæbne; Karl blev dræbt, og Knud førtes som Fange til Søborg, den Borg hans Morfader havde anlagt. Hele denne Sag gik Eskil meget nær. Det hedder sig, at han blev syg og en Tid mistede Mælet. Intet Under, at den gamle Mand nu atter henvendte sig til Paven forat faa Lov til at fratæde sit høje men tyngende Embede. Han fik Pavens Sanktion,

og i Foraaret eller Forsommeren 1177 nedlagde han i Lunds Domkirke sin Bispestav. Som sin Efterfølger foreslog han Absalon, hvad Kannikerne bifaldt. Men Absa-

lon, der ikke vilde forlade Roskilde Bispestol, vægrede sig, og først da Paven (1178) tillod ham foruden Ærkebispstolen at beholde det sjællandske Bispedømme, tiltraadte han Embedet som Eskils Efterfølger.

Efter sin Fratrædelse kunde Eskil endelig naa sine Ønskers Maal at indtræde som Munk i Clairvaux. For femte Gang begav han sig da paa Vej til det burgundi-

ske Kloster, ledsaget af Absalon under den første Del af Rejsen fra Lund. Da de naaede Slesvig, tog Valdemar mod dem; men Eskil var saa svag, at han besvimed. Den gamle Mand var dog en seig Natur, og snart kunde han tilvogns fortsætte Rejsen til det fjerne Cistercienserkloster, hvor han blev modtaget som en Fader. Her levede han sine sidste Aar, og her døde han den 6te September 1182, omkring eller nær 80 Aar gammel. Han kom til at hvile nærved den store Bernhard, hvis Grav fandtes foran Klosterkirkens Højalter. Eskil fik sin Grav i Koromgangen, i lige Linie bag Højalteret, et Vidnesbyrd om, hvor højt Clairvaux-Munkene satte ham. Et andet Vidnesbyrd har vi det Eftermæle, han fik af en Cistercienser, der har skildret Bernhards Levnedsløb. Om Eskil hedder det her: „Denne højsindede Mand, Darnernes ansete Ærkebisp, viste vor hellige Fader (Abbed Bernhard) sin enestaaende Kærlighed og beundrende Hengivenhed. Den mægtige Mand, der i det danske Ørige i aandelige saavel som i verdslige Ting havde en Magt som ingen anden, kom fra Jordens yderste Grænse til Clairvaux saa ydmyg og ophøjet, som alene den kan være, der drages ikke blot af Begær efter Visdom, men ogsaa af Troens Iver og den fuldstændige Hengivenhed.“ — Vi ser her Eskil paa én Gang som den mægtige Kirkefyrste med baade aandelig og verdslig Magt, og som den der med Ydmyghed og Kærlighed saa op til Klosterlivet og Klosterlivets store Personlighed, Bernhard af Clairvaux.

Til Karakteristik af Eskil har vi iøvrigt en Udtalelse af ham selv. Under sin Hjemrejse fra Rom i 1156 blev han fængslet, sikkert paa den tyske Kejsers Bud. Han skriver da et Brev til „Danmarks Konger, Biskopper, Abbeder og hele Folket“, hvor han blandt andet forlanger, at de ikke maa løskøbe ham. — Han siger her: „Jeg

skatter det danske Riges Ære og den danske Kirkes Selvstændighed saa højt, at jeg hellere vil lide for den end herske i den“. Og videre: „Lad min Død gavne den Kirke, som jeg ikke har formaaet at gavne, mens jeg i levende Live stod som dens Leder. Det er Biskoppens Sag, hvis han ikke kan leve for Menigheden, da i det mindste at dø for den“.

Mens Eskil i de unge Aar studerede i Hildesheim, blev han engang alvorlig syg. Under en Krise havde han et Syn eller en Drøm, der gjorde stærkt Indtryk paa ham, og som blev tolket for ham som en Spaadom om, at han skulde naa den højeste kirkelige Værdighed og grundlægge fem Klostre af fem forskellige Ordener. — I Virkeligheden blev han da ogsaa Klostergrundlægger i stor Stil.

Ved Midten af 1140'erne stiftede han et Benedictinerkloster i Esrom; senere, i Lund, Danmarks første Benedictiner-Nonnekloster. I Tommarp grundlagde han i 1155 et Præmonstratenserkloster, og tre andre Steder i Skaane — i Lund, Øvid og Væ — Klostre af samme Orden. Ogsaa for Indførelsen af Johannitterne og Carthusierne var han virksom; men af størst Betydning blev dog hans Interesse for Cistercienserne, der gennem Bernhards store, rene Personlighed havde vundet i aandelig Betydning. Deres Orden var blevet den førende Klosterorden i 12te Aarhundrede.

Cistercienserne lagde deres Klostre langt fra menneskelige Boliger, i lavt, ofte sumpet Terrain, gerne ved Søer eller Vandløb, og de fik gennem Afvanding og Opdyrkning af hidtil udyrkede Arealer den største Betydning for Landbruget og tillige for Dyrkning af Have-

planter. Det var da ikke blot i aandelig, men ogsaa i verdslig Henseende en Vinding for sit Land, at Eskil førte Kolonier af denne Klosterorden til Danmark.

Allerede i 1144 stiftede han Cistercienserklostret i *Herrevad* i Skaane, hvortil han hentede Munke fra selve det ældste Cistercienserkloster i Citeaux. Fra Herrevad grundlages senere *Holme* Kloster i Fyn, *Tvis* i Nørrejylland og *Løgumkloster* i Sønderjylland. Men langt vigtigere var Eskils nordsjællandske Kloster. — Heroppe, mindre end en Mil fra Kattegatskysten havde han jo grundlagt et Benedictinerkloster i *Esrom*. Nu omdannede han det i 1153 til et Kloster af Cistercienserordenen med Munke fra Bernhard Clairvaux.

Det fik en straalende Udvikling og en enestaaende Betydning blandt Danmarks Klostre. Ikke blot blev det større og af større Betydning end nogen anden dansk Klosterstiftelse; men i hele Norden var der intet af den ældre Middelalders Klostre, der stod Maal med det. — Ikke mindre end 12 Cistercienserklostre i Danmark og Nordtyskland nedstammer fra Esrom. Det nordligste er *Aas* i Halland (altsaa nu under Sverige), det sydligste *Himmelstädt* i Brandenburg (125 Kilometer syd for Østersøen). Himmelstädt var dog ikke Datter, kun Datterdatter af Esrom.

Døtre i første Led, anlagt direkte fra den nordsjællandske Kloster, var *Vitskøl* i Nørrejylland, *Ryd* i Sønderjylland og *Sorø* i Sjælland, desuden Dargun*), *Eldena* og *Colbatz* i Venderlandet, nuværende Mecklenburg og Pommern. — Døtre i andet Led var *Øm* i Nørrejylland, Datter af Vitskøl, *Aas* i Halland og *Knardrup* i Nordsjælland, begge Døtre af Sorø, endelig *Oliva* i

*) Munkene blev senere fordrevet fra Dargun og flyttede til Eldena (Hilda). Da Dargun atter oprettedes, var det ikke fra Esrom, men fra et tysk Kloster.

Vestpreussen, ved Danzig, samt *Marienwalde* og *Himmelstüdt* i Brandenburg, alle tre Døtre af Colbatz.

I en Tid, da Lovløsheden hyppigt var stor, var det ikke ualmindeligt, at man i Udlandet ved Adgangen eller Adgangene til de store Herreklostre lagde en større eller mindre Befæstning. — Esrom blev anlagt ikke langt fra Nordsjællands Kattegatskyst, paa en Tid, da røveriske Overfald fra Søen var hyppige. Og i denne Egn — som dengang var meget uvejsom og langt mere rig paa Skove og Vandløb end i vor Tid — finder vi nu Ruinerne af de to Borge, Søborg og Gurre netop liggende de to Steder, i Nordvest og Sydøst, hvor man maa regne, at Adgangen til Klostret har været i Middelalderen. Det synes da naturligt at antage, at de er anlagt her som Værn for det store Kloster (se Kortet Side 32).

At Kærnen i Søborg stammer fra Eskil, kan konstateres baade ad historisk og arkæologisk Vej, og i Gurre har det vist sig, at der i det store Midttaarn er Rester, som gaar tilbage til samme Tid som Søborg. Med Hensyn til Esrom Kloster, stammer dets eneste bevarede Bygning fra senere Middelalder, og denne Klosterfløj har hørt til Klostrets Økonomiafdeling. Men ved Nationalmuseets Gravninger er der fremdraget Bygningsrester af Klosterkirken, og Undersøgelserne af disse har godtgjort, at de er samtidige med Eskils Søborg, det vil sige, at ogsaa de maa tilhøre Midten af 12te Aarhundrede (se Esrom Klosters Plan Side 35).

Eskil har opført baade Søborg og Esrom Kloster af Tegl. De synes at være de ældste Bygninger af Teglsten i Danmark, og den store Ærkebisp har da Æren af at være den første, som herhjemme har anvendt dette Bygningsemne, der i vort stenfattige Land blev af uvurderlig Betydning.

I fire af de Klosteranlæg, som stammer fra Esrom, kan der paavises Bygningsdetaller og Former, som maa stamme fra det nordsjællandske Kloster, nemlig *Vitskøl* og *Øm* i Nørrejylland, *Dargun* i Mecklenburg og *Colbatz* i Pommern. De viser, hvor langt Esrom-Impulser indenfor Bygningskunsten har kunnet naa ud. Og selv om det kun er lidt, der i vor Tid er bevaret af, hvad Eskil har grundlagt i Nordsjælland, er der dog fremdraget tilstrækkeligt til at vise, at hans Virke i Esrom og Esrom-Egnen ikke blot har haft Værdi for denne Egn og for vort Land; men dets Betydning har strakt sig ud over Danmarks Grænser.

Illustrationer:

Mont fra Erik Lams Tid med Billede baade af Kongen og Ærkebispem (Side 29).

Kort over Nordsjælland (fra Videnskabernes Selskab) med Esrom, Søborg og Gurre (Side 32).

Plan af Esrom Kloster og Udgravningerne (Side 43).

*

FOLKEMINDER FRA DET GAMLE ELLEKILDE

II

LIVET I DEN GAMLE HEGNSGAARD

AF

HANS ELLEKILDE

I Følge Folketællingslisten 1787 var der dengang kun to Familier i Fiskerlejet Ellekilde, Hellebæk Sogn, Husmand og Skomager *Niels Hansen Holms* og Fisker og Husmand *Niels Olsens* Familier. Niels Hansen Holm var Morfader til den kendte Fisker *Johan Frederik Wiedemann* (f. $26/6$ 1829), Edvard Collins Ven, Emil Poulsens Nabo, hvis Fortællinger var Hovedindholdet af min Afhandling „Folkeminder fra det gamle Ellekilde“ I i denne Aarbog for 1941. Hans Nabo *Niels Olsen* (død $4/2$ 1815, 72 Aar gammel) er min Tipoldefar. Han er baade min Farmors og min Mormors Farfar, idet hans ældste Søn, Fisker og Husmand *Svend Nielsen* (død i Ellekilde $12/12$ 1834, 55 Aar gammel) var Fader baade til min Farmoder *Else Marie Svendsdatter* ($31/1$ 1814— $22/1$ 1887) og til min Mormoder *Ane Sophie Svendsdatter* ($26/6$ 1831— $1/5$ 1880). Min Farfader, Hegnsmand *Hans Gudmandsen* ($22/4$ 1811— $17/1$ 1892) i Ellekilde var Gaardmandssøn fra den røde Gaard i Skibstrup, den Bondeby oppe i Landet, der laa Ellekilde nærmest. Min Morfader, Skibsfører *Lars Nielsen* ($26/2$ 1834— $10/1$ 1869) i Helsingør, der døde ung fra tre smaa Døtre: Martha, Anna (min Moder) og Marie, var Baadførersøn fra Aalsgaarde. Min Fader, Vognmand og Sognefoged *Peter Jørgen Hansen Ellekilde* ($23/7$ 1858— $19/10$ 1915), yngste Søn af Hans Gudmandsen og Else Marie Svendsdatter i Ellekilde, døde desværre blot godt 57 Aar gammel. Min Moder, hans Søskendebarn *Anna Johanne Nielsen* (f. $10/10$ 1864 i Helsingør) lever den Dag i Dag i Ellekilde sammen med min ugifte Søster Sofie (født $9/11$ 1892) og min Broder, Vognmand *Svend Ellekilde* (f. $25/3$ 1895) i Ellekilde. Jeg er selv ældste Søn af deres Ægteskab og født d. 17. Februar 1891.

Baade paa fædrene og mødrene Side stammer jeg altsaa fra den nordsjællandske Kystalmue, fra Bønder i Skibstrup, Fiskere i Ellekilde og Søfolk i Aalsgaarde og har næppe mange Draaber udansk Blod i mine Aarer. Bondeblodet har sandsynligvis præget mig mest, mens andre af min nære Slægt er mere præget af Sømandsblodet, mest min Faster Nille Loks Børn fra Boderne.

Der gik vage Sagn i Familien om, at Slægten oprindeligt skulde være kommet ovre fra den anden Side af Øresund, fra Skaane, at dens Stamfader skulde være flygtet fra Skaane for at undgaa at komme under svensk Herredømme, da Skaane blev afstaaet til Sverige 1658. Jeg nærrede i min grønne Ungdom det Haab, at det maatte kunne fastslaas, at min Tipoldefader Niels Olsens Oldefader Ole Nielsen ikke var nogen anden end den *Ole Nielsen Laholm*, der i 1670 havde skænket den gamle Altertavle til Hornbæk Kirke med en Indskrift, der gengivet paa Nutidsdansk lyder saaledes: „Denne Tavle gives til Hornbæks Kirke, Gud til Ære og Kirken til Sirat og andre til et godt Exempel. Saa elskede Gud Verden, at han gav sin eneste Søn i Døden for os alle“ (se nærmere min Bog Hornbæk Kirke 1937, S. 23). Men min gode Ven, Arkivhistorikeren P. K. Hofmansen, har givet denne Teori sit Dødsstød ved at paavise overfor mig, at Niels Olsen af Ellekildes Oldefader Ole Nielsen o. Aar 1700 var kommet til Ellekilde fra Sandte, Skibstrups Naboby imod Hornbæk, og at han var gift ind i den daværende gamle Ellekildefamilie. Efter sin første Ellekildehustus Død, med hvem den ældre Ellekildefamilie helt uddøde, giftede Ole Nielsen sig igen med en ung Pige fra sin Hjemby Sandte. Hun blev Stammoder til den nuværende nordsjællandske Familie „Ellekilde“, der intetsomhelst har at gøre med en sydsjællandsk Familie af samme Navn, der formentlig stammer fra Ellekildegården i Nestelø Sogn.

Min Familie stammer altsaa ikke fra Skaane, maaske kan der dog siden 1700 være skaansk Indgiftning i den yngre Ellekildefamilie eller i min Morfaders Aalsgaardefamilie, det ved jeg ikke endnu, men den egentlige Ellekildefamilie, Niels Olsens Efterslægt i Ellekilde og Horn-

bæk, stammer altsaa baade paa sin Stamfaders og sin Stammoders Side fra Sandte, den ret store Bondeby mellem Skibstrup, Farfaders Fødeby, og Hornbæk, Ellekildes Kirkeby. „De vilde“ i Sandte kaldes Beboerne i Sandte af de gamle i min nærmeste Hjemegn. Der fortælles, at da den gamle Sandte-Veteran Gabriel, et „Utusk for Resten“, skulde begraves, saa vidste man i Sandte, at det var passende at synge Liget ud med en Salme, men Salmebog havde de ikke, og Salmer kunde de ingen af, men saa blev Gabriel sunget ud med „Dengang jeg drog afsted“, den „Salme“ kunde „de Vilde“ i Sandte synge med Fynd og Klem. Den oprindelige Sandte-Vildskab hos den yngre Ellekildedefamilie paa Ellekilde og paa Hornbæk er i Tidens Løb blevet stærkt dæmpet, men endnu min Oldefar Svend Nielsen af Ellekilde drog i 1809 ud for at kæmpe mod sit Lands daværende Dødsfjender Englænderne, som Fører af Kaperbaaden „Makrelen“ af Aalsgaarde med 18 Mand om Bord, dog uden Kanoner, det var der ikke Raad til. Endnu har min Moder i sit Eje et Par Sølvskeer fra Kaper tiden, der efter Indskriften at dømme maa være taget fra en nordtysk Skude fra Danzig, formodentlig Kaptajnenes Bestik. Endnu gamle Fisker Wiedemann, som personligt kunde huske min Oldefader Svend Nielsen fra sine allerførste Drengenaar, maa have haft Indtryk af hans „Vildskab“, idet han overfor mig karakteriserede ham som en „lille, arrig Satan“.

Hans Svigersøn, min Farfader *Hans Gudmandsen* af Skibstrup, hvis Fornavn *Hans* jeg har arvet, var en Mand af en ganske anden Type, hørte til en gammel, skikkelig Bondefamilie, Gudmand Poulsens og Ane Cathrine Gudmandsdatters Familie. Hans Moder døde i 1884, 101 Aar gammel, besunget paa sin Hundredaarsdag d. 9. Maj 1883 af den Helsingørpoet, Lærer C. Schütz, som er Forbilledet for Huslærer Michael Skytte i Alexander Svedstrups prægtige nordsjællandske Roman Erik Gudmand 1923. Svedstrup, der jo ikke faa Aar boede paa Ellestuen i Ellekilde, og som har udgivet „Svend Ellekildes Historier“ 1898, maa have følt sig saa tiltalt af det udenfor denne Egn ret sjældne Fornavn „Gudmand“, at han har valgt det som typisk Navn paa

sin nordsjællandske Helt, Løjtnant Erik Gudmand. Denne Erik Gudmand er af typisk Sømandsfamilie, ikke af Bondeæt som Gudmand Poulsen i Skibstrup, men Eriks bedste Ven Laus fra Fogedgaarden i Vindinge (dvs. Tisvilde?) er helt igennem Bonde, har intetsomhelst Sømandsblod i Aarerne.

Den store nordsjællandske Digter Alexander Svedstrup kendte af egen Erfaring de to saa vidt forskellige danske Folketypers Dragning imod hinanden, Fiskerdreng mod Bondesøn. Den tilsvarende Dragning, Bondesøn mod Fiskerpige, gjorde sig stærkt gældende i Ellekildeslægtens Familiehistorie. Oppe i den røde Bondegaard i Skibstrup gik den 23-aarige Bondesøn Hans Gudmandsen og følte sit Hjærte draget mod den tyveaarige Fiskerpige Else Marie Svendsdatter i den lille hvide Fiskergaard i Ellekilde. I hans Øjne var hun vel i sin friske rødmossede Rundkindethed, som hendes tre Døtre Johanne, Ane og Nille arvede, saa dejlig rød og hvid som Blodet i den hvide Sne. Der var dog foreløbig ikke store Udsigter for de to Unge, Hans og Else, til at sætte Foden under eget Bord. Det vrimlede nemlig af Børn i den røde Gaard i Skibstrup. I 1834 var der ni Børn, oprindelig skal der have været 17. Nogle af Brødrene lagde sig da efter forskellige Haandværk. Hans Gudmandsen selv og den ældre Broder Poul havde lagt sig efter Hjulmandshaandværket, en Broder Mathias efter Bøsemagerhaandværket i Hellebæk, en fjerde Broder Niels efter Skomagerhaandværket. Og Else Maries Fader, Fisker og Husmand Svend Nielsen i Ellekilde var i Sommeren 1834 endnu en forholdsvis ung Mand, blot 55 Aar gammel, med seks Børn i det hele, hvoraf de to Sønner, den tiaarige Niels og den syvaarige Jens, jo var nærmest til at overtage den lille Gaard i Ellekilde, hvis Faderen skulde dø, lad os sige 70 Aar gammel i Aaret 1849. Men saa aabner der sig pludselig Udvej for de to unge. Svend Nielsen dør den 12. December 1834, og hans Hustru Kirstine Nielsdatter dør snart efter, allerede den 19de April 1835, blot 45 Aar gammel. Deres Bo havde en samlet Nettoværdi af 1073 Rd. 17 Sk. Saa lader Hans Gudmandsen sig uddanne som Hegnsmand, gifter sig efter Auktionen paa Ellekilde den 31. Maj 1836 med sin Else

Marie den 15te Juli 1836. Han overtog som Hegnsmand og Statsfæster Forsørgelsen af sin Hustrus fem Søskende Ane Kirstine, Peternille, Niels, Jens og Ane Sophie til voksen Alder, og det lykkes det unge Ægtepar i Ellekilde i Tidens Løb at faa gode Giftermaal til alle hendes Søstre og faa sat hendes to Brødre i Vej, den ene Niels Svendsen som Fisker i Humlebæk, den anden Jens Svendsen som kendt og dygtig Baadebygger i Snekkersten. Jens Svendsens Datterdatter Signe var gift med Proprietær Hartel paa Nellerupgaard. Selv fik det unge Ægtepar opfødt syv Børn; Birthe, Johanne, Svend, Gudmand, Ane, Nille og Peter til voksen Alder, mens fem Børn skal være død i den spæde Alder. Sønnen Gudmand, der var uddannet som Skibstømrer, omkom i sin Ungdom ved et sørgeligt Ulykkestilfælde, han kom til at hugge sig i Benet, mens han arbejdede i Nykøbing Falster. De andre seks voksne Søskende blev alle hæderligt gifte, og de fik alle Børn. Med stor Glæde oplevede den næsten 80-aarige Aftægtsmand Hans Gudmandsen, at ogsaa hans yngste Søn, min Fader Peter Hansen Ellekilde, fik sin førstefødte Søn den 17de Februar 1891, og at han blev døbt i Hornbæk Kirke Anden Paaskedag d. 30. Marts med Farfaderens Navn Hans. Min Fader fortalte tit, at vor gode gamle blaa Landauer blev indviet og brugt første Gang, da jeg blev døbt den 30. Marts 1891.

I Modsætning til sin afdøde Svigerfader Svend Nielsen gav Hans Gudmandsen sig slet ikke af med Fiskeri, men forblev Bonde alle sit Livs Dage. Alt Erhverv fra Søen blev nedlagt, de fem Konesøskende og hans mange egne Børn blev opfødt ved hans Hænders Arbejde paa den lille Gaard i Ellekilde, troligt støttet af hans Kone, Fiskerdatteren Else Marie Svendsdatter. Det var to Hjem af helt forskellig Type, der afløste hinanden i 1836, Faderens, den gamle Kapergasts Sømmandshjem, Svigersønnens, den unge Gaardmandssøns Bondehjem. Fra begge Hjem har vi bevaret Folkeminder. Svend Nielsens yngre Brødre Peter og Jens udvandrede nemlig til Hornbæk og blev her Stamfædre til Hornbækfamilien Ellekilde, mens Hans Gudmandsens yngste Søn Peter Hansen kunde føre Bevis for, at han i over 20 Aar var blevet

kaldt „Ellekilde“, hvorfor han den 22. Marts 1905 opnaaede Navneforandring for sig og sin ældre Broder, Tømrermester Svend Hansen og deres Børn til *Ellekilde*. Frk. Marie Ellekilde af Hornbækfamilien Ellekilde, boende i det gamle Ellekildehus i Hornbæk, nu nedrevet, har fortalt mig om min Oldefaders Hjem i Ellekilde:

Den gamle Svend Nielsen Ellekilde plejede at have to Karle, den ene var Fiskekarl, den anden var den, som gjorde ved Jorden. Min Fader Peter Ellekilde, født 1807, var Fiskekarl hos sin Farbroder Svend, han tjente sammen med Niels Ingelsen fra Sandte, der var Bondekarl. De maatte ikke jage Dyr i gamle Dage, der var saa mange af dem, og de aad alting for dem, men det var ligefrem Slaveri at dræbe ét af dem. Om Vinteren satte de Grønkaalen ind i den store Bagerovn i et Lag Jord over Gulvet for at have den i Fred. Engang opdagede Niels Ingelsen, at der stod en vældig Hjort og aad af Grønkaalen ind gennem Vinduet. Han løb til og stak den ihjel med en Greb eller Høtyv. Farbroder Svend Nielsen var saa ulykkelig over, hvad der var sket, men Niels Ingelsen foreslog, at han skulde flaa Dyret, saa kunde de salte Kødet ned, og derefter kunde de sejle ud og sænke Skindet, saa var der ingen, der fik det at vide. Men Farbroder Svend bestemte, at de skulde sejle ud og sænke Dyret helt og holdent, saa var det af Vejen. Der kunde være Hadere, som vilde en ondt, Tiderne var strenge i de Tider, sagde Frk. Marie Ellekilde.

„Spøgede det ikke i det gamle Ellekilde?“ spurgte jeg min fjærne Slægning, Frk. Marie Ellekilde paa Hornbæk.

Jo, det spøgede i den „historiske Gang“. Det var en Gang fra Strandvejen i det sydlige Hjørne af Gaarden ind til Gaardspladsen, mens Gaardporten var imod Nord. Den smalle, temmelig skumle Gang, var en udmærket Genvej. Der gik en hvid Dame med langt flagrende Haar. Hvorfor hun gik dér, vidste de ikke, de tænkte sig, at hun var flyttet fra et ældre Sted lige op imod Bakken, som var brændt. Frk. Mariés Far (Peter Ellekilde paa Hornbæk) saa aldrig noget, han søgte altid at forklare al Overtro paa naturlig Vis, derimod var Niels Ingelsen fra Sandte overtroisk. Niels var forlovet og kom tidt sent hjem, men det kunde den gamle Svend Ellekilde ikke lide, for i Ellekilde skulde de meget tidlig op at fiske. Saa plejede Peter at binde Klinken op i den „historiske Gang“, for at den gamle Svend Ellekilde ikke skulde høre Niels komme hjem. Men engang kunde Niels ikke komme ind, han troede, at det var den hvide Dame, som gennede for ham. Han maatte gaa bag om Gaarden og op i Bakken, for at komme ind i Karlekammeret. Hvad er der i Vejen med Dig, spurgte Far, men Niels vilde ikke sige noget. Man maatte jo ikke tale om den Slags Ting, før man havde sovet paa det. Næste Dag faldt Niels Ingelsen ned fra Stænget og slog sig. Han troede, at det var, fordi han var kommet i Vejen for det, som færdedes om Natte.“ Min egen Farbroder, nu afdøde Tømrer Svend Hansen

Ellekilde i Boderne (f. 6. August 1844), havde aldrig hørt Tale om den hvide Dame. Derimod havde hans Far, Hans Gudmandsen, fortalt, at der kom engang en Mand, og han skulde skræmmes. Saa stablede de Brændestykker indenfor Laagen ind til Gangen, og da han saa skulde ind, væltede han Brændet, og Pokker tog ved ham. „Se det var den hvide Dame,“ sagde Farbror Svend med sit skalkagtige Smil. I denne Gang havde hans Morfader, gamle Svend Nielsen i Ellekilde, lavet sig et Kighul over Laagen, han vilde gerne se, naar „Smoklerne“ „smoklede“ Heste over til Sverige.

Om Livet i mine Bedsteforældres Hjem, den gamle Hegnsgaard i Ellekilde, omkr. 1880—85, fortæller mit Søskendebarn, Fru KommuneLærer *Elise Bengtsson*, Fjords Allé 9, København. Hun er født den 10. Februar 1873 paa Skolebakken i Hellebæk, Datter af Lærer Frederik Lauritz Lassen (6. August 1835—6. Maj 1911, fra Frederikssund, 49½ Aar Lærer i Hellebæk) og af Johanne Sophie Hansen, født i Ellekilde den 29. Januar 1843. Elise Bengtsson er selv Moder til den kendte Formand i Kvindelig Læseforening, Fru Professorinde *Else Zeuthen*, der jo bærer det gamle Ellekildenavn Else. Elises yngre Broder er Litteraturhistorikeren, Forfatter, nuværende Lærer i Ringsted *Carl Lassen*. Jeg gaar over til selve Fru Elises Fortælling om det gamle Ellekilde og om hendes Moder Johanne, min kære uforglemmelige „Faster Hanne“ (død 17. Okt. 1920).

Min Morfader Hans Gudmandsen og hans Hustru Else Marie, født Svendsdatter, husker jeg særdeles godt fra min tidligste Barndom. Det var altid en Fornøjelse at komme til den gamle Ellekildegård, hvor der fandtes Heste, Køer og Kalve, Faar og Lam, Bistader, og hvad der ellers ikke var i Barndomshjemmet. Ret gammel har jeg ikke været, naar jeg husker, at det kedeligste var Hjemturen fra de rare Bedsteforældre, og Fader maatte hjælpe paa Trætheden i de smaa Ben ved at synge: „Det gaar atter hjemad til den lille By, hvor vor Skole ligger lunt i Lindes Ly.“ Da man blev lidt større, var man jo stolt over alene at kunne gaa den lange Vej fra Aalsgaard til Ellekilde. Der var ikke mange Huse paa Vejen derned, men saa meget desto bedre, naar man endelig stod ved den gamle lave Gaard og hørte Plejlen gaa i Loen, hvorfor man først skulde hen og stikke Hovedet ind gennem Lugen og hilse paa dem, der var saa flittige derinde. Saa gik man ind gennem den lange lave Indgang til den trefløjede Gaard, hvor Hønsene muntret kaglende for omkring Brønden midt i Gaarden, og Katten og Killingerne soled sig udenfor Døren. Men derinde, i den lave hyggelige Stue med det blaastribede Omhæng, der sad jo Bedstemor og spandt ved Vinduet med Udsigt over

Øresund til Kullens blaa Klipper, medens en af de ugifte Mostre, Ane eller Nille, gerne var beskæftiget med at karte Ulden i lange runde Ruller. Var det en Søndag, kunde man ogsaa gerne finde Bedstefader med sin Pibe i den gamle lange Sofa, men naar han fik Biblen fat og læste et Kapitel for os i den, saa maatte Rokken holde inde med sin Snurren, for hvad man husker bedst af Bedstefar, det var hans rene og urokkelige Kristentro, hvad der i særlig Grad prægede det smukke Forhold i Hjemmet. I Forbindelse hermed husker jeg ogsaa de to aarlige Ture til Altergang i Hellebæk Kirke og paafølgende Besøg i Skolen. Stor var deres Glæde, da vi tre Piger blev saa store, at vi kunde spille paa Klaveret og synge for dem. Bedstefar var ogsaa altid en sikker Gæst til vore Fødselsdage. Trofast kom han og afleverede sin Krone, der lige saa trofast blev puttet i Sparebøssen. Men bedst af alle Turene til Ellekilde var dog, naar den store Charabanc kom og hentede os alle til Familiefest den første Helligdag i Højtiderne. Hvor blev dog alle Rum fulde af Onkler, Tanter, Børnebørn og Slægt fra Snekkersten og Humlebæk. Altid saas kun glade Ansigter og Borde, der bughede af Slagtemad. I Paasken saa mange farvede Æg, vi kunde proppe i os, hjemmekærnet Smør og hjemmelavet Ost. I Pinsen gik den vilde Jagt gennem Vognporten og Stalden og ind i den gamle Have med det grønne Græs under de store Frugttræer og den gamle Ellepose bag Haven. Opad den stejle Skrænt maatte man, men det var bedst i Høstens Tid, naar man saa kunde faa køre nedad Bakken lidt udenfor Gaarden paa de høje Kornlæs, for da syntes man jo at svæve oppe i Trætøppene. Saa kunde man finde Bedstemor skjult i de lange Rækker Ribs- og Solbærbuske, der skjulte Frugthaven fra Blomsterhaven, der afsluttedes med et gammelt Stengærde ud til Vejen. Og inden Hjemturen vankede der gerne en Tallerken Tykmælk eller en Portion Rødgrød med lyk Fløde fra Mælkefadene, der stod paa Hylder i Kælderen under den mindre Stue, hvorfor der førte nogle Trin fra Opholdsstuen og op til denne. Her fandtes ogsaa nogle gamle Bøger, som var morsomme at læse i, naar Tid dertil gaves. Til Minderne fra Ellekilde hører ogsaa, naar Moder eller Mostrene tog os Børn med paa Nøddetur i Hornbæk Hegn, hvor man kunde samle sig i en Pose fuld, der dog helst skulde gemmes til Julefesten. Interessant var det ogsaa, hvis man var der, naar Mørket faldt paa, og Skodderne skulde lukkes for alle Vinduerne. Men Festerne, der afholdtes, var jo kun en Afbrudelse i det gammeldags, strengt arbejdsomme og flittige Liv, der til Hverdagsbrug førtes i den gamle Ellekildegaard.

Intet Under, at dette Hjem ogsaa havde præget deres næstældste Datter Johanne Sofie, min kære Moder, som blev gift 26 Aar gammel med min Fader, Lærer Frederik Lassen, Aalsgaard. Da den nye Hellebæk Skole blev bygget, en stor Have blev anlagt i Stedet for den gamle Skolelod, Børneflokken voksede i det nye Hjem og Arbejdet med det, saa viste vor

Moder, hvad hun havde lært i sit gamle Hjem i Ellekilde, og hvad hun var værd som Arbejdskraft. Særlig det Arbejde, hun nedlagde i den store Have, der næsten blev drevet som et Gartneri, har vel ikke alene imponeret os Børn, Slægt og Venner, men ogsaa andre, der havde Øje derfor. At man ikke skulde opsætte til i Morgen, hvad man kunde gøre i Dag, var vel nok et af hendes kæreste Ordsprog.

En Ting har jeg ofte hørt min Moder beklage, nemlig at hun ikke havde lært mere og navnlig, at hun ikke havde mere boglig Lærdom, men derfor skulde der gøres noget, for at vi Børn intet kom til at savne i den Retning. Paa hendes Initiativ blev derfor Frk. *Louise Caroes* Privatskole oprettet. Moder skaffede Plads og Husly til den i mange Aar, og mange Forældre var glade for at kunne sende deres Børn i denne Skole for en billig Penge i Stedet for at sende dem til Helsingør eller til min Faders overfyldte Kommuneskole. Moder var desuden selv en god Opdragerinde. Aldrig forlod vi hende uden at faa mange Paalæg med om at opføre os pænt og ordentligt, saa „man ikke skulde faa Skam af jer“.

Meget sparsommelig og paapasselig med Fødevarer var ogsaa et af hendes Særpræg. Allerede i sit Barndomshjem fik hun den Ros af sin Moder, at da hun var saa sparsommelig med det daglige Brød, saa vilde hun heller aldrig komme til at savne dette i sit senere Liv. Men dog var Moder altid god og hjælpsom overfor syge og trængende, og mange er de Portioner Kødsuppe, Sødsuppe eller Slagtemad, der blev baaret ud til Gamle, Syge eller Barselkoner. Men ogsaa over for sine egne fem Søkende var hun særlig trofast, og aldrig kan jeg huske, at hun overfor dem eller deres Børn har været andet end den kærligste Søster og den bedste Tante. Se, det er derfor, at jeg altid holder Minderne fra det gamle Ellekilde højt i Ære og glæder mig over de Fordele, de har bragt mig i mit Barndomshjem, og haaber, at Traditionerne derfra skal overføres i den Slægt, som jeg selv har været glad for at blive Stammoder til.

Personlig kan jeg jo desværre ikke, som min atten Aar ældre Kusine Elise, huske nogetsomhelst om mine Farforældre, af den simple Grund, at min Farmoder døde, 4 Aar før jeg blev født (17. Februar 1891), og min Farfader, gamle Hans Gudmandsen, døde (17. Januar 1892), da jeg var knap et Aar gammel. Derimod har jeg de mest levende Erindringer om selve den gamle Gaard, hvor deres Liv som ganske typiske danske Bønderfolk blev ført i over 50 Aar i Søgn og Hellig, Arbejde og Fest. Den gamle Hegnsgaard i Ellekilde blev først nedbrudt i Vinteren 1897—98, da jeg blev syv Aar gammel. Saa blev den erstattet af den nuværende Ellekildegaard, bygget som Pensionat af min Farbrøder, Tømrermester

Svend Ellekilde i Boderne. Gaardens praktiske Indretning som Pensionat blev forestaaet af den kendte Forfatterinde Frk. Christine Reimer, der paa den Tid forestod et Pensionat Cap Horn i Boderne. Jeg husker, hvor betaget jeg var af det nye Hjem med dets sølvskinnende Trappegelændere og dets blanke røde Lak, jeg mente i min barnlige Naivitet, at Kongen kunde ikke bo finere end vi. Siden har jeg haardt savnet den gamle Gaard og ønsket, at den maatte have været bevaret paa Frilandsmuseet i Lyngby som et typisk Eksempel paa den hvide sjællandske Gaard, som endnu den Dag i Dag mangler paa Frilandsmuseet. Det var kun en lille sjællandsk Gaard, en trefløjet Gaard med Bakken Hornbæk Aas som fjerde Fløj. Hvor var den gammel, hvor var den faldefærdig og skrøbelig, men hvor var den idyllisk, hvor var den hjertegribende skøn. For mig kan Fynboerne og Jyderne nok saa meget tale om den fynske eller den østjydske Bindingsværkgaard som Danmarks skønneste Gaard, jeg føler i mit Hjerte, at den lave, hvide sjællandske Gaard meget vel kan gøre dem Rangen stridig.

Den gamle Hegnsgaard i Ellekilde var Maleren *Carl Blochs* Yndlingsgaard, han boede skraat over for Gaarden i sin Villa med Pyramidetaget, og et af hans mest folkekendte Malerier „Regnvejrsaften i Hellebæk“ og en Mængde af hans Raderinger stammer fra min Fødegård. Deriblandt den skønne Radering af Hanen paa Hjælmen udenfor Gaarden, som han skænkede mine Bedsteforældre som Gave til deres Guldbryllup den 15. Juli 1886. Hvor ofte kom der ikke Malere ind for at faa Lov til at male Motiver fra den smukke gamle Gaard. Selv kom jeg en Dag hjem med Mælkespanden i Haanden ind ad Smøgen „den historiske Gang“, og nu skulde jeg staa Model for en ung Malerinde ved Gaardens Brønd med Mælkespanden paa Armen, mens min Søster rodede i Vandkarret. Moder fortalte mig, at Maleren, Frans Henningsen var det vist, en Dag kom ind i hendes Køkken, mens hun havde ophængt Børnetøj til Tørring, og han fik Lov til at male det gamle Køkken. Moder sørgede omhyggeligt for at tage Børnetøjet væk, til Maleren skulde komme igen næste Gang, men hun fik

værsgod hænge sit Børnetøj op, der hjalp ingen Kæremaal, det var netop dette Motiv, der havde interesseret Kunstneren.

Det store Bondekøkken interesserede andre end blot danske Kunstnere. Jeg fortalte min Ven, nu afdøde Museumsinspektør Halvor Zangenberg paa Frilandsmuseet, at man gik fra Gaarden lige ind i Køkkenet, der var ikke noget som helst, der hed Forstue, i det gamle Ellekilde, det interesserede ham meget som et gammelt sjældent og primitivt Bygningstræk. Køkkenet gik altsaa fra Væg til Væg i Gaarden, og det samme gjorde den store Dagligstue. Man kunde samtidig se ud ad Vinduerne til Gaarden op imod Bakken og ud ad Vinduerne over Nordre Strandvej ud over Søen til Æventyrlandet paa den anden Side Øresund, det herlige Skaane, vort tabte danske Land. Køkken og Stue var sagtens den ældste Del af Gaarden, gik vel tilbage til min Tipoldefader, Fisker Niels Olsens Tid, da det var et gammeldags og typisk Fiskerhus med blot to Rum, Køkken og Stue. Hans Søn Svend Nielsen, der drev baade Avlsbrug og Fiskeri, har rimeligvis tilbygget de to smaa Længer og udvidet Huset med en i Jorden nedgravet Mælkekælder, der nødvendiggjorde, at Øverstestuen blev hævet op over Dagligstuens Niveau ved et, jeg husker tydeligt fra min Barndom, meget højt Trappetrin. I min Faders og Moders Tid (1889—1898) var denne Øverstestue blevet omdannet til Soveværelse. Herfra var det, at jeg har min allertidligste Erindring, da min Gudmoder, Tante Sofie Ellekilde i Boderne, paa min Toaars Fødselsdag forærede mig et skinnende graat Halstørklæde af Silke, som jeg var saa henrykt over, at jeg kan mindes min Glæde derover den Dag i Dag. Her var det ogsaa, at jeg fire Aar gammel i Slutningen af Marts 1895, da min Moder laa til Sengs efter at have faaet min eneste Broder, proklamerede: „Han skal hedde Svend som Farbroder Svend“, altsaa min Gudmoder Tante Sofies Mand. Jeg husker saa levende Haven, den gammeldags Bondehave med Grønsvær og høje, rigtbærende Æbletræer, Urter, Blomsterhave ud imod Vejen med Bistaderne, alt det, som maatte opgives, da Pensionatet Ellekildegård 1898 blev bygget paa den gamle Bondehaves Grund. Kun

et enkelt stort Graapæretræ langt henne i den gamle Have blev bevaret som Gaardtræ i den nye, ligeledes trefløjede Ellekildegaard. Og bag den gamle Have laa det maaske allermærkeligste af det hele, Kilden eller rettere Mosen med Elletræer omkring, den Kilde, som efter min Faders Sigende havde givet Byen Ellekilde Navn.

Jeg gaar nu over til det næste Slægtled i den gamle Hegnsgaard i Ellekilde, min Fader Vognmand og Sognefoged *Peter Jørgen Hansen* (23. Juli 1858—19. Oktober 1915) og min Moder *Anna Johanne Nielsen*, født den 10. Oktober 1864 i Helsingør. Hendes Far var ikke mere end 34 Aar gammel, da han døde af Lungebetændelse fra sin Hustru Ane Sophie Svendsdatter og sine tre smaa Piger Martha, født 18. November 1861, Anna og Marie, født 27. December 1866. Hans Enke Ane Sophie havde det naturligvis meget smaat efter Mandens alt for tidlige Død, men hun var jo siden 15. Juli 1836 Hans Gudmandsens „Barn“, og hun fik al den Hjælp, han kunde yde sin Kones yngste Søster, og hendes tre smaa Døtre kom ofte paa Besøg i Ellekilde. Særlig den midterste, Anna, sluttede sig nær til den gamle Gaard, hvor hun tilbragte saa mange af sine bedste Barndomsdage. Særlig sluttede Anna sig til det yngste af Børnene paa Ellekilde, den seks Aar ældre Fætter Peter. Naar saa den tyveaarige Fætter Svend drillede Anna og den tiaarige Broder: „Se, der kommer de smaa Kærestefolk“, svarede den lille Anna rapt: „Vi er ikke Kærestefolk, vi er Mand og Kone“. Anna var da ikke mere end fire Aar gammel, og der skulde gaa over 20 Aar, inden Anna og Peter virkelig blev Mand og Kone ved Brylluppet den 15. November 1889. Moder havde da tjent ni Aar hos Købmand Marths i Helsingør og 2½ Aar hos Theaterdirektør Theodor Andersens i København, der havde Sommervilla i Boderne. Men hendes Drøm var Barndomsparadiset i Ellekilde, og det ofrede hun efter sit Bryllup med ukueligt Mod det strengeste Slid fra tidlig Morgen til sen Aften, skønt hun aldrig var stærk af Helbred. Hun vilde saa vidt muligt gøre alt Arbejde *selv*: var hun General, vilde hun slaa paa Tromme.

Alligevel var gamle Hans Gudmandsen ikke slet saa glad ved sin voksne Svigerdatter, som han havde været

ved den lille Pige fra Helsingør, hun vilde nemlig efter hans Mening indføre Københavnerskik i det gamle Ellekilde. Hun vilde ikke vide af det fælles Grødfad og Ølkruset, der gik fra Mund til Mund. Nu skulde hver have sin Tallerken og sit Glas. Deri fik hun Medhold af sin Mand, men det gode gamle patriarkalske Forhold til Tjenestefolkene, der betragtedes som den lille Gaards egne Børn, blev heldigvis bevaret, og Moder var alle Dage sine Karle og Piger en god Husmoder, som Fader var dem en god Husbond.

Moder, der jo var opfødt i Fremskridtsbyen Helsingør 1864, var dog paa sin Vis mere gammeldags end sine ældre Fætre og Kusiner i Ellekilde. Disse havde ganske opgivet al gammel Folketro fra det gamle Ellekilde, men det havde Moder ikke. Hun bragte den Folketro tilbage til Ellekilde, som gennem hendes Moder Ane Sophie Svendsdatter stammede fra Svend Nielsens og hans Fader Niels Olsens gamle Ellekilde. Jeg husker saa levende, at min lille nu afdøde Søster Else stod paa Moders Skød.

Det kneb for den lille at spise rent op, men Moder sagde saa: „Vil Du se, at Du spiser *Trivlsbidd* med, ellers bliver du ikke stor.“ Der hjalp hverken Bøn eller Graad, den mætte lille Pige maatte klemme den sidste Bid ned. Frk. Petronelle Ellekilde paa Hornbæk, hvis Fader Peter jo var Søn fra det gamle Ellekilde omkr. 1815, kendte ogsaa godt *Trivlsbidd*: man maatte ikke lade den sidste Bid staa, for saa trivedes man ikke. Vor mangeaarige Tjenestepige Marie Thygesen kendte ogsaa *Trivlsbidd* fra sit Arbejderhjem i Hellebæk: „Man maatte aldrig give en Hund eller et andet Dyr den sidste Bid af sin Mad, som mange gør, det er *Trivlsbidd*. Fader blev saa gal, da han saa os Børn gøre det.“ Hendes Fader var paa mødrene Side af Kulsvieræt oppe fra Maarumkanten, og han var selv født paa Horserød Overdrev¹⁾.

Moder holdt ikke lidt paa ni Slags Grønt Skærstorsdag, paa Melgrød Langfredag og skidne Æg Paaskelør-

¹⁾ Hvem af „Det gamle Gilleleje“s Læsere kender *Trivlsbidd* (dvs. „*Trivelsesbidd*“), eller som Svenskerne siger *Magtbidd*. Oplysninger vil være meget kærkomne.

dag. Vi fik altid som Børn et Æble hver paa fastende Hjærte Paaskemorgen, saa fik vi ikke Feber mere det Aar.

Naar der var Isblomster paa Ruden om Vinteren, spurgte jeg altid Moder, hvorfra de Blomster kom. Hun sagde, at det var „Nordmanden“, som kom med disse Blomster, jeg troede virkelig paa det som lille Dreng og syntes, at det var en rar „Normand“, der kunde bringe os Blomster om Vinteren. Det lille Folketrostræk var for den store Folkemindeforsker *Axel Orlík* Nøglen til Forstaaelse af en af nordiske Mytologis mærkeligste og gaadefuldeste Skikkelser „Thorgerd Hølgebrud“, forklaret af ham som den i Kvindeskikkelse personificerede Nordenvind.

Moder havde saa tit hørt fortælle, at den, som hørte Gøgen paa fastende Hjærte, skulde dø, inden Aaret var omme, men „saa maatte jeg være død mange Gange, for det har jeg hørt saa tit“. Jeg er heller ikke klar paa, om Mor troede paa, at naar Næsen klør, saa venter den fremmede, men det vilde altid være af ubehagelig Art: „Min Næse lugter fremmede“, plejede vi at sige. Som Børn kaldte vi et Teblad, som vi fandt i Koppen, for en „Brasang“ (dvs. Present), og vi troede, at vi saa vilde faa en Gave. Det er sikkert Helsingørstro, men ikke Folketro fra det gamle Ellekilde. Det er sagtens ogsaa Helsingørsskik, som Moder gjorde det, at kalde Maanen for den „svenske Sol“, Fader brugte aldrig en saadan Benævnelse. Han vidste dog godt, at naar Solen var „svensk“, fik vi Torden.

Moder fortalte egentlig aldrig Sagn fra det gamle Ellekilde, men hun var fuld af morsomme Udtryk. Kom man lidt sent op og sagde lidt trevent Godmorren, sagde hun: „Ja havde Du morret, naar alle andre Katte morrede, saa havde Du faaet sød Mælk at drikke“. Eller hun kunde, naar man bad om noget, som hun ikke straks vilde give en, sige: „Paa Søndag, Hans, naar vore Kylinger faar Rump, saa skal du ogsaa faa en Stumpe.“ Hun anvendte gerne Udtrykket „Gaa nedem og hjem ligesom Molboerne“, eller det Ordsprog, som jeg kun har hørt af hendes Mund: „Vi er nok Svin, men vi roder ikke“. Almenkendte Ordsprog som „Hvad man ikke

har i Hovedet, maa man have i Benene“ eller „Hvis Du kan vente, kan Du blive Konge i Sverige“ brugte hun med Forkærlighed, mens min Fader næsten aldrig anvendte Ordsprog. Hun kendte ogsaa Rim at drille sin lille Dreng Hans med:

Hans Gevands, da vipper gedands,
han hopper og springer, den langbenede Hans.

Eller, naar det kneb med at komme op, naar han led, som hun sagde, af „sjællandsk Syge“:

„Op, lille Hans, op at gaa i Skole.“ —
„Nej, lille Mor, nej, lille Mor, jeg er saa dole (daarlig).“
„Op, lille Hans, nu synger Lærken.“
„Nej, lille Mor, det er Dørens Knirken.“
„Op, lille Hans, op at slaa paa Tromme.“
„Ja, lille Mor, nu skal jeg komme.“

Fader og hans ældre Broder Svend (Tømrermester i Boderne) forholdt sig helt forskellig til de gamles Tro, Fader, om man vil, som kritisk Historiker, men Farbroder Svend derimod som Digter. Fader var Alvorsmanden, der gerne fortalte mig om de faktiske Tilstande, men altid med en vis positiv Moral; Farbroder Svend morede sig derimod af Hjærtenslyst over, saa dumme de Gamle havde været, og overlod det til Tilhøreren selv, hvad man vilde tro eller ikke af det, han fortalte. Ja han fortalte saa tilforladeligt, at Udenforstaaende maatte tænke, at han selv troede paa, hvad han fortalte. Han havde imidlertid altid en Skælm bag Øret. Jeg fortæller nu nogle af Farbror Svend Ellekildes Historier, der jo ikke har noget at gøre med Alexander Svedstrups smukke og gode Historier af samme Navn fra 1908.

Naar Bierne sværmede, sørgede man i gamle Dage altid for at faa smidt noget over dem, saa troede man, at de vilde sætte sig lavt. Mor (Else Svendsdatter) plejede at smide først sin ene, saa sin anden Tøffel over dem. Engang var Sværmen alligevel fløjet bort. Saa drog man til Skovs efter den med en Kedel med fire Knive i, skramlede med den og slog den mod Træerne. Og Bierne fløj virkelig ned og satte sig paa Sandbakken lige udenfor Skoven. (Sml. S. 59).

„Vil Du tro, Hans, at Skaaningerne kan hekse?“ „Nej.“ „Jo, det kan de. Fader (altsaa Hans Gudmandsen) købte engang en Ko ovre i Helsingborg, men den vilde ikke give Mælk. Skaaningerne havde fire Strikkepinde oppe i Loftet, og med dem sad de og malkede Koen. Fader købte aldrig siden Ko i Skaane. Jo, Skaaningerne, de kan hekse.“

Den mærkeligste Historie, Farbror Svend fortalte, var denne:

Der stod to Kællinger paa Stranden og sloges. En Mand kom op fra Stranden med en Torsk under hver Arm, han vaskede Kællingerne om Ørerne med Torskene og skilte dem ad. Men den ene Kælling blev gal: „Det skal Du faa betalt, Du skal blive syg, og Du skal ikke komme Dig, før jeg er raadnet i Jorden.“ Og Manden blev syg, og han var syg i tyve Aar, da blev Manden pludselig rask, da var Kællingen raadnet i Jorden.

Denne lille Fortælling er for mig Nøglen til Forstaaelsen af den gamle danske Almues Dødetro. Den døde lever i Graven og kan virke efter sin Natur, godt eller ondt, saa længe der er noget tilbage af hans kødelige Legeme. Denne Tro er vor Køkkenmøddingetids Tro, bevaret i vor Almues Bevidsthed til vor egen Tid. Den yngre Stenalders Overklassefolk knyttede deres Tilvær efter Døden til den uforgængelige Sten og troede, at deres Tilvær efter Døden vilde vare, saa længe som Stenen „levede“, en Tro, vi kender fra danske Runeindskrifter fra Hedenskabets sidste Dage.

Men Farbror Svend, som havde fastholdt denne Historie efter de gamles Fortælling, havde dog ikke selv den rette Forstaaelse af Folkets Tro, og som saa mangen anden større Digter kom han galt afsted, da han engang vilde prøve at „digte“ Folketro. Fader havde fundet Oldsager af Bronze ved en Stenkiste i Hornbæk Plantage, lige paa det Sted tæt ved Hulvejsbakken, hvor efter Sagnet en hovedløs Mand gik og vogtede paa en Skat, nedgraven i Krigens Tid. Saaledes fortalte Hegnsmand Chr. Andersen i Ellekilde, barnefødt i Hornbæk o. 1867. Om Fader har kendt dette Sagn, ved jeg ikke. Men da jeg spurgte Farbror Svend om den hovedløse Mand, sagde han: „Jo, ham kender jeg godt, og han er blevet saa gal i Hovedet, fordi Din Fader har taget hans Skat

fra ham. Nu er han slet ikke til at komme nær.“ „Nej, Svend,“ brød Tante Sofie, min Gudmoder, ind, „nej, nu har han fundet Fred.“ Tante Sofie stammede fra Ringstedegnen i Midtsjælland.

Fader fortalte ikke Spøgelse- eller Heksehistorier, saaledes som hans ældre Broder, han ønskede ikke, at Børnene skulde blive mørkerædde. Engang vi en Vinteraften gik hjem fra Faster Hanne og Onkel Lassen paa Skolebakken, blev jeg i Boderne skræmt af en mig uforklarlig Lysning, men Fader forklarede, at det var Genskin af Nakkehoved Fyr, som vi slet ikke kunde se fra Ellekilde. Han fortalte saa, at han engang i sin Ungdom havde set et lysende Kors paa Vejen. Han havde taget Korset op og saa, at det bare var Skelettet af en Rødspætte, som laa paa Vejen. „Havde jeg været som de Gamle, havde jeg troet, at det maatte være et Varsel.“

Hvad Fader holdt af at fortælle, var om Gaardens og Slægtens Historie, hvorledes hans Oldefader Niels Olsen alene havde været Fisker, hvorledes hans Morfader Svend Nielsen baade havde været Fisker og Bonde, og hans Fader, Hans Gudmandsen fra Skibstrup, alene havde været Bonde. En stor Fejl havde Hans Gudmandsen gjort sig skyldig i, han havde faaet Tilbud fra Staten om, i 1858 var det vist, at købe Gaarden og al dens Jord for 600 Rigsdaler, men han havde foretrukket det ganske billige Fæste, for var der Mad nok til Børnene og Tjenestefolkene, saa var der ikke mange rede Penge at opdrive i det gamle Ellekilde. Havde Farfader den gang købt Gaarden 1858, havde Fader været en meget velhavende Mand, men nu maatte Fader købe Fæstejorden tilbage til Københavnerpriser, give 3000 Kr. for Strandstykket, det første Stykke han købte; 4000 Kr. for selve Gaardens Bygninger med Haven, som Skuespiller Jerndorff havde købt over Hovedet paa ham, noget Fader altid følte som en stor Uret. „Jerndorff maatte sælge mig Gaarden 800 Kroner billigere, end han selv havde købt den, men saa maatte jeg gaa ind paa at rive Gaarden ned og bygge Pensionatet, saa det ikke kom til at ligge lige overfor Jerndorffs Hus, han vilde ingen Genboere have.“ Fader havde siden givet 7500 Kr. for 5 Tøn-

der Jord ovenom Bakken. Resten af Jorden nedenum Bakken havde han i Fæste af Staten, og 3½ Tønde Land ovenom Bakken fæstede han af Alexander Svedstrup paa Ellestuen. Fader kunde i Modsætning til sin Fader, Hans Gudmandsen, slet ikke leve af Jorden alene, der var solgt saa mange Stykker fra til Villagrunde, og Øresund havde gjort det ene frygtelige Indhug efter det andet i de oprindelige ret brede Strandmarker paa den anden Side Strandvejen. Fader maatte derfor begynde en Vognmandsforretning, noget som den gamle Hans Gudmandsen slet ikke syntes om. Han kunde ikke forstaa, at det o. 1890 ikke længer var som i hans Tid, hvor man kunde tjene godt paa at køre til København med Roser og nye Kartofler. De kørte hjemmefra Ellekilde om Aftenen, bedede ved Midnat i Amsterdam Kro i Hørsholm og naaede om Morgenen til Torvet i København. De var saa glade, naar de paa Hjemvejen naaede Rudersdals Kro, saa var de fri for at slaas med de gale Kulsviere fra Frederiksborgkanten.

Hvad Fader fortalte, havde altid Præg af noget faktisk. Han forklarede mig, at „Ørnereden“ oppe i Hornbæk Hegn havde Navn efter en Begivenhed, han havde hørt som Barn. Frederik den syvende havde holdt Jagt i Hornbæk Hegn, og saa blev der spist Frokost oppe paa Toppen af „Ørnereden“, mens alt Vildtet laa paa Parade: „Her sidder jeg som Ørnen i sin Rede,“ sagde Kongen. Derfor fik Stedet Navnet Ørnereden. Dybt Indtryk har det gjort paa mig paa en Skoleskovtur til Frederiksborg, hvor jeg naturligvis som altid sad paa Bukken hos Fader, at høre ham fortæller, da vi kom til Ulvesøen i Danstrup Hegn: „Her skød Hans Rostgaard sin Hest.“ Fader var en stærkt nationalsindet Mand. Langt hyppigere kom vi paa Vejen til Helsingør, „til Byen“, som vi kaldte det, forbi „Verdens Ende“. Dette Hus i Højstrup havde faaet sit Navn af følgende Grund, fortalte Fader: En ung Mand var forelsket i en rig Bryggerdatter i Helsingør og havde lovet hende, at han vilde følge hende til Verdens Ende. Hendes Fader vilde ikke vide af Giftermaalet, men den unge Mand bad sin Kæreste om at flygte med sig, de vilde se at naa til Gilleleje og faa Skibslejlighed dér. Men Faderen satte efter

dem med sine Bryggerkarle, og han naaede dem en Fjerdingvej udenfor Helsingør og tog Pigen fra hendes Kæreste. Saa fik Stedet af den Grund Navnet „Verdens Ende“.

Fader havde sin Mening med denne Fortælling, at advare mod større Løfter og Ord, end man havde Mulighed for at staa ved, det kunde sikkert tiltrænges overfor en Søn; der „ikke red den Dag, han sadlede“ og gerne vilde skræve videre, end Bukserne kunde holde. Fortællingen her var nok Digt efter Faders Mening, men den *kunde* være sand; det rene Opdigt, som øjensynligt maatte være Løgn, undsaa Fader sig for at fortælle sin ældste Søn, det lod han sin ældre Broder Svend om at gøre. Farbroder Svend gjorde det dog heller ikke før i 1908, da jeg spurgte ham ud om, hvad de Gamle fortalte, og jeg fik disse to smaa Skæmtehistorier om Jyderne ud af ham:

De smaa Sjællændere.

Der var ovre i Jylland en stor jydsk Kæmpekarl, der havde vundet over alle, han vilde slaas med ovre i Jylland. Men nu havde han hørt, at der ovre paa Sjælland skulde være nogle saa mageløst raske Slagsbrødre, de *smaa Sjællændere*. Han kom over til Sjælland, og han spurgte en Mand, der gik og pløjede, hvor han kunde træffe disse her smaa Sjællændere. Tag du og pir med en Pind i det Træ derhenne, saa kommer de „smaa Sjællændere“. De kom ogsaa frem, men det var Hvepse, og de stak den store, stærke Kæmpejyde, saa han drog hjem til Jylland, og ikke siden skulde have noget af at slaas med de „smaa Sjællændere.“

Øksen paa Maanen.

En Mand var sat til at vogte Bier med sin Økse (sml. S. 55). Bierne sværmede, og han smed Øksen over dem. Men han havde sat saa megen Fart paa Øksen, at den fløj op paa Maanen. Han vilde nu gerne have sin Økse igen, og han satte sig derfor i Toppen af et meget hurtigt voksende Træ. Han naaede op til Maanen og gik rundt deroppe og fandt til sidst sin Økse. Men da han saa kom tilbage til Træet, var det visnet, saa han kunde ikke komme ned igen. Saa kom han til et Sted, hvor der stod en Mand og skar Hakkelse. Han borede Hul i Maanen, og rystede Hakkelsen ned derigennem. Al

denne Hakkelse faldt ned i Jylland, og deraf er de jyske Heste saa tykke og fede. Men Manden, ja der er nogen, der mener, at han staar deroppe og borer endnu.

Farbror Svend havde sit Skudsmaal til alle gode Landsmænd, vi har jo hørt om, at *Skaaningerne* kunde hekse. Om *Bornholmerne* sagde han, at der ikke maatte være flere *Bornholmere* om Bord, end der var Master, man skulde kunne binde en Bornholmer hver til sin Mast, hvis de gjorde sig obsternasige. Han fortalte, at der var en gammel Lov, der sagde, at hvis en *Falstring* slog en Sjællænder ihjel, skulde to Falstringer bøde med Livet. Han kendte Ordet, at der var tre Slags Mennesker, de onde, de gode og saa dem fra *Lolland*. Om *Fynboerne* vidste han, at de mimrede med Munden, naar de gik forbi en Boghvedemark, og om *Jyderne*, at de, naar de kom til Sjælland, var blinde ni Dage ligesom Kattékillingerne, siden saa de bedre end alle andre. Fader kendte ogsaa dette Mundheld og forklarede det saaledes, at Jyderne straks blev blændet af alle de vunderlige Ting, de fik at se herovre paa Sjælland.

I min tidlige Barndom skete som sagt den store Forandring udadtil, at den gamle Hegnsgaard, Carl Blochs Yndlingsgaard, blev revet ned, og den nye Ellekildegaard med tilhørende Pensionat blev bygget i Vinteren 1897—98. Indadtil skete der ikke stor Forandring, uden for saa vidt vi kom til at leve nærmere sammen med Københavnerne end før. Den nye Ellekildegaard fik samme Tiltrækning for Slægten, som den gamle Hegnsgaard havde haft, og Livet blev ført, om ikke paa særlig gammeldags, saa dog stadig paa patriarkalsk og traditionel Vis.

Der var ikke Tale om særlige Skikke knyttet til det sidste Neg eller det sidste Læs, som i andre Egne af Nordsjælland, jeg fik saaledes aldrig at vide hjemme, at det sidste Neg hed „Kællingen“. Der blev heller ikke holdt Høstfest, men Fader holdt nøje over, at der skulde være 60 Neger i hver Hov, og at de skulde danne en absolut ret Linie ned igennem Marken, han afskyede, at Hovene stod ud og ind ned igennem Marken, som paa andre nordsjællandske Gaarde. Men hvert enkelt Læs,

Fotografi af den gamle Hegnsgaard o. 1894.
 I Baggrunden Hornbæk Aas og Elleborg. Fader staar i Baggrunden ved Hjælmen, Moder foran med min Søster Sofie paa Armen og mig ved Haanden. I Baggrunden til venstre „Den historiske Gang“.

Gengivelse af Carl Bloch: Regnvejrstaften ved Hellebæk 1886 (Aarhus Museum).
 Til venstre den gamle Hegnsgaard, til højre Nordre Strandvej i Retning mod Hornbæk, i Baggrunden Øresund.

Fotografi af Hjælmen udenfor Gaarden o. 1887.
Fra venstre Faster Ane, Farfader, Fader og Fætter Ole
fra Horserød.

Interior af den gamle Hegnsgaard o. 1897.
Min Søster sidder paa Trappen, min Broder kravler op af den.
Selv staar jeg midt i Gaarden, værnet af den brede Rendesten
og „giver Høns“.

der kørtes fra Markerne ovenom Bakken ned til Gaarden ved Strandvejen, var en Fryd for os Børn. Vi skulde køre hjem paa Læsset, det var en fast Regel, og et lille Stykke nede i den nye Bakke satte Fader en Slæbe paa højre Baghjul, ellers havde Turen blevet livsfarlig. Nu kunde vi ligge oppe paa Læsset og kigge op i det grønne Løv, frem mod det blaa Øresund, der skimtedes gennem Løvet, og en særlig Glæde var det, naar vi kunde naa at faa en grøn Gren af Træerne. Den „nye Bakke“, eller rettere Vejen gennem den nye Bakke, var blevet anlagt i min tidligste Barndom, og kun faa Gange har jeg været med til at køre paa Læs ned ad den „gamle Bakke“, den meget stejle og farlige Høstvej, før den nye Vej gennem Bakken blev anlagt. Jeg har oplevet at høste Korn, hvor der nu vokser høj Skov i Hornbæk Hegns Planteskole.

Julen i Ellekildegaard blev fejret saaledes, at vor udmærkede Pige Marie Thygesen fra Hellebæk, som var hos os i seks Aar, mange Aar efter fortalte mig, at hun end ikke i sit eget gode Barndomshjem havde fejret en Jul, der havde gjort saa stærkt Indtryk paa hende som Julen paa Ellekilde. Fader var en kristen Mand med Sans for Monrads og Vilh. Becks Prædikener og for Grundtvigs og Ingemanns Julesalmer. Der var i min Barndom ikke Juleaftensgudstjeneste i Hornbæk Kirke, men Fader holdt selv sin egen Julegudstjeneste i Hjemmet, som alle maatte deltage i. Vi fik næsten altid Ribbenssteg fra Julegrisen, ikke Gaasesteg før den lille Julegudstjeneste. Der blev ikke længer sat Julegrød ud til Nissen, men vi skulde altid med Karlen over i Hestestalden at fodre af, mens Fader og Moder tændte Juletræet med de mange Julelys. Aftenens Højdepunkt var altid, naar Julepakken ovre fra Jylland, fra vort højtelskede og elskelige Moster Martha, Oversygeplejerske paa Terndrup Sygehus i Himmerland, blev aabnet. Aftenkaffen efter Julegaveuddelingen var altid af en usigelig Hygge og Stemning.

Julemorgen skulde vi tidligt op, der var altid Julegudstjeneste om Formiddagen første Juledag i Hornbæk, og vi skulde køre derned i vor egen Landauer og stalde ind paa Hornbæk Kro. Til Julegudstjenesten i

Hornbæk kom ogsaa Familien fra Horserød Overdrev, min ældste Faster Berthas Børn, især Niels og Signe, og de blev selvfølgelig budt med hjem til Julemiddag i Ellekildegaard. Ud paa Eftermiddagen kom ogsaa Faders andre Søskende og deres Børn, de to nærmestboende, Farbror Svend og Faster Nille i Boderne, de lidt fjærnereboende, Faster Hanne og Onkel Lassen fra Skolebakken i Hellebæk og Faster Ane og Onkel Jørgensen fra Helsingør. Julefesten i Slægtgaarden første Juledag havde altid over sig en inderlig Stemning af Samhørighed, der naturligvis ogsaa omfattede den Karl og den Pige, der om Julen tjente i Gaarden. Fader, hans ældre Broder Svend og de to Svogre, Fisker Karl Lok i Boderne og Politibetjent Jørgensen i Helsingør skulde altid spille „Sjavs“, hvor „ett Øre“ var den almindeligste Vinding eller Tab. Vandt Gæsterne, var det Skik, at Børnene i Hjemmet fik Gevinsten til deres Sparebøsser, men det var meget sjældent, at der kunde blive saa meget som en Krone at fordele. De gamle Manner morede sig af Hjærtenslyst. Undertiden kunde der blive et Kortparti til, hvis Onkel Lassen og Faster Ane kunde samle et Parti til „Brus“.

Ungdommen kunde more sig med at spille „Halvtolv“, „Sorteper“, „Bedstemor med Knald“, men morede sig helst med Julelege, de kære gammelkendte Pantelege og Ordsproglege. Meget yndet var Hviskelegene „En Ting i det ene Øre, hvad skal jeg bruge den til i det andet“. Jubelen var stor, naar man havde faaet en Møgbør til at børste Tænder med eller deslige. Eller Hviskelegene „Maa mit Par faa hinanden?“ Men havde faaet hvisket en Herres Navn i det højre Øre, en Dames Navn i det venstre Øre. „Hør, Faster Nille, maa mit Par faa hinanden?“ „Nej, det kan der slet ikke være Tale om, han er altfor god til hende.“ — „Hvad er der da i Vejen med hende?“ spør jeg, uskyldig som en syv Aar gammel Ræveunge. „Hun er en slem Rappenskralle.“ „Du synes at kende hende godt?“ „Ja, det kan du tro, jeg gør. Han vil ordentlig faa Kam til sit Haar“ osv., osv. Stor Jubel, da jeg til sidst afslører, at mit Par ingen andre var end min gode, rare Faster Nille selv og et af Egnens Subjekter.

Anden Juledag var vi altid til Juletræ hos Faster Nille i Boderne, gift med Fisker Karl Lok, og tredje Juledag kørte vi til Helsingør, hvor vi altid om Eftermiddagen besøgte Moders yngste Søster Marie, gift med Smedemester Thorvald Hüsigg i Sudergade Nr. 29, Moders yngste Søster, der havde Fødselsdag den Dag. Om Aftenen var vi altid hos Faster Ane, gift med Politibetjent Jørgensen (ved Navneforandring Knud) fra Sønderjylland, hvis eneste Barn Marie, min kære jævnaldrende Kusine, nu er gift med Automobilhandler Dencker paa Gilleleje. Dermed var Julens faste Program udtømt. Julebesøgene hos Farbror Svend i Boderne og hos Faster Bertha paa Horserød Overdrev samt paa Skolebakken rettede sig efter, naar der var Juletræ i Hellebæk og Omegns Arbejderforening, som Fader og Moder var Medlem af, ligesom ogsaa Faster Nille og Onkel Lok. Vi fulgtes med Faster Nilles Børn under Faster Nilles Opsyn til det pragtfulde, vældige Juletræ i Hellebæk Kro, hvor vi gik seks Børn paa Rad om det flagsmykkede Juletræ og sang Julesalmer. Dette Juletræ gjorde et meget stærkt Indtryk paa mig som lille Dreng. Saa kom Nytaarsaften, hvor Farbror Svend og hans yngste Søn, Fætter Jens fra Boderne, kom ned og skød Nytaar ind, gemte sig paa Skrømt i Vognporten, blev indfanget af Fader, Karlen og os Børn og kom ind og hyggede sig med en Kop Kaffe og Moders gode Julekage! Helligtrekongersaften blev ikke holdt, men ved den Tid blev jo gerne Juletræet plyndret, og det var jo ogsaa en morsom Oplevelse.

Fastelavn blev der gjort forholdsvis lidt ud af i mit Barndomshjem, vi prøvede gerne at rise Fader og Moder op for at faa Fastelavnsboller. Vi fik ikke selv Lov at gaa med Maske, men hvor var min Søster Sofie ikke bange, naar der kom Drengene med Maske. At slaa Katten af Tønden har jeg ikke været med til som lille Dreng i Ellekilde, men først da jeg i 1901 kom til Sorø. Derimod havde Anden Paaskedag sit eget Præg. Det var den eneste Dag om Aaret, Fader gav sig af med at lege med sine Børn og deres Kammerater. Et Aar prøvede han at lære os at lege „So i Hul“, men denne Leg fra hans Barndom slog ikke an. Med stor Begejstring

lærte vi derimod Tremands-Langbold, „Tre Mands Leg“ at kende, og vi brugte Pensionatets Tennisbane dertil. Var Hegnsmandens Børn paa Besøg hos os, var vi for mange til „Tremandsleg“, og saa var det langt morsommere at „laane Nøgle“, at „sælge Jydepotter“, lege „Rejsende Haandværkssvende“, „Saltebrød for mig“, „Pjet“, indledt med Udraabet „Uhelle for alle og enhver“, „Grøftkælling,, eller „Staatrold“ osv. Naar Moster Marie Hüsigs Børn var hos os, eller vi hos dem i Helsingør, saa var Sanglegene de bedste: „Jeg gik mig over Sø og Land“, „Vinde, vind Nølegarn“, „Holde Pøsegilde“, „Munken gaar i Enge“ eller „Bro brille“. Oppe paa Skolebakken legede vi med Forkærlighed Kædetagfat, „Klons“ som vi kaldte det, hvor det gjaldt om at holde godt fast, saa „Kæden ikke blev brudt“. Min kære afdøde Fætter Svend Aage Lassen fra Skolebakken var næsten ikke til at fange i Kædetagfat. Han kastede sig ind i Midten af Kæden og brød den over, og han raabte da i Sejrsjubel: „Kæden er brudt, Kæden er brudt.“ Man vil forstaa, at der var Leg, der var Arbejde, der var lykkelige Barndomskaar i baade det gamle og det nye Ellekilde.

Jeg slutter denne Skildring af Folkeminder i det gamle Ellekilde med at fortælle om det stærkeste Indtryk af den gamle Tro, som jeg fik i min tidlige Barndom, og som jeg antager ikke har været ganske uden Indflydelse paa min senere Livsskæbne som Folkeminderforsker. Det var mit Sammenstød med en af den gamle Tros Bærere, vor udmærkede mangeaarige Tjenestepige Marie Thygesen, en Arbejderdatter fra Hellebæk. Det var Aaret efter, at jeg var kommet til Sorø Akademis Skole i 1901, og jeg var dengang i Sommeren 1902 elleve Aar gammel. Der var mange Hugorme det Aar, især ved det søndre Skovgærde af Hornbæk Hegn. Der var fanget ikke saa helt faa i Flasker af Karlene paa Ellekilde. Saa kom jeg til at nævne for Marie, at Hugormen jo var giftig. „Nej, det passede ikke. Det er ikke saa farligt, naar Hugormen bider, men det er langt værre, hvis Snogen bider, det gør den meget sjældent, men saa gælder det ogsaa Livet, for *Snogen bærer Ligkisten paa Hovedet*. Vi to kom ordentlig op at toppes om Hugorme

og Snoge, og jeg kunde ikke faa den 17-aarige Marie til at give sig. Jeg havde naturligvis ikke min Naturhistorie hjemme hos mig, men da jeg næste Gang kom hjem fra Sorø i Efteraarsferien, havde jeg Bogen med, og der stod, som jeg med Sikkerhed vidste, at Snogen var ganske uskadelig, men Hugormen var giftig. Jeg var overbevist om, at min Modstander maatte bryde sammen under det trykte Ords Autoritet, men jeg blev yderst forbløffet, da Marie med Overbevisning erklærede: „Han, som har skrevet Naturhistorien, han ved ikke Besked.“ Jeg havde ikke noget at stille op imod denne klippefaste Tro, den indgød mig den dybeste Undren.

Ved anden Lejlighed fortalte Marie Thygesen mig om „Sybilles Spaadomme“. Sybille har spaaet, at der skal fødes et Føl, helt hvidt, men med røde Fødder, saa langt Føllet er rødt paa Fødderne, saa langt skal det komme til at vade i Menneskeblod. Sybille har spaaet, at Søborg Sø skal udtørres, at Hornbæk skal blive en Købstad og Helsingør et Fiskerleje. Al udtalt Tvivl fra min Side blev slaaet ned med fast Haand. Søborg Sø *er* udtørret, Føllet *er* født, og Du skal se, Hornbæk *skal* blive en Købstad og Helsingør til et Fiskerleje.

Marie var en kærnesund nordsjællandsk Almuepige, ikke saa lidt djærv i sine Udtryk: Han skulde skydes, skulde Kejser Wilhelm, men det skulde være med L., for Krudt er for godt. Hun kunde ogsaa lide at fortælle den tolvaarige Dreng en uhøvisk Historie, som han først senere forstod, Skæmtesagnet om Manden, der købte en Kokosnød som Elefantæg og rugede en Elefant ud, men jeg skylder hende ogsaa den Gaade, som har gjort dybest Indtryk paa mit Sind og bevæget mig mere end de allerfleste Prædikener. „Hvad er det, *Du og jeg* ser det hver Dag, *Kongen* ser det engang imellem, *Gud* ser det aldrig?“ Hvad kunde det dog være, som den alvidende Gud aldrig *saa*, men jeg selv og Marie kunde se det hver Dag. Jeg tænkte og tænkte, og det var ikke muligt at finde paa noget, som Gud *aldrig saa*. Jeg maatte give ynkelig fortabt, og Marie gav mig triumferende Gaadens Løsning: *Sin Ligemand*.

NORDSJÆLLANDS FISKERIMUSEUM PAA ET SKOLELOFT

AF

GUNNAR FOGH

Oppe under Tagspærrene i Gilleleje Skole findes Nordsjællands Fiskerimuseum, der i Løbet af 14 Aar er samlet af den nordsjællandske Folkemindesamler, Kommunelærer *H. C. Terslin*. Der er 7—8000 Genstande, som skildrer det nordsjællandske Fiskeri fra Oldtiden til vore Dage ved Hjælp af forskellige Sager, Billeder, Kort og Modeller af Fiskeriredskaber og Baade.

I 1939 blev i Gilleleje aabnet et gammelt Fiskerhjem som Museum, og i Haven er det Hensigten, naar Kriegen er sluttet, at bygge en trefløjet Ejendom og her anbringe Sagerne fra Skolens Loft.

— Det var morsomt, da jeg begyndte paa Arbejdet, fortæller Terslin under en Samtale. Folk saa lidt skeptiske paa det, og det nordsjællandske Folkevid fornægtede sig heller ikke dengang. Naar Folk ryddede op paa deres Loft og traf gamle Sager, sagde de:

— Enten skal det køres paa Lossepladsen, eller ogsaa skal Terslin have det!

I de første Aar havde jeg en udmærket, utrættelig og elskværdig Medhjælper i Dyrlæge *Hardt*. Han havde Bil. Jeg var ofte med ham, naar han paa Landet skulde forløse en Ko. Vi benyttede Lejligheden til Besøg paa Steder, hvor vi fik alskens gamle Sager. Naar vi ved Hjemkomsten kørte gennem Gilleleje med Spiderokke og andre mærkelige Sager bundet bag paa Bilen, vakte vor Transport undrende Opsigt. Byens Børn var yderst interesserede og fandt vort Forehavende ganske i Orden. Saadan noget har vi ogsaa hjemme, sagde de. Og næste Dag mødte de med det. De fik derigennem Vished for, at de kunde bruges i vor Mission.

En mørk Novemberdag blev jeg kaldt ud paa Udsholt Strand, der paa den Tid af Aaret henligger øde og en-

som. En Mand havde fundet Menneskeben paa Stranden paa Grund af, at Havet havde bortskyllet en Del af den sandede Strand. Dyrlæge Hardt, som var med, og jeg gravede hele Skelettet frem og lagde det paa Grønsværen. Ved den Lejlighed fandt vi Pungen med Strandvaskerens rørlige Formue, fire store, flade Sølvmonter fra Slutningen af 1500-Tallet. Han maatte saaledes være omkommet paa Kristian den 4'des Tid.

Hvis man vil spørge mig om en af mine største Oplevelser som Museumsmand, skal jeg meddele én fra i Sommer. Det blev telefoneret til mig fra Hesselbjerg ved Raageleje, at der var fundet Krukker under Tørvegravningen. Jeg tog derud paa Cykle og blev ført ind i Tørvearbejdernes Skur. Paa en Hylde stod et Par Krukker, hvoraf den ene var ubeskadiget. Ved Synet af den maatte jeg gnide Øjnene mere end een Gang. Drømmer jeg, eller er jeg vaagen? som Jeppe paa Bjerget sagde, da han vaagnede op i Baronens Seng. Det *var* Virkelighed. Her holdt jeg i mine Hænder et Stykke Haandværk med den ærværdige Alder af ca. 4000 Aar, en lille, ornamenteret Krukke, en af de skønneste, der overhovedet er fundet fra Danmarks Stenalder.

En Dag, jeg kom ind i en Fiskers Have, saa jeg i Tulipanbedet en sort Krukke i klassisk Stil. Man brugte at have Blomsterløg i den, og i den Anledning havde den i nogle Aar staaet halvt nedgravet i Haven. Den var fisket op i Havet mellem Gilleleje og Kullen. Da den var et sjældent Stykke, fik jeg den beredvilligt udleveret. Den var fra 1300-Tallet, velsagtens i sin Tid tabt fra et Fartøj.

Det var i de Aar, jeg gravede efter Broncesager fra Oldtiden i Hedsbjerg, hvor der fandtes adskillige Urnegrave. En af de gamle derude, som vidste, hvor de sløjfede Høje havde staaet, hjalp under Arbejdet. Da vi en Dag arbejdede uden synderligt Held, forsvandt han, men kom straks efter tilbage med sin Ønskekvist, hvormed han plejede at kunne vise Vand. Nu skulde den vise, hvor Metallerne fandtes i Jorden. Den var ogsaa villig til at gøre Udslag. Vi gravede og gravede, og det var sikkert ikke Ønskekvistens Skyld, at vi alligevel ikke fandt Bronceoldsager.

En Sommeraften holdt jeg som saa ofte før Foredrag om Gilleleje for vore Sommergæster. Jeg fortalte bl. a. om de smukke Gillelejepiger, der i gammel Tid om Morgen gik ud paa Markerne uden for Byen for at malke, om deres Klædedragter o. s. v. Malerinden *Anna Marie Telmanyi* kom Dagen efter til mig og udtalte sin Glæde over Foredraget samt forærede Museet en skøn Pastel af to Gillelejekvinder.

Jeg har oplevet mange rørende Eksempler paa, at Folk har været ivrige for, at deres gamle Sager skulde bevares i Fremtiden. Da en gammel Kvindes Bo skulde gøres op i Aalsgaarde efter hendes Død, fandt man en Skotøjsæske, hvori laa hendes Dukke, som hun havde bevaret fra sin Barndom, og der var heftet en Seddel ved Dukken, hvorpaa stod, at den skulde foræres til Gilleleje Museum.

Et andet Eksempel: Et gammelt, barnløst Ægtepar fra Fjellingstrup havde lovet mig et Par meget smukke Kander fra Kristian den 8.endes Tid. Da Manden laa for Døden, sendte han Bud efter mig. Jeg skulde have Kanderne med hjem! Thi det var ikke godt at vide, om jeg kunde faa dem efter hans Død — om Arvingerne vilde gøre Krav paa dem. Han vilde ikke faa Fred, før de var blevet udleveret!

En nu afdød Fisker i Gilleleje, som var født i 1846, mente, at den svenske Kongekrone var nedgravet et Sted ude paa Gilbjerg. Han havde selv set Lyset en Julenat, hvor den var gravet ned, og han havde flere Gange senere været ude om Julen for at grave efter den, men uden Resultat. Den sidste Gang havde han haft et Jernspir med fra Smeden i Gilleleje for at prøve, om han paa den Maade kunde finde det Skrin, som Kongekronen var i. Men det var heller ikke lykkedes.

Det var mange Aar siden, og nu vidste han, at saadan en Skat hæver sig en Fod hver Julenat. Nu var der gaaet mange Aar siden sidst, og han var ked af, at han ikke længer kunde komme derud, fordi han var sengelig-gende, for nu maatte Skrinet med Kongekronen være saa nær Overfladen, at han nemt kunde grave det op!

Et af Museets sjældneste Stykker er en Del af en Fiskeruse, som for et Par Aar siden blev fundet i en

Mose i Fjellingstrup. Stykket var 3—4 Meter langt og er den eneste Ruse i Verden, der er fundet fra den Kulturperiode, som kaldes Køkkenmøddingtiden (den ældre Stenalder). Størstedelen af Rusen findes nu paa Nationalmuseet.

Endvidere er der i Museet en stor Samling fra Krogskilde gamle Fiskerleje, der gik til Grunde paa Frederik den 2's Tid, og som er blevet gravet frem i Løbet af de sidste 10 Aar. Der knytter sig iøvrigt et Sagn til Krogskilde, idet en gammel Kone har fortalt, at alle døde af Pest, og Resten flyttede til Gilleleje!

Artiklen har været offentliggjort i „Turisten“ April 1944.

★

ARNOLD OLSEN:

NORDSJÆLLANDSK FOLKETRO

Varsel om Dødsfald. Den Gang min Farbroder Hans Jørgensen i Esum Rishave døde, boede min Mand og jeg hos Gaardejer Jens Nielsen i Horneby. En Nat vaagnede jeg ved, at nogen kom kørende ind i Gaarden med en Trillebør og væltede noget af, som gav et dumpt Bump; det gentog sig tre Gange, og den sidste Gang begyndte Hunden at tude saa uhyggeligt. Jeg var klar over, at det var et Varsel om Dødsfald, og meget rigtigt: om Morgenen kom der Bud, at min Farbroder Hans Jørgensen var død ved samme Tid, som jeg havde hørt Hunden tude. (Meddelt af Fru Christine Hansen, Villingerød, f. 1880).

Ligkaalen. (Se Billedet af Christian Niensens Hus). Da jeg var 9 Aar gammel, kom jeg fra København og blev sat i Pleje hos mine Bedsteforældre, Niels Jørgensen og Maren i Esbønderup; min Farbroder Chr. Nielsen boede ogsaa hos sine Forældre. Efter mine Bedsteforældres Død var min Farbroder som en Fader for mig lige til sin Død. Den sidste Jul, vi fejrede sammen, var 1935, og jeg kunde mærke, at det vilde blive den sidste. Jeg sagde ogsaa til min Mand: „Det bliver den sidste Julefest, vi er sammen med Onkel Christian.“ Hen paa Sommeren besøgte jeg flere Gange Onkel Christian, og jeg lagde Mærke til, at i hans Grønkaal stod en Plante, som var næsten helt hvid. Jeg havde mine Anelser, for jeg havde hørt, at det betød Dødsfald, naar der viste sig en hvid Kaalplante. Mine Anelser slog til: den 5. Oktober 1936 døde min Farbroder paa Esbønderup Sygehus. Efter mit Besøg paa Sygehuset gik jeg hen til min Farbroders Hus, og straks fik jeg Øje paa Ligkaalen, der stod og lyste saa hvid i Solskinnet. (Meddelt af Fru Christine Hansen, Villingerød, f. 1880).

Varsel om Ildebrand. I 1935 tjente jeg hos en Gaardejer i Badstrup; det var en gammel, men velholdt Gaard. En Nat i December Maaned vaagnede jeg ved en Støj ude i Gaarden, og jeg saa et Lys, som om Gaarden

brændte. Jeg sprang ud af Sengen for at se, hvad det kunde være, men der var ingen Ting at se; jeg lagde mig til Ro igen; men lidt efter gentog Lyden og Lyset sig; det skete 3 Gange. Jeg blev meget bange; for jeg havde hørt, at naar man saa saadant Lys gentage sig, var det Varsel om Ildebrand. Det slog ogsaa til: i Midten af Januar Maaned brændte Gaarden, og jeg fik det meste af mit Tøj brændt; Ildens Aarsag blev aldrig opklaret. (Meddelt af Fru C., født i Græsted 1918).

Mod Vorter. I min Barndom var jeg meget plaget af Vorter; jeg søgte forskellige Raad derfor; men ingen af dem hjalp. Mit Barndomshjem var ovre paa Fyn i Nærheden af Langeskov; der boede en Kone, som hed Rikke; hun blev regnet for klog Kone og kunde kurere for mange Slags Sygdomme. Til hende gik jeg med mine Vorter og bad hende tage dem bort. Det skulde være en let Sag, sagde hun. Jeg blev sat paa en Stol midt paa Gulvet og blev paabudt Tavshed. Hun tog et Stykke Uldgarn og slog en Knude for hver Vorte, og samtidig sagde hun: „Abraham, Isak og Jakob; Jakob, Isak og Abraham.“ Og det gentog hun 9 Gange; derefter gik hun ud i Haven og gravede Traaden ned bag en Busk. Da hun kom tilbage, sagde hun, at nu maatte jeg tale igen, og hun tilføjede, at naar Traaden var fortæret, vilde mine Vorter være forsvundne; og det passede ogsaa: efter kort Tid var Vorterne væk og har aldrig vist sig siden. (Meddelt af Fru Marie Andersen, Ferle, f. 1895).

Modermærke afstryges paa Lig. Fra jeg var 7 Aar, var jeg i Pleje hos mine Bedsteforældre, Gaardejer L. Sørensen og Mette Lars Sørensen i Annisse. Jeg var født med et Modermærke paa den ene Kind; det var meget skæmmende, og der blev gjort en Del for at fjerne det; men intet hjalp. En Dag døde en gammel Kone i Annisse; vi kaldte hende Margrete Kro-Lars Niels. Min Bedstemoder bad sin Pige om at tage mig med hen til den døde Kone og stryge Ligets Haand over min Kind; særlig skulde hun tage Pegefingern og stryge omkring Modermærket. Jeg kan tydeligt huske den kolde Fornemmelse, det var at blive strøget over Kinden. Men fra den Dag forsvandt Modermærket. (Meddelt af N. P. Petersen, f. i Annisse 1878).

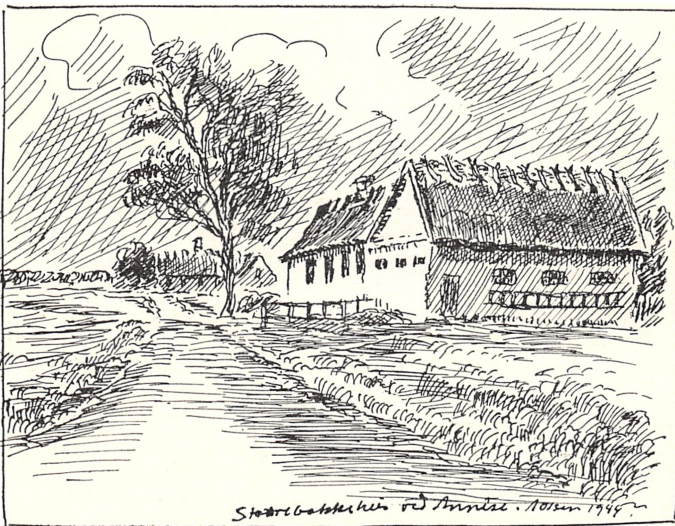
Paa en Gaard i Esbønderup Sogn findes en Dragkiste, som i nogle Generationer har været i Familiens Eje. Manden paa Gaarden havde været gift 2 Gange. Da hans første Kone døde nogen Tid efter at have født et Barn, skulde Bedstemoderen, som ogsaa boede paa Gaarden, tage sig af Husholdningen og passe Barnet. En Nat hun og Barnet laa i det Kammer, hvor Dragkisten stod, hørte hun, som om nogen famlede ved denne og trak Skufferne ud; den gamle Kone blev meget bange, men tog dog Mod til sig og raabte (her nævnede hun Datterens Navn): „Gaa bort i Guds Navn og find Fred i din Grav, for dit Barn skal nok blive passet godt!“ Fra den Nat hørtes der aldrig nogen Puslen ved Dragkisten. — Nogle Aar efter giftede Manden sig igen, og Dragkisten blev solgt til en Mand i Nærheden. Men nu blev det helt galt; det slog og tumlede i hele Gaarden, Køerne blev syge og døde, og alt var der Uheld ved. Man maatte saa købe Dragkisten tilbage, og saa blev der Fred i Gaarden. — Saa gik der ca. 25 Aar; den gamle Bedstemoder døde, og hendes Undertagsstue skulde istandsættes; de unge Folk, som nu havde Gaarden, besluttede, at den gamle Dragkiste skulde pudses op, og den blev sendt til en Snedker. Man talte om, hvad der nu mon vilde ske, naar Dragkisten kom ud af Huset. En Uge efter brændte Gaarden; Ildens Aarsag blev aldrig opklaret. — En ny Gaard er bygget, og Dragkisten har faaet Plads i de nye Stuer. (Meddelt af afdøde Fru M. Petersen, Rødkilde, f. 1874).

I Nærheden af mit Hjem Kulvadshuset i Annisse ligger et Hus, vi kalder *Starrebakkehus*, som der altid blev sagt var noget overtroisk ved. Her boede en Kone, hvis Mand arbejdede paa Gaarden Petershvile ved Pibe Mølle. En Dag kom Manden til Skade ved sit Arbejde, fik Blodforgiftning og døde. Og i det Øjeblik han døde, blev alle Vinduer i Starrebakkehuset med usynlig Kraft slaaet op og i med et Brag. — Konen i Starrebakkehuset boede sammen med sin Svigermoder; denne blev syg og laa før Døden. En Tid før Døden indtraadte, kom der syv Skruptudser og satte sig under Kakkelovnen, og det samme var sket, da hendes Moder døde. (Se Billedet af Huset). (Meddelt af Fru L. Andersen, f. i Annisse 1904).

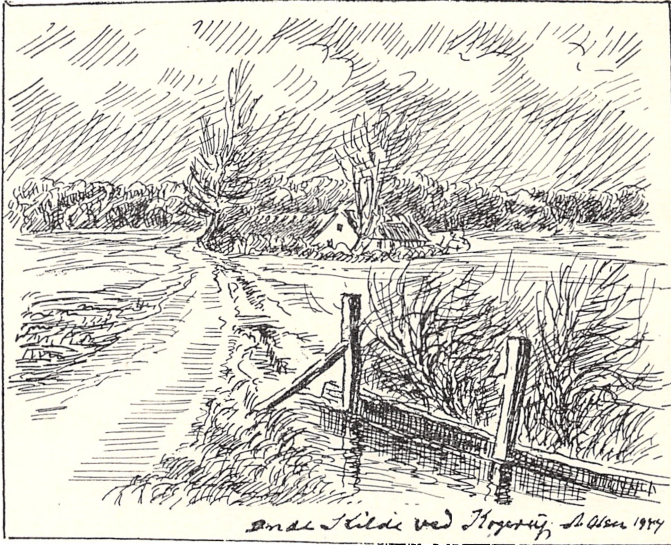

Dammen ved Sippesgaard i Esbønderup.

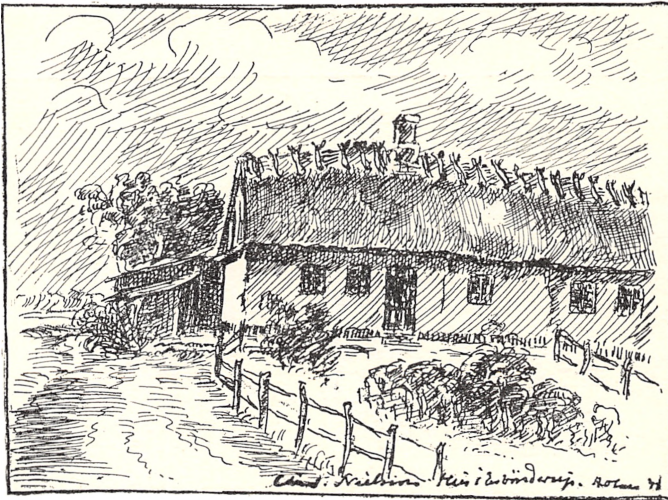
Efter Penne-tegning af Martin Olsen.

Storrebakkehus i Annisse.
Efter Penne-tegning af Arn. Olsen.

Onde Kilde ved Kagerup.
Efter Penne-tegning af Arn. Olsen.

Chr. Nielsens Hus i Esbønderup.
Efter Penne-tegning af Arn. Olsen.

Onde Kilde. (Se Billedet). Øst for Kagerup By mod Grib Skov ligger den saakaldte Onde Kilde. Jorden omkring den er bundløs, saa man skal være meget varsom og ikke komme den for nær, ellers vil man synke ned i Dyndet og være fortabt. Et Sagn vil paastaa, at Kagerup og Omegns Befolkning engang vil leve et saa ugudeligt Levned, der vil spørges vidt og bredt. Og da vil Vandet fra Onde Kilde vælde saa voldsomt frem af Jorden og oversvømme hele Kagerup og Omegn, at alle Beboerne vil omkomme i dens Vand. — Onde Kilde flytter sig et Hanefjed ind i Bakken hvert Aar. (Meddelt af Parcellist Chr. Petersen, Kagerup).

Skatten ved Asserbo. Imellem Asserbo Slots Ruin og Vinderød Kirke skal der findes en Løngang. Og i den skal der være skjult en Skat. Der skal være saa meget Guld, at hvis en Mand sad paa en Stol ved Gulddyngen, vilde den gaa ham op over Hovedet. Skatten kaldes tre Kongers Løsen. (Meddelt af afdøde Chr. Nielsen, f. 1854).

Sibbergaard i Esbønderup. (Se Tegningen). Sibbergaard i Esbønderup var i flere Generationer i samme Slægts Eje. Om den gaar der forskellige Sagn og Overtro. — Jørgen Petersen, som ejede Gaarden i Midten af forrige Aarhundrede, hentede en tidlig Morgenstund Brænde til Bagning ved Dansepladsen nær Malkestentten (saaledes kaldes Pladsen i Skoven ved Sibbergaards Jord). Han saa da en Række Nisser danse oppe paa Toftebakken Syd for Gaarden; men da Solen stod op, forsvandt de ind i Højen. — Paa Gaarden havde de mange mærkelige Skikke; naar saaledes en Kvie skulde malkes første Gang, efter at den havde kælvet, blev der lagt en Kniv i Spanden, og den første Mælk blev malket i et Æg, saaledes at Mælkestraalerne kom til at gaa Korsvis ned i Ægget; derefter skulde Kvien drikke Mælken. Bagefter fik den Spegesild og Brændevin. (Meddelt af P. Nielsen, Huseby, f. 1867). — Folkene i Sibbergaard saa en Dag ca. 1860 ved Middagstid, at det brændte paa Toftebakken; de vidste da, at der var en stor Skat gemt i Bakken; men da de kom derop, var der intet Lys. — Ifølge Sagnet vil Gaarden brænde, hvis der bliver solgt Jord fra den. (Meddelt af Johanne Frederiksen, Esbønderup, f. 1819, d. 1900). — — En Kone, Marie Hansen,

boende i Esrum, fortæller, at hun som ung Pige tjente paa Sibbergaard, og at man til Tider kunde høre Hak-kelsemaskinerne køre om Natten; men naar man saa efter, var alt stille. Mærkværdigt var det ogsaa, at alle Kalve, som skulde bruges til Tillæg, døde; man paastod, at det var, fordi den daværende Ejer, Peter Jørgensen, havde taget nogle Sten fra Toftebakken og brugt dem til Byggemateriale. (Der var Rester af en Kæmpehøj paa Bakken). — Den sidste Ejer af Slægtsgaarden var Peter Jørgensen, som døde 1906. Gaarden blev derefter solgt til en Mand, der hed Peter Jensen; han havde den i nogle Aar; men efter Verdenskrigen 1914—18 skiftede den Ejer flere Gange. Den 3. November 1929 brændte den gamle Sibbergaard, efter at der var solgt et Stykke Jord fra til Byggegrund. Ejeren var den Gang L. P. Larsen. Et Par Dage efter Branden skrev Frederiksborg Amts Avis følgende: Forleden nedbrændte L. P. Larsens Gaard i Esbønderup i Nordsjælland. En Mand fra Egnen fortæller Frederiksborg Amts Avis, at han samme Nat i Drømme saa en ung Mand i L. P. Larsens Lade, travlt beskæftiget med at overklippe nogle elektriske Ledninger, medens Røg og Ild slog ud af Laden. Hvad der videre skete, saa han ikke, for hans Kone ruskede i ham og raabte: „Du maa op, det brænder i Esbønderup, det er vist L. P. Larsens Gaard, der brænder.“ Drømmen var gaet i Opfyldelse. Paa Brandstedet saa Manden en ung Mand, som han genkendte fra Drømmen, men den unge Mand forsvandt. — Paa min Fader Martin Olsens¹⁾ Tegning af Sibbergaard skrev Digteren *Tom Kristensen*:

Jeg elsker de gamle Træer
med store og stille Kroner,
hvor Vindene sagte hvisker
og Stormene sælsomt toner.

Hvad Vinde og Storme siger,
og Træerne svarer derpå,
er kun som et Sus at høre,
og Sus kan vi ikke forstå.

¹⁾ Malermester Martin Olsen var som Arnold Olsen en kendt nordsjællandsk Folkemindesamler. (Red.).

OTTO JENSEN:
AF NAKKEHOVED KRØNIKE

FYRINSPEKTØR N. THYKIER

Opførelsen af Fyrtaarnene paa Nakkehoved skete i 1771, Struenseetiden, og skyldtes Hensynet til Skibsfarten, Orlogsflaaden og navnlig den udenlandske, engelske og hollandske Koffardifart. En Forhøjelse af Skibsafgiften skulde bære Udgifterne ved Fyrets Drift, men da det viste sig, at en saadan ikke kunde gennemføres, blev Planen om Fyring som saa mange andre af Struensees Planer opgivet. Hele Fyringsperioden havde kun varet fra April til December, og Anlægget, hvis Opførelse havde kostet ca. 9000 Rd., stod ubenyttet og blev beboet af en Opsynsmand.

Spørgsmaalet om Fyrtjeneste i de danske Farvande blev dog oftere bragt paa Tale, navnlig fra Orlogsmarinens Side, og der førtes Forhandlinger med de vigtigste Søfartsnationer; sidst i Halvfemserne gik Holland ind paa, at der udover de sædvanlige Toldafgifter skulde betales 4 Gylden af hvert lastet, 2 Gylden af hvert ballastet Skib, imod at den danske Regering oprettede Fyrtjeneste ved Læsø, Nakkehoved og Bornholm, enten ved faste Fyr paa Land eller ved Fyrskibe; ogsaa Fyrtjeneste ved Gedserodde var under Overvejelse, og i nøje Forbindelse med Tjenesten paa Nakkehoved stod Tænding af en Lanterne paa Kronborg.

For Nakkehoveds Vedkommende kom man let hen over Spørgsmaalet Fyrskib eller fast Fyr, da man her havde Bygningerne fra 1772. Bekostningen ved Driften ansloges til smaa 4000 Rd. aarligt, hvoraf Lønningerne androg 800 Rd., 112 Læster Kul à 16 Rd. 1952 Rd., og Resten Reparationer, Drift af Lanterne paa Kronborg samt Forrentning af Anlægget. Før man begyndte, indhentede man yderligere Oplysninger med Hensyn til Indretning af Blussene. Som de havde været, var det ikke

godt. Baalene havde været anbragt direkte paa de flade Taarne, hvorefter Følgen var, at de lyste meget daarligt, Røgen bar med Vinden, og ud mod Søsiden var det næsten ugørligt at holde klart Blus, saa Nyttens af Fyrene var kun ringe. Der blev nu indført den Forbedring, at Blusset dækkedes med en Overbygning paa Jernsøjler med store Glasruder; Overbygningen dækkedes af en Kobberkuppel med Rist foroven, som Røgen kunde trække ud af, og der indmuredes Luftkanaler i Murene, saa Lufttilførselen kunde reguleres efter Vindretningen. „Lanternen“ paa den gamle Fyrmesterbolig staar i det Ydre omtrent uforandret siden da. Ombygningen vilde koste ca. 4000 Rd., men der vilde fremkomme en betydelig Besparelse af Kulforbruget, og man kom til det Resultat, at Driften nu vilde beløbe sig til ca. 3000 Rd. aarligt.

Paa dette Grundlag bestemte man sig til at genoptage Fyrtjenesten, og i Foraaret 1799 blev Pladsen som Inspektør besat med *Niels Jensen Thykier*. Han havde kun haft 2 Medansøgere, en Student Mads Bergenhammer og en afskediget Secondløjtnant Niels Jørgen Zimmermann.

Thykier var dengang 37 Aar. Han havde, som det fremgaar af en tidligere Ansøgning, „erhvervet sig de akademiske Videnskaber, som udfordredes til at tage Examen Artium“, — han er dog ikke blevet indskrevet ved Københavns Universitet; derimod „begyndte han at studere Pharmaci, men Mangel paa egen Formue til at kunne etablere sig i dette Fag havde tvunget ham til at frafalde denne Næringsvej“. I 1790 kom han ind ved Flaaden og var Proviantsskriver, et Par Aar senere Skibsssekretær paa forskellige Togter, og fik derefter Ansættelse som Kopist i Søkartarkivet, og fra dettes Chef, den berømte Admiral Løvenørn, foreligger der en varm anbefaling for Kyndighed i Regnskab og udmærkede Karakteregenskaber. Af Arkivet paa Nakkehoved fremgaar, at han havde en pragtfuld Haandskrift.

Straks efter Udnævnelsen fik han Ordre til at rejse til Nakkehoved for at tilse de forskellige Arbejder ved Ombygningen. En Rejse fra København til Nakkehoved og tilbage kostede paa hin Tid

med den daglige Post til Helsingør.....	88 Sk.
Litsenbroderpenge	4 „
Drikkepenge til Kusken	16 „
Akkord for Tur og Retur til Nakkehoved .. 2 Rd.	48 „
Diligencen til København	1 „ 40 „
Litsenbroderpenge og Kusken	20 „
ialt 5 Rd. 40 Sk. Ikke stort mere end nu, men det tog længere Tid.	

Der viste sig straks Vanskeligheder. Opsynsmanden paa Stedet vilde ikke flytte ud, saa Haandværkerne kunde komme til, og der var nok at gøre med at antage Fyroppassere, Fyrbødere kaldtes de uofficielt, og med at sætte sig ind i Tjenesten. Erfaringer i saa Henseende fik han fra Fyrmestrene paa Færder (i det sydligste Norge, dengang under Danmark) og paa Bornholm.

Hans Lønning var 400 Rd. aarligt, Fyroppassernes 80 Rd., og da Beboerne paa det afsides Sted i høj Grad var henvist til at være selvforsynende, blev der, da Arealerne omkring Taarnene var uanvendelige til Agerbrug, af Nakkegaarden lejet et Areal paa ca. 1½ Td. Hartkorn, saa der kunde holdes Køer. I Amtsstueskat skulde heraf svares 32 Rd. 2 Sk., en betydelig Sum i Sammenligning med, at Nakkegaarden kun skulde udrede 17 Rd. 13½ Sk. Thykier klager, men faar kun til Svar, at det skyldes en ændret Skatteberegning. I øvrigt fritoges han jævnlgt, naar det kneb, og det gjorde det til Stadighed, for denne Skat.

Det var lave, straatækte Bygninger, han som nygift for anden Gang med en 24-aarig Kone og en lille Plejesøn flyttede ind i 1800. Fyrmesterboligen laa sammenbyggt med det østre Taarn, og indtil der for nogle Aar siden byggedes en ny Fyrmesterbolig, var den stadig, vistnok uden større Ændringer af Lejligheden, Tjenestebolig for Fyrmestrene. Samtidig rykkede Fyrpasserne ind; ved hvert Fyr var der et Hus med Bolig for to Familier. Og der var Frodighed i den lille Enklave. Folketællingslisterne for 1801 viser, at der dette Aar var ialt 5 Børn, hvoraf det ældste var 3 Aar. I 1807 var Antallet steget til 17.

Og i Afsondretheden derude paa Brinkerne ved det evigt urolige Hav gik Thykier ind til sin opslidende

Manddomsgerning Dag og Nat med en stærk Følelse af det Ansvar, der var lagt paa hans Skuldre. Søen var befærdet i en Udstrækning, man nu næppe gør sig en Forestilling om, al Sejlads paa Østersøen skulde om ad Helsingør, og det var mere end en Æressag, at Fyrene lyste som de skulde. Det gjorde de ogsaa; det hører til de største Sjældenheder, at en Skipper klager og Collegiet af den Grund afkræver Fyrinspektøren en Erklæring. Besvarelserne er i ethvert Tilfælde fyldestgørende: Fyrene havde brændt, som de skulde, men Vinden havde baaret Røgen ud over Vandet, saa Blusset skjultes.

Sol og Blæst og Storm og Uvejr har i hine Tider ligesom nu skiftet over Nakkehoved, og de gamle Journaler, der kun har Optegnelser om Storme og Uvejr, giver for saa vidt ikke et helt Billede af Livet derude. Det er Storme og Ødelæggelser, som mest forekommer. Fra 1806 er der saaledes i Fyrjournalerne adskillige Beretninger herom. I Juni var der „en Skystøtte — her kaldes man det et Vanddrag“, som bl. a. førte et Stykke Lærred paa 50 Alens Længde 500 Skridt bort, medens Pigen, der holdt fast i den ene Ende, blev slynget til Jorden. Vindstødene slog Sæden ned, og Straatagene led stor Skade. I Oktober blev der et Højvande, „værre end d. 3. November 1801“, og Grus og Sand bortskylledes, saa Landing med Baade blev umuliggjort.

Og i December blev det helt forfærdeligt. Fyrene blev hjem søgt, alle Ruder knækkede, Vinduesruderne blæste ind i Fyrgrøderne paa det vestre Fyr, og i Vaaningshuset ved det østre Fyr faldt hele Loftet ned i Spisekammeret og slog alt i Stykker. Aarsagen hertil var, at Stormen satte Overbygningens Stolper i Bevægelse, og „det var en livløs Sag at være ude, som dog Nødvendighed udfordrede, Tagsten, Kalk, Kulstumper, Sand og Grus fløj som en Hagelregn“. En Slump Tørv, der stod ude af Mangel paa Plads, splittedes over Marken, Fyrpassernes Høstak, der stod ved Enden af Udhuset, „har formodentlig søgt Ly i fjærne Sogne, da vi saa kun lidt deraf i Nærheden“. Fyrpassernes Koner „fra det østre Vaaningshus, begge høj frugtsommelige, maatte med deres Børn søge Retirade hos de andre, da det syntes uundgaaeligt, at Huset maatte falde“, Kreaturerne var slup-

pet ud paa Marken, og det var ynkeligt at se og høre paa de arme Dyr. Søen gik saa højt, at de ældste Folk forsikrede, at de aldrig havde set saa højt stigende Vande.

Med Fyrpassernes Hjælp haaber Thykier at faa noget bragt i Orden igen, men hvad Tagene angaar, er det dem umuligt, og Murmesteren i Helsingør har nok saa meget nærmere Arbejde, at Fyrene maa vente, slutter Skrivelsen.

Endnu før Collegiets Svar var indtruffet, retter han en ny, indtrængende Henvendelse om Hjælp.

„Den yderste Nødvendighed opfordrer mig, hvor ugerne jeg end har ladet mig drive dertil, at bønfalde det naadige Collegium om nogen Understøttelse. Paa flere Steder har jeg søgt Laan, endog paa haarde Vilkaar, men alle Steder forgæves, Pengetrangen er her saa stor, at den er uden Grænser, Bøndergaard og Huse bliver falbudt for yderst ringe Priser, men ingen kan købe af Mangel paa Penge. Flere vil sælge Kreaturer for at kunne give Slip paa noget Foder, som er saa uhyre dyrt; — — her findes daglig Folk, som byder 20 Sk. for et Lispund Halm, Hø tør de ej nævne, da de ved, at intet af denne Artikel er til fals. Paa den lille Jordlod, som er tillagt Fyrindretningen, kan ej avles et Bondelæs Hø, omend aldrig et Kreatur blev tøjret derpaa den hele Sommer, og dog har vi i Jordskat for afvigte Aar maattet betale omtrent 33 Rd., en for os alle og flere helt ubegribelig Ting, da Fæsteren paa Nakkehoved, hvorfra Jorden blev afstaaet, har dobbelt saa megen Agerjord foruden Engbund, og betaler kuns lidt over det halve“.

Skrivelsen slutter med en Opregning af Personalet, Fyrpasserne Jens Bentzen, Jens Pedersen, Lars Jensen og Rasmus Nielsen og ham selv med Koner og Børn, ialt 29 Personer.

Collegiet faar nu endelig Øjet op for, at der er noget galt, og bevilger Laan, 100 Rd. til ham og 25 Rd. til hver af Fyrpasserne, og han selv faar en Gratifikation paa 50 Rd.

Derimod opnaar han ikke Fritagelse for det Jorden paahvilende Hoveriarbejde: Vejarbejde, der skulde udføres 2 Mil borte, Arbejde med Reparation af Kirker og

Skoler, Møde ved Klapjagt 2 Gange aarligt, Vagthold efter Omgang, naar det behøves, m. m. Dersom han ikke personlig vil forrette Vejarbejde, maa han lade sine Folk gøre det eller leje andre; mere end to af Oppasserne ad Gangen maa dog ikke tilsiges.

Thykiem havde Aaret forud faaet overdraget at føre Tilsyn med, at Karantænebestemmelserne overholdtes, hvad der for ham betød, at det ikke kunde tillades Kulskibene fra Skotland at losse, før de havde været ved Karantænestationen i Helsingør. Collegiet vilde ikke ændre noget derved, men gav ham som et Plaster et Gratiale paa 30 Rd.

Værre var det, at han kort derefter af Amtmanden blev udnævnt til Bestyrer af Kystmilitzen, 334 Mand fra de 6 nordlige Sogne, Søborg, Blidstrup, Valby, Græsted, Maarum og Esbønderup, med Paabud om, at Mandtalslisterne omgaaende skulde bringes i Orden. Overfor Collegiet gav han mange gode Grunde for at blive fri: han kunde ikke, han kendte ikke noget til det, kunde ikke faa Hjælp til Skrivearbejdet og Konfereringen, og han havde ingen Befordring, „og dette er det vigtigste af Tjenesten, thi man maa dog imellem snakke med de Folk. Jeg blev nødsaget til at sælge min Smule Bohave til Befordringsudgifter, saa længe det vilde slaa til, og siden gribe til Bettelstaven, som var mig saa meget visere, naar jeg forsømte den Tjeneste, Kongen gav mig“. Han foreslaar i sit Sted Kromanden i Esrom, Hr. Skade, der er velhavende og daglig kommer sammen med de Folk, Esrom er Samlingspladsen, og han kan mundtlig udrette mere end en anden skriftligt, „og endnu er der da Fred i Landet; mit inderligste Ønske er, at mit Navn maa tegnes blandt deres, der gør sig en Ære af at blive vel anført“, slutter Skrivelsen elegant.

Collegiets Svar er imidlertid en Røffel, fordi han ikke straks har gjort Indberetning om denne Udnævnelse, og man bifalder, at han beholder Stillingen.

To Aar efter brød det løs, og fra Nakkehoved saa man tidligere end andetsteds den engelske Flaade nærme sig og sejle forbi. Nervøse Skrivelser gaar til og fra Militæret i Helsingør, og en Del af Kystmilitzen bliver lagt i Kantonnement paa Nakkehoved. Korrespondancen med

København bliver endnu besværligere end normalt, Embedsskrivelser maa betroes til tilfældige Bønder og Fiskehandlere, der skal til Hovedstaden, og saa kunde det dog ske, at de efter rum Tids Forløb kom tilbage, „tilsmudskede og utilbagesendelig Stand“.

Nutiden ser temmelig mørk ud for os, skriver Thykier i Sommeren 1807, og for at gøre galt værre, har en Hjops Trøster indbildt de fattige Fyrpassere, at ingen Gageanvisning vil finde Sted for Juli Kvartal. Men Collegiet beroliger, Pengene skal nok komme. Derimod saa det galt ud for Fyret paa Anholt, da Skipperne i Hornbæk ikke vilde sejle ud med saa stort et Beløb som 500 Rd., og for at bringe to Baade til Anholt forlangtes 100 Rd.

I December skal to Fyrpassere paa Session paa „Friederichsborg“, og paa Fyrinspektørens Forespørgsel, hvorledes Fyrene saa skal kunne passes, kommer der nogle svævende Skrivelser fra Admiralitetscommissær Tuxen om Fyrenes Tænding og Ikke-Tænding.

Den 8. Februar 1808 gaar der Rygter om heftig Kanonade i Kattegat, og Orlogsskibet „Prinds Christian“, der hidtil havde været holdt tilbage i Norge, siges at være ved Anholt. Lodsformanden i Gilleleje, Bjørn Andersen, der kort forud havde været i Torekow paa Svenskevallen, havde dog intet bemærket; men han var blevet ilde begejnet af Kommandanten i Torekow og omgaaende udvist. Faa Dage efter erklæredes Krigstilstanden med Sverrig.

Den 22. Marts om Aftenen modtager Thykier fra Captain-Lieutenant i Søetaten Stephansen i Helsingør følgende Skrivelse i Anledning af, at „Prinds Christian“ gennem et isfyldt Øresund just var afsendt Nord om Sjælland for at gaa til Storebelt:

Da det er Fyrinspektøren bekendt, at fjendtlige Skibe opholder sig i Farvandet Nord for Sjælland, saa maa jeg anmode Dem, indtil videre at slukke Nakkehoved Fyre. Jeg tvivler ikke om, at De jo opfylder dette mit Ønske, som er indberettet til Vedkommende. Har De set flere Sejlere i Dag? Om de Engelske er gaaet Vester efter til Beltet, da vær saa god og underret mig derom med Posten tilbage.

Thykier svarer lidt omstændeligt, at Dagen før var to

Rangskibe og en Fregat ankret midtsunds, og samme Dag en Kutterbrig; svenske Baade saas ved de engelske Skibe. Da Briggen kom, blev der gjort Signaler, hvorpaa de lettede og satte Kurs Vester efter, medens Briggen selv blev liggende . . .

Og mens han skrev sit Svar, var de nævnte engelske Skibe og „Prinds Christian“ under Jessen i den Kamp ved Sjællands Odde, som Grundtvig har udødeliggjort ved Gravskriften paa Odden Kirkegaard:

De Snekker mødtes i Kvæld paa Hav,
og Luften begyndte at gløde,
de legede alt over den aabne Grav,
og Bølgerne gjordes saa røde.
Her er jeg sat til en Bautasten,
at vidne for Slægter i Norden:
Danske de vare, hvis møre Ben
under mig smuldre i Jorden.
Danske af Tunge, af Æt og af Id;
thi skal de nævnes i løbende Tid:
Fædrenes værdige Sønner.

Og med Krigen steg Dyrtiden, og dengang kendtes ikke Rationering og Maksimalpriser. — Jeg tør næsten sige intet Sted i Sjælland er besværligere at leve paa end her, da alle Varer er steget til uhyre Priser og intet at faa, da her bestandig er liggende mange Kapere, undertiden mod 20 Stk. Fartøjer, og køber alt, da de har Evne dertil. — De ved Kaperi berigede Gillelejeboere, Hornbækkere og Aalsgaardere har sat saa høj Pris saavel paa alle Levnedsmidler som Brændsel, at det er umuligt for os fattige at faa noget; jeg for min Del har kun snæver Udvej til at kunne holde det ud med Kone og Børn, i 5 Fjerdingaar har der været Sygdom til Huse.

Mens Fyrene er slukket, faar Thykier Tid til at føre sine Regnskaber a-jour, og det synes at fremgaa af Forholdene, at han i disse Pengeforvirringens Aar af Nød og Trang har begyndt at tage Forskud paa egen Haand af Fyrets Kasse. Lønningen var stadig for Fyrinspektøren 100 Rd., for hver af Fyrpasserne 20 Rd. Kvartalet, og

det forslog jo ikke ret meget, naar, som i 1814, et Læs Tørv kostede 12 Rd., en Favn Fagotbrænde 80 Rd. og en Favn Klovbrænde 110 Rd. Kasseeftersyn ses ikke at have fundet Sted.

En af Fyrpasserne, der har arvet et Sted, tager sin Afsked, og i hans Sted ansættes en forhenværende Underofficer, Hans Nielsen, der har godt Vidnesbyrd: han er ædruelig, fører et ordentligt Liv, kan skrive lidt og er opfødt ved Landbruget.

Fra Collegiet ønskes Oplysning om Fyrenes Tænding, da der er anvist 180 Favne Brænde fra Brændepladsen ved Dronningemølle; hvorledes gaar det med dem, spørger Collegiet Januar 1810.

De staar godt, hvor de staar, svarer Thykier.

Er det Brænde ogsaa nødvendigt, spørger Collegiet.

Og Thykier svarer sukkende: Om de 180 Favne Brænde endnu maatte behøves eller ikke, hvad det højgunstigst befales mig uopholdelig underdanigst at give Erklæring, da maa jeg give mig den underdanige Frihed at tilstaa, at jeg herved er sat i en ikke ringe Forlegenhed og kan ej efter min uforgribelige Formening svare anderledes end: bliver det befalet, at Fyrene skal tændes, da fornødiges Brænde. Skal derimod Fyrene holdes slukkede, behøves intet Brænde. Min Uvidenhed om, hvilket af disse Tilfælde vil indtræffe, undskylder mig, ifald jeg ej har været saa heldig at opfylde det høje Collegii højgunstige Befaling og dermed erhverve mig højsammes Tilfredshed.

Collegiet tygger en hel Maaned paa dette og svarer endelig i herligste Parykstil, at „det ved Fyrene til sin Tid behøvende Brænde efter betimelig forudgaaende Underretning skal blive foranstaltet udleveret. Altsaa vil Hr. Inspektøren med Hensyn til Kulbeholdningen betimelig indberette, naar Brændsel behøves.“

— Intet er mig kærere end opfylde Befalingen, svarer Thykier; men skal jeg ikke først bruge Kullene?

— Selvfølgelig, er Svaret.

Ved Aarsskiftet lyser Collegiet efter en Indberetning om, hvad der er forbrugt af Brænde til Fyrenes Tænding.

— Intet, lyder Svaret, da der ikke er kommet Befaling til at tænde Fyrene. Men Kullene, som nu i snart fire

Aar har ligget under aaben Himmel, er meget formuskede og til Dels opløst til en Jordart. Prøve medsendes til Eftersyn.

— Saa maa De sortere Kullene, bruge hvad der kan bruges og oplyse om, hvad det ubrugelige kan bruges til.

Det viser sig da, at fire Læster kan bruges, hvorimod 17 Tdr. er uanvendelige; Thykier har derfor anmodet et Par paalidelige Mænd, Ejeren af Nellerupgaard, Jacob Johnsen, og Smeden i Alume, Niels Vilhelmsen, om at se paa dem, og heldigt var det, at en af Synsmændene var Smed, for Smedekul var det eneste, de kunde bruges til, og han kunde tænke sig at skille Fyret af med dem for 12 Sk. Skæppen. „At jeg har betjent mig af denne (i mine Tanker) Forsigtighedsregel haaber jeg, det høje Collegium højgunstigst overser, ifald jeg har begaaet en mig ubekendt Forseelse“.

— Ingen Forseelse, er Svaret, tværtimod. Kullene maa gjerne sælges. Og Tak til.

Baade ved Aarsskiftet 1812 og 1813 forlanger Collegiet Indberetning om Tænding, og Svarene gaar enslydende ud paa, at de ikke har været tændt, da der ikke foreligger nogen Ordre dertil.

Men nu lysner det. I Begyndelsen af 1814 kan Collegiet meddele, at det har overdraget Grosserer Good af København at levere 50 Læster store gode skotske Stenkul, og Fyrinspektøren faar Ordre til at kontrahere med Bønderne om Opkørsel, hvad der er ham meget uvelkomment; de forrige Kontrahenter er døde, og de nye kan ikke komme til Rette med Bønderne, som skal levere Heste og Vogne, „de er saa ublu, at man ej kan forestille sig det; for en Vogn til København betaales nu 140—150 Rd. Courant, til Frederiksborg eller Helsingør 35—40. Bønderne ved ej, hvad de er.“

Men det lykkedes dog, og den 4. April 1814, efter en Standsning paa 7 Aar, kunde Fyrene paa ny tændes. „Vinden S. t. V., Tykning, Stille. Efter nogle Loders og min Formening kunde vi ej skønne andet, end at de brændte forsvarligt. Den halve Nat delte jeg med de Oppassende for at paase Stenkullenes rigtige Maaling, og befandt, at der til hvert Fyr medgik 13 Skp.“

Aarene derefter gik uden større Begivenheder. Thy-

kier ældedes, Sygdom kom til Huse. Hans eneste Søn, Poul Løvenørn Thykier, døde 2. Juledag 1817, kun 14 Aar gammel; han var et Par Aar forud kommet alvorligt til Skade ved at en Lem under en Orkan blæste ned og ramte ham. Hans egne, langvarige Gigtlidelser begyndte. Turen hvert Kvartal til Helsingør for at hente Lønning, købe ind og tale med Venner og Bekendte blev næsten den eneste Adspredelse, og hvordan det kunde gaa til paa en saadan Tur, fortalte en af Fyrpasserne engang hans Efterfølger, Fyrinspektør Chr. Faber.

— Jeg var engang Kusk for den gamle Inspektør, da han skulde afhente vores Gage i Helsingør. Vi kørte ikke hjem, førend der var mørkt om Aftenen, og næppe var vi naaet Skoven (Teglstrup Hegn), førend to Karle sprang frem, en ved hver Side af Vognen, og greb Hestene i Tøjlen, og idet de bemægtigede sig Tømmen, kom jeg ned imellem Hestene. Og da jeg vidste, at Inspektøren, som laa langs ud i Vognen, sov saa trygt, at han ikke kunde vaagne, saa vovede jeg mig ej ud i en ulige Kamp med to, men forholdt mig rolig mellem Hestene, dog paa Udkik efter, hvad der passerede.

Røverne gav sig straks i Færd med at ransage den sovende Inspektørs Lommer, hvor jeg vidste, at han havde sin Tegnebog med Gagen udi. I det samme hørtes Lyden af en efterkommende Vogn, og hurtigt sprang Røverne igen ad Skoven til.

Nu listede jeg mig ud fra Hestene, ledte Tømmen op og satte mig igen paa Kuskesædet og kørte til, men grublede, at da ingen havde set det passerede, saa kunde man gerne beskyldte mig for at have taget Tegnebog og Gage fra Inspektøren, ifald samme ellers var borte, hvad ej var at tvivle paa. Saasnart vi var kommet hjem, og vi havde faaet Inspektøren ind, gav jeg Familien Underretning om det passerede, og straks ransagedes hans Lommer, hvor desværre hverken fandtes Tegnebog eller Gage, og alle var vi derover ilde til Mode. Da jeg om Morgenen vilde skyde Vognen i Hus og først tage Halmen af samme, fandt jeg deri Inspektørens Tegnebog, saa tyk saa det var en Lyst at se. Den var vistnok gledet ud af Inspektørens Lomme ud i Halmen, førend Røverne

kom til Vognen, og jeg skyndte mig at bringe ham den til vor fælles Glæde.

— Rimeligvis har Inspektør Thykier, tilføjer Faber, formedelst Omstændighederne ikke villet indmelde noget om denne Tildragelse.

Administrationen af Fyret var, efter at Admiral Løvenørn havde taget sin Afsked, lagt ind under Over-Havne- og Fyrinspektør Henne i Helsingør, med hvem Thykier stod paa en fortroligere Fod.

— Hr. Doktor Møllers Raad har sikkert bidraget til, at Smerterne i min Haand lidt efter lidt aftager, skriver han 1818, men Fingrene vil endnu ej lade sig bøje, saa det er meget vanskeligt for mig at skrive, helst hvad der henhører til Regnskab. (Kassemangelen spørger).

Men otte Dage efter er han meget sløj. — Den usle Smed klager, at han intet Jern har til Reparation af Kul-tønden, og hos Bonden er intet at faa til Laans, alt indkøbt er gaaet med til Avlingsredskabernes Istandsættelse, ja alt er knapt i denne usle Egn. I Dag er jeg mere daarlig, end jeg plejer, kan ej taale at sidde, men maa ligge eller staa. Min højre Haand og min Lænd gør mig meget ondt. Jeg har god Appetit, men megen Tørst. Den vedholdende østlige Vind er sikkert Skyld i, at jeg lider saa meget.

Og Dagen efter: Det var rigtig nok, som jeg skrev, at jeg ikke kunde mere, thi straks efter maatte jeg gaa til Sengs og har siden ikke været ude af Huset, men vomeret, purgeret, dampet og medicineret i en Fandens Tid; nu er jeg rigtignok oppe igen, men dygtig mat og tør ikke komme ud, førend den fatale østlige Vind hører op. Admiral Løvenørn plages af Øjensvaghed, jeg havde Brev fra ham i Gaar.

Senere hen paa Aaret maa Thykier have Hjælp til Kontorarbejdet, og Skolelæreren i Hedsbjerg, Peder Broust, bliver hans Sekretær. Selv leder han dog en Kullosning, men forkøler sig og maa krybe omkring; den højre Haand vil ikke længer staa ham bi, han kan ikke blive rask, og i Sommeren 1819 er han paa Hospitalet og bliver paa Hjemrejren saa forstødt, at han længe maa holde Sengen. Nytaar 1820 skriver han fortvivlet til Henne: Hr. Capt. Jeg er nu næsten udsolgt, er færdig

at køre hjem. Vor Jul har været meget mørk, saavel min Kone og jeg har en Tid lang aldrig været frisk, hverken Dag eller Nat.

Venerne i Helsingør søger forgæves at stramme ham op, engang sender Henne ham 12 Flasker Rødvin.

Hyppigere og hyppigere maa Skolelærer Broust træde til, og der bliver ensomt paa Fyret, den ældste Datter bliver gift med en Indsieder, Hustruen dør 1823, og kun den yngste Datter, Dorthea, er alene tilbage i det uhyggelige Hjem, hvor alting forfaldt; Bygningerne blev ikke vedligeholdt, Ruderne var itu, Nøgler manglede, og rundt omkring var der kun lidt Hassel eller Tjørn, ellers kun Ukrudt mellem Dynger af Glasskaar og Slagger i Flyvesandsklitterne, og paa Regnskaberne var ikke blot Pengene, men ogsaa Brændselet taget paa Forskud, da Efterfølgeren kom.

Thykier døde 1824 og blev begravet paa Søborg Kirkegaard med Honnør, Klokkeringning og Ligprædiken, og indtil hans Efterfølger kunde tiltræde, blev hans Tjeneste passet af Skolelærer Broust.

Thykers Retskrivning er moderniseret.

Hovedkilden for foranstaaende Afhandling er Fyrets Arkiv paa Nakkehoved, som jeg ved fh. Fyrmester V. Eirs Velvilje fik Adgang til, og hvorfor jeg her bringer ham min Tak.

O. J.

*

RUNEINDSKRIFTERNE I SØBORG KIRKE

Ved H. C. TERSLIN

I Søborg Kirke findes en Runesten, der indtil senere Aars Kirkerestaurering var opstillet i Vaabenhuset, men nu er opstillet ved Kirkeskibets Nordvæg. If. *Wimmer* er dens Indskrift fra o. 1300 og lyder saaledes:

aue maria
„Ave Maria!“

Indskriften, der ogsaa kendes fra svenske Runestene, har formentlig haft den Opgave at minde Kirkegængerne om at bede deres Ave Marie.

Den anden Indskrift findes paa en Munkesten udvendig i Kirkekorets Sydmur. Den opdagedes 1894 og læstes af *Wimmer* saaledes:

þæn : f : yrsæ

Han mente, Yrsa var Navnet paa Runeristerens Elskede, og at „f“ var en Forkortelse af „fagre“:

„den fagre Yrsa“.

If. *Lis Jacobsen* maatte man imidlertid nære Betænkelighed over for denne Forkortelse, som er ukendt. Endvidere er Navnet Yrsa først i 19. Aarh. optaget fra olddansk Sagnhistorie, mens det er tvivlsomt, at det er anvendt i Middelalderen. Cand. mag. *Erik Moltke* foretog da i 1931 en Undersøgelse af Indskriften og kom til det Resultat, at Indskriften lyder saaledes:

þæn : fyrstæ
„den første“.

Maaske skal det betyde: den første Sten.

I ethvert Tilfælde synes Romantiken at være gaaet af Indskriften. — Mens *Wimmer* daterede Indskriften til o. 1250—75, mener Dr. *Lis Jacobsen* og *Moltke*, at den er fra Slutn. af 12. Aarh. Denne Datering kan passe med, at Kirkens Kor if. *C. M. Smidt* kan stamme fra eller være paabegyndt i 1180erne.

Litteratur:

Ludv. F. A. Wimmer: De danske Runemindesmærker. Haandudg. v. *Lis Jacobsen*. 1914.

Lis Jacobsen: Nye Runeforskninger. 1931.

Lis Jacobsen og *Erik Moltke*: Danmarks Runeindskrifter. Lønneudg. 1942.

C. M. Smidt: Søborg. Fra Nationalmuseets Arbejdsmark. 1930.

Jacob Larsen

Bageri - Konditori

Vesterbrogade 6

Gilleleje

Telefon 68

Fører alt i groft og fint — i helt rigtige Ting

Brdr. C. og F. Petersens
MASKINFABRIK

Havnen . Gilleleje . Telefon 136

Specialitet;

Motorreparation

Alle Maskiner for Fiskeri

EVALD ANDERSEN

Manufaktur,

Trikotage

Telefon 103

Gilleleje

og Skotøj

Gilleleje Missionshotel

ved Havnen

TELEFON 129

Pensionærer modtages hele Aaret.
Centralvarme

Automobil udlejes

TELEFON 40

GILLELEJE

P. LAUR. NIELSEN

Vesterbrogade

(ved Blaabjergbakke)

Murermester

LAUR. ANDERSEN

Svend Henriksens Vej

Gilleleje . Telefon 121

Tilbud gives paa alt Murerarbejde.

Alt Murerarbejde udføres.

Gør Deres Indkøb

i

P. PETERSENS

Cykleforretning

Telefon Gilleleje 36

Tømrmester Aage Andersen

Gilleleje

Telefon 105

Alt Tømrer- og Snedkerarbejde udføres

Handelsgartner

OLAF MØLLER

Frugt . Grønt . Blomster

Stationsvej

Telefon Gilleleje 20

Fiskesalgsforeningen Gilleleje

*fører altid friske og førsteklasesse
Varer i forskellige Fiskesorter*

Telefon
1 2 5

Den bedste Overfrakke

til den helt rigtige Pris

faar De hos

P. Petersen

Vesterbros Herremagasin . Gilleleje . Tlf. 215

Jørgen L. Nielsen

*Tømrer- og Snedkermester
Maskinsnedkeri*

Vandværksvej Telf. Gilleleje 175

Specialitet: Sommerhuse og
Vandbygningsarbejder

N. Nielsen

SOMMERLYST

Købmandshandel

Kolonial . Vin

Tlf. Gilleleje 34. Varerne bringes overalt

Vilh. Pedersen

Urmager og Guldsmed
Grammofon- og Fotohandel
Eget Atelier for Amatørarbejde

*Fest- og Brudegaver
Moderne Ure
Stort Udvalg*

Vesterbrogade 11 . Telefon Gilleleje 87

Andersens og Ferdinandsens

Skibs- og Baadebyggeri
Gilleleje

Telefon 128

Privat 172

Slagtermester

Charles Hansens Efff.

EGON PETERSEN

Vesterbrogade

Kød og Paalæg

Telefon Gilleleje 10

Gilleleje Trælasthandel

BJØRN PEDERSEN

Bygningsartikler
Cement og Kalk

Telefon Gilleleje 202

Gilleleje Mejeri

Telefon Gilleleje 47

K. E. Kristensen

Chr. Sørensens Eftf.

Isenkram - Udstyr - Støbegods

Glas & Porcellæn

TELF. GILLELEJE 111

*Alle nye
Bøger føres altid paa Lager*

Vesterbros Boghandel

Knud Poulsen

Telefon Gilleleje 199

Kolonial, Delikatesser & Vin

MARTIN HANSEN

Telefon 19

Gilleleje

Gilleleje Skrædder- og
Herreekviperings-
forretning

H. P. SØRENSEN

Telefon 108, Stationsvej, Telefon 108

*Gilleleje
Skibsproviantering*

ved Havnen

CARL OLSEN Tlf. Gilleleje 12

Aut. Landbrugslotteri-Kollektion

Køb Skoene i

Skotøjsforretningen

Hovedgaden 21, Gilleleje

Skomagermester Ditlev Idorn

Telf. Gilleleje 144

Besøg

Hotel **GILLELEJE KRO**

Anerkendt Køkken

Tennisbane

Centralvarme og Bad

Telefon 14

Konditoriet „Aahuset“

Bageri og Konditori

Telefon 276

Morgenbrød bringes

Erik Friis

Alb. G. Nielsen

Blikkenslager, examineret
aut. Vand- og Gasmester

L. Pedersensvej

Telf. Gilleleje 176

**Kolonial-, Vin-
og Delikatesseforretning**

Altid 1ste Klasses Varer til rimelige Priser

Knud Rasmussen

C. Nees's Eftf.

Østergade - Telf. 57

GILLELEJE

Chr. Christensens

Smede-, Maskin- og
Cykleværksted

Vesterbrogade

Gilleleje

Telefon 216

LAUR. LARSEN

Papir- og Galanterihandel

Vesterbrogade 9

Telefon Gilleleje 154

POSTKORT

FILM

LEGETØJ

Førsteklasses Reparationsværksted

Reparation af enhver Art udføres,
saasom Ure, Brillor, Guld og Sølv

Fagmand

SVEND NIELSEN

Ved Mejeriet, Gilleleje

Telf. 244

Vesterbros Møbelforretning

GUNNAR SVENDSEN

Møbelpolstrer

Leverer alt

i Møbler

til absolut

billigste Priser

Vesterbrogade 19

A. ELTANG

Købmand

GILLELEJE

TELF. 2 og 212

Carl Jørgensen

Malermester

Gasværksvej Telefon 82 Gilleleje

Ejendomsmægler

HANS HANSEN

Gilleleje . Telf. 197

Bakkenæs

Gilleleje

Telefon 263

Ejnar Larsen

Tømrer- og Snedkermester

Søborg—Gilleleje Sogneraad, Tikøb Sogneraad, Esbønderup—Nødebo Sogneraad, Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, Nordsjællands Bank, Spare- og Laanekassen for Kronborg v. Birk og Gilleleje Brugsforening har som sædvanlig givet Tilskud til Aarbogen. Alle disse saavel som vore Annoncører bringes vor hjertelige Tak.

Bliv Medlem af Museumsforeningen. Skænk Genstande til Samlingen. Bidrag økonomisk til det nye Museum, der snarest maa bygges. Telefon 192. Postkonto 44302.

AF MUSEETS DAGBOG 1944

Ved Gravning til Beskyttelsesrum paa Stejlepladsen Ø. f. Havnen fandtes c. 1½ m nede i Sandlaget Rester af et lerklinet Hus, der er gaaet til Grunde ved Sandflugten. (Den sidste store Sandflugt fandt Sted i 1770erne). Hundredvis af Skaar af Kakler, Fade, Skaale, Krus o. s. v., af Fiskekroge og Klinker etc., af Husdyrknogler m. m. er derfra indbragt til Museet og skal tidsfæstes og konserveres. Det er det hidtil største Husfund. — Af mosefundne Sager skal nævnes en stortandet og en flintægget Benod, begge fra Søborgsø-Omraadet og tilhørende Mullerupkulturen, flere Mosepotter fra Jernalderen, et ornamenteret Kar fra Dyssetid, Urokse-Kranium fra Søborgsø-Omraadet (endnu ikke geologisk dateret) og flere Sumpskildpadder, deriblandt en med Æg. Hundredvis af Sager er indkommet til Fiskeri- og Fiskerleje-Afdelingen, Arkiv- og Bogsamlingen. — Der har været afholdt flere off. Møder, bl. a. det sædvanlige Sommermøde i Museets Have med Taler af Museumsdirektør, cand. mag. *Knud Klem* (om helsingørske Kapere og Færgemænd) og Redaktør *Niels Friis* (om Strandingen paa Ostindiefarergrunden i 1797. — I Ferien har været afholdt Separatudstilling af Sager, der p. Gr. a. Pladsmangel ellers er opmagasineret. — Formanden har medarbejdet i Udvalget for Byens Gadenavne, foranlediget Diskussionen om en frivillig Fredning af Fiskerlejets gl. Bydele og holdt Forelæsninger bl. a. paa Luth. Miss. Højskole (Egnens Arkæologi og Historie).

Af Opgaver, der snarest trænger til Løsning, skal nævnes Opmaaling, Tegning og Fotografering af de gl. Fiskerhuse. Forarbejder til en stor Model af Gilleleje, som det if. Kort saa ud o. 1800, er paabegyndt. Arkitekt *Holger Jacobsen* arbejder stadig med Planerne til det nye nordsjællandske Fiskerimuseum. Dette skulde skildre Fiskeriet, Fiskerlejerne, Fiskerne og Kystbønderne langs Nordsjællandskysten fra Oldtid til nyeste Tid samt Kystens og Havets Natur ved Hjælp af Genstande. Billeder, Arkivet og Litteraturen samt Museets Aarbøger, hvis Artikler om Arkæologi, Historie og Folklore er skrevet af Specialister. Ved Hjælp af Foredrag med Lysbilleder, Agitation, Husbesøg og Arbejde i Marken forøges Interessen for Museet. Fra første Færd har vi søgt et godt Samarbejde med Nationalmuseet og har Forbindelse med Danm. geologiske Undersøgelse, Zool. Museum, Dansk Folkemindesaml. og Udvalg f. Folkemaal.